

הישיבה המאתיים וחמישים ושבע של הכנסת השמינית

יום שלישי, כ"ה שבט תשל"ו (27 ינואר 1976)

ירושלים, הכנסת, שעה 15:15

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

רות המשפטית והאפוסטרופות (תיקון), תשל"ו—1976 — מטעם חברי הכנסת שולמית אלון, שושנה ארבל, אלמזלינו, יורם ארידור, מנחם בגין, יהודה בן-מאיר, חייקה גרוסמן, הלל זיידל, משה נסים ויוסף שריד.

כן הונחו מסקנות ועדת הכספים בעניין רישום הוצאות של נישומים.

היו"ר מ. בן-פורת :

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת לדיון מוקדם: חוק הכש-

ב. הצעות לסדר-היום

אספקת כורים אטומיים מצרפת לעיראק

שה יסודות מרכזיים: (1) הכנסת טכנולוגיה מודרנית ומתוחכמת; (2) אימון אנשים; (3) חומר הנפץ.

פרט לפלוטוניום, המחייב גם מיתקן הפרדה מסובך, ניתן לייצר את הפצצה מאוראניום מועשר. על-פי מידע אחרון, הרי חברה צרפתית שערכה חיפוש במרבצי אוראניום בעיראק גילתה שם שדה אוראניום עשיר.

אם לא תבוטל מוזמת הקמת המרכז הגרעיני בעיראק יהיה איפוא חומר, יהיה מידע טכני, יהיו אנשים מאומנים — תהיינה הפצצות.

בידי מי עומדת צרפת להפקיד את אפשרות ייצור של נשק המוות? — בידי אחת ממדינות העימות עם ישראל, המדינה שלא חתמה על הסכמי 1949 ומסי רבת עד היום לחתום אפילו הסכם הפסקת אש עם ישראל; בידי המשטר שהפך תליות פומביות בכיכר העיר למעשה של בידור להמונים; בידי רוצחים של העם הכורדי; בידי השליטים ההפכפכנים וחסרי האחריות ביותר, אפילו בהשוואה למשטרים הרצחניים וההפכפכנים האחרים במדינות ערב.

מבחינה זו אופייני הוא שמו של הטיפוס לכור הגרעיני העיראקי — אוזיריס, על שמו של האל המצרי הקדום, אל השאול ושופט המתים. זריעת מות זו מטרת הכור בעיראק.

חברי הכנסת, אפשרות ייצור הפצצה על-ידי עיראק איננה אלא חוליה אחת נוספת בהתעצמות הגרעינית של מדינות ערב.

בפגישותיו של סאדאת עם נשיא ארצות הברית בנובמבר 1975 הוחלט כי מצרים תרכוש מארצות הברית רית שני כורי כוח גרעיניים.

זה למעלה משנה פועלת בארץ הנילוס חברת היי-עוץ ההנדסית האמריקאית, מן השורה הראשונה, "ברנס אנד רו", שערכה מספר סקרים במסגרת התכנון המצרית לפיתוח הגרעיני.

היו"ר מ. בן-פורת :

הכנסת תעבור להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת נוף, שערי, בן-מאיר והרליץ בנושא: אספקת כורים אטומיים מצרפת לעיראק. רשות הדיבור למציע הראשון, חבר הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עיראק רוכשת תחנות גרעיניות וטכנולוגיה גרעינית מצרפת. הצעד הראשון הוא תחנת כוח גרעינית מסוג מים בלחץ אשר תיבנה על-ידי הצרפתים לפי רשיון של ווסטינגהאוז. בעקבות כך מתוכננת תחנה גרעינית המבוססת על כור מהיר מטיפוס הברידר לפי הדגם של הכור הצרפתי המהיר פניקס שחומר הדלק שלו הוא פלוטוניום יום ואוראניום. התכנית כוללת אימון והדרכה של מהנדסים, מדענים וטכנאים עיראקיים.

על-פי הסכם לשיתוף פעולה בילאטראלי שנחתם בין צרפת לעיראק באוקטובר 1975 יוקם בעיראק מרכז מחקר המרכז יכלול כור גרעיני מטיפוס אוזיריס. זהו כור שהופעל לראשונה ליד פאריס ב-1966. הספק הכור הוא 70 מגאוואט טרמי. לשם השוואה, הכור בנחל-שורק הוא בעל הספק של 5 מגאוואט טרמי. הדלק הגרעיני של כור זה הוא אוראניום מועשר ל-93% ומטען ליבת הכור הוא כ-10 ק"ג אוראניום 235. בכור משוכלל זה ניתן לייצר פלוטוניום. הן הפלוטוניום והן האוראניום המועשר יכולים לשמש כחומר הנפץ הגרעיני.

8 ק"ג פלוטוניום מספיקים להכנתה של פצצת אטום בגודל של 10 קילוטון בקירוב. זהו גודל הפצצה שהוטל לה על הירושמה. הפצצה שהצליחו לייצר ההודים תוך אגירה והעמדה על חוץ הספקה של כורים שניתנו להם לצרכי שלום, כביכול, היא אף יותר גדולה, 12 ק"ג לטון בקירוב.

הפרוייקט הצרפתי בעיראק נותן לעיראקים שלו-

אחרות במזרח-התיכון, מצויה אנרגיית השכל, שאפילו פטרו-דולרים רבים יתקשו לקנות אותה. אבל הדיון שאנו עוסקים בו היום נוגע למסקנה ההכרחית השניה: הצורך בפתיחת מתקפת הסברה בין-לאומית בתנופת-אדירים נגד המזימה לתת בידי הילדים המופרעים של כדור הארץ את האש היכולה להביא לאסון נורא על העולם כולו. אזרחיה של צרפת ושל מדינות אחרות, אסור שיניחו לממשלת ארץ החרות האחוזה והשוויון לתת פצצות אטום בידי משטר התליינים חסר האחריות של עיראק. מפגיני הקאמפוסים האוניברסיטאיים צריך שירימו קולם כנגד התועבה הזו של מתן אש תמורת נפט. "צעודי המחאה", אמצעי התקשורת, "הדנים האדומים", ו"לדי קנדי", זו שעתם לעצור את הטרור. קריאתנו אל העולם היא: "אל תתנו להם פצצה".

יש נושאים שעם כל חשיבותם אין לכנסת מידת השפעה מספקת על מהלכם. יש נושאים שמפאת פרטיהם החסויים מוטב לטפל בהם מאחורי הדלתות הסגורות של ועדה. בנושא שלפנינו, שכל כולו יצירת לחץ ציבורי, בין-לאומי, פומביות הדיון והקריאה היא קיטור על גלגל התנופה.

לפני שנבקש לדעת הקהל העולמית, הבה נחל לפעול מבית. ב-10 בינואר, לפני 17 יום, פירסם ה"דיילי-מיל" הולנדי את הידיעה כי "עיראק, אחת היותר הפכפכות בין מדינות ערב, עשויה להיות בקרוב בעלת היכולת לייצר כוח עצמה נשק אטומי". ולהלן אומר העיתון הולנדי: "הכור בעיראק יהיה הגדול והמפותח ביותר שיימצא במזרח התיכון". ומוסיף: "צרפת איננה יכולה לכפות פיקוח בכל הנוגע לשימוש ולמטרות הכור מסוג זה". מאז במשך 17 יום לא הקדישו עיתוני ישראל לנושא זה אף לא מלה אחת. העיתונים העמוסים פרטים על מעשי רצח אינדיבידואליים אליים אפילו לא העתיקו מ"הדיילי-מיל" את עצם החחדשה על ההכנות העיראקיות לרצח מאסיבי. אם עתוננו כך, ואם דעת הקהל שלנו כך, מה גליון על העולם?

תפקיד הכנסת הוא היום לפתוח ולהניף מסע הסברה כלל עולמי לסיכול האפשרות של מתן נשק אטומי מצרפת לעיראק. פצצת האטום עצמה היא דבר כה מטורף וכה מרושע שהעולם לא יוכל לעמוד במבחן מסיימת לידה של חסרי האוזן וחסרי הלב שבבגדאד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת יהודה שערי, להצעה לסדר-היום באותו נושא.

יהודה שערי: המפלגה הליברלית העצמאית: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכונותה של ממשלת צרפת למכור לעיראק כור גרעיני מדעי מסוג "אווריס" המסוגל להפיק פלוטוניום הדרוש לייצור שלוש פצצות אטום בשנה אחת, נכונות זו משמשת גורם מדרבן למירון גרעיני במזרח התיכון, אפשרות להסלמה איומה בקונפליקט הישראלי-ערבי ובמלחמות המלוות את הקונפליקט הזה, סכנה לבטחונה של ישראל ועירעור היציבות הצבאית והמדינית בעתיד. לכן עלינו לפנות לממשלת צרפת ולכל גורם מערבי העלול ללכת בעקבות ממשלת צרפת, להימנע ממשחק בכוח השמדה קטלני זה.

אך המסוכן ביותר — בשנה החולפת נסתיים במצרים סקר סבירות הנדסית של שימוש בחומר נפץ גרעיני לחפירת תעלה באורך של 70 ק"מ מהים התיכון לשקע קטרה.

דוברי משרד המדינה בווישנגטון אישרו כי ארצות הברית הסכימה לתת סיוע טכני מסוים באמצעות קונסורציום גרמני לביצוע פיצוץ זה בשקע קטרה. הטכניקה הנלמדת והמיושמת על-ידי המצרים לצורך הפיצוץ הזה היא אותה טכניקה הדרושה לייצור הפצצה, החומר המשמש לפיצוץ זה הוא אותו חומר המשמש להכנת הפצצה.

שר החשמל המצרי הודיע לממשלת בון כי ארצות הברית תכוננת לקנות תחנות כוח גרעיניות מארצות הברית, גרמניה וצרפת. כדי להגמיש את מקורות הרכש שלה. בין גרמניה וצרפת קיימת תחרות מי מהן תמכור ראשונה.

למצרים הסכם לשיתוף גרעיני פעיל עם הודו שרכשה את פצצתה תוך הערמה על תהליכי הפיקוח של ספקיות הכור. מדענים מצריים משתלמים במתקנים הודיים. ואנחנו מדברים אודות מצרים ששליטה ה"מ" תון, סאדאת, הצהיר כי להשמדת תכניתו להשמדת ישראל הוא מוכן לשלם מחיר חייהם של 3 מיליון מצרים. במלים אחרות: את מחיר מכת הנגד הישראלית, אילו התהיה לשלושה מיליון יהודי ישראל פצצה משלהם לתגובה.

קדאפי הליבי עושה גם הוא נסיונות להיכנס למור האטומי. "בעתיד", אומר השליט הבלתי מאוזן הזה, בראיון ל"אל נהר" מיום 13 בינואר 1975, "תימדד עוצמת מדינה במספר פצצות האטום שיש לה". ולצורך כך, לאחר שקיבל סרוב — בשלב זה — לרכוש פצצות מוגמרות מסין, התקשר בהסכמים תחתיתיים לפי שעה עם שבדיה ועם ארגנטינה להשכרת כוח אדם לובי בנושא זה.

לסעודיה הסכם עם צרפת לפיו תספק סעודיה 200 מיליון טונות נפט בעשר השנים הקרובות ותמורתן תשלם צרפת חלק מן המחיר בכורים אטומיים.

בעקבות הפיצוץ ההודי הקימה פאקיסטאן כור בן 125 מגאוואט והיא פועלת במרץ להשגת תחנות כוח גרעיניות בגודל בינוני. לעיראק, למצרים, למדינות ערב האחרות יש מקורות אנרגיה טבעיים וזולים: הנפט, המים לייצור חשמל בשפע. אי אפשר שלא לראות כי הכורים הללו מטרתם — צבאית.

רבותי חברי הכנסת, שתי מסקנות הכרחיות עולות מתמונת דברים זו. האחת היא הצבת נושא הפיתוח הגרעיני בישראל בדרגת עדיפות עליונה. פרוט' שמעון יפתח, נשיא האגודה הישראלית למדעי הגרעין, הצביע בימים האחרונים על כך כי המודעות לנושא זה אצלנו עדיין איננה תואמת את חומרת העניין. טרם הוקם מינהל הדלק הגרעיני, ולא רשות מרכזית לא נרגיה. וזאת דווקא במדינה בעלת אחריות כה גבוהה בנושא בטחון. מדינה שאנחנו יודעים, ובעניין זה אין לנו צורך בכל תועלת ישר שיהא, כי לידה אם וכאשר יהיה לה פוטנציאל גרעיני, יהיה השימוש בו נשק הגנה אחרון שבאחרונים. זהו נושא נפרד הראוי לדיון חסוי ומהיר בוועדת החוץ והבטחון. כאן ראוי לומר רק זאת: בישראל, שלא כמו בארצות

להשתמש בו מבחינה צבאית והמבוסס על כוח ההרתעה של הסכנה שבמכה מן הצד השני — הכלל הזה אינו חל על המזרח התיכון. אמנם הרתעה היא ניצול האיום בכוח כדי שלא יהיה צורך להשתמש בכוח. אבל ביסודה של תאוריית מאזן-האוימה נעוצה ההנחה שיש גם מאזן של הגיון. אולם אין מאזן של הגיון במזרח התיכון.

כבר למדנו שאי-אפשר להניח שהערבים יפעלו לפי ההגיון המקובל, ואנחנו יודעים שמדובר במדינות קיצוניות, במשטרים הפכפכים, באנשים שאין להם תחושה של אחריות והם מוכנים לנקוט צעדים קיצוניים ביותר. ומי יכול להיות ערב לנו שאם יימצא נשק גרעיני בידי עיראק, הוא לא יתגלגל לידי אירגוני הטרור והם לא יעשו בו שימוש בלתי-אחראי ביותר ומסוכן ביותר?

הימצאות נשק כזה בידי אחת ממדינות ערב — וזה יכול להביא לכך שנשק זה יימצא גם בידי מדינה ערבית נוספת, ועוד מדינה — עלולה ליצור פיתוי להכריע את ישראל על-ידי נשק השמדה באין אפ-ירות להכריעה בעוצמה צבאית קונבנציונלית. ואם קיימת תיאוריה של השימוש בנשק גרעיני במקרה הגרוע ביותר — אצל הערבים ואצל המשטרים האלה כפי שקיימים כעת בעיראק ובלוב השימוש בנשק הגרעיני יכול להיות לא למקרה הגרוע ביותר אלא למקרה הראשון האפשרי, כשיראו שנשק זה מצוי בידיהם וירצו להשתמש בו.

לכן, אדוני היושב-ראש, אין להשלים עם הספקת כור גרעיני מדעי לעיראק, למשטר קיצוני העלול להימצא בחזית אחת עם מדינות ערביות אחרות במלחמה נגדנו, ולהשתמש באפשרות של פיתוח הנשק הגרעיני כדי להתקיף את ישראל ולהביא אסון על כל האזור.

חברי הכנסת, אין לצרפת "רקורד", הייתי אומר, טוב ביותר מבחינת מכירת נשק למדינות שונות. לא פעם היינו עדים לכך שממשלת צרפת העדיפה את האפשרות למכור נשק ולקבל תמורה מסויימת, אם חמרית ואם פוליטית, לעומת כל שיקול, לפעמים גם שיקול מוסרי ומדיני. אבל כאן מדובר לא במכירת נשק קונבנציונאלי. כאן מדובר ביצירת אופציה גרעינית בידי משטר מסוכן ומדינה מסוכנת. ולכן עלינו לפנות בראש וראשונה לממשלת צרפת ולדרוש ממנה שת-סלק את ידיה מן הפרוייקט הזה. עלינו גם לגייס את דעת הקהל בעולם. אסור שהנשק הגרעיני יימצא במזרח התיכון, כי אז קיימת גם סכנה שהוא יופעל. ואם אלתרמן כתב פעם: "אל תתנו להם רובים" — אנחנו צריכים כעת לקרוא לצרפת ולכל מדינה אחרת: "אל תתנו להם כורים".

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודה בן-מאיר, להצעה לסדר-היום באותו נושא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מעל במה זו רוצה אני להביע את מחאתו של העם בישראל על מדיניותה העויינת של ממשלת צרפת, מדיניות שאני בטוח שהיא עומדת בסתירה לרוח האמיתית של צרפת

חברי הכנסת, בוודאי יהיו כאלה שיטענו שאפשר להטיל פיקוח על כורים כאלה ולמנוע ניצול הפלוטוניום למטרות של יצירת נשק גרעיני. אנחנו יודעים שאין אפשרות כזאת. לפני זמן-מה פירסמו שלושה אנשים צעירים בארצות-הברית מחקר בתדריך איך אפשר לייצר פצצה אטומית בצורה זולה מאוד, נוחה מאוד וקלה מאוד. למעשה, בימינו אנו כל מי שיש בידיו פלוטוניום יכול להגיע מהר מאוד לייצור נשק גרעיני. לכן אין להשלים עם הטענה שהספקת כור גרעיני מדעי, שיאפשר ייצור חומר בקיע, איננה מהווה אפ-שרות של יצירת אופציה גרעינית בשביל עיראק.

אבל ייתכן כי יטענו גם טענה שנייה, שעיראק איננה מדינת עימות, שהיא לא נמצאת על גבול מדינת ישראל. גם הטענה הזאת איננה עומדת במבחן המציאות. עיראק השתתפה במלחמת יום-הכיפורים על-ידי חיל משלוח; עיראק שייכת למחנה הראדיקאלי הערבי, לאותו מחנה שאינו מוכן להשלים עם עצם קיומה של מדינת ישראל ואינו מוכן להסכים לכל הפסקת-אש או לכל הסכם אחר עם מדינת ישראל. יתר על כן, אנחנו צריכים להביא בחשבון שאם תפרוץ בעתיד מלחמה ישתתפו בה לא רק מדינות העימות השכנות אלא גם מדינות ערביות יותר רחוקות ובראש ובראשונה עיראק.

בחודשים נובמבר-דצמבר פירסם מחמוד עזמי סיד-רת מאמרים בעתון הלבנוני "אליסטור" והוא ניסה להוכיח שאחד התנאים הנצחיים ערבי הוא השתתפות עיראק במערכה נגד ישראל והחייאת החזית המזרחית צפונית. הוא אומר: יש צורך בפוטנציאל של החזית הצפונית-מזרחית המורכבת מהברית הצבאית הסורית-עיראקית-ירדנית, מחזק על-ידי העומק העיראקי, הלו-גיסטי והגיאוגרפי, ועל-ידי מה שהיה ידוע בעבר כחזית המזרחית, שבלעדי פעילותה הקרבית לא ייתכן מצב של איוון צבאי מעשי; הצטרפותה של עיראק לברית הצבאית הערבית היא התנאי העיקרי לביסוס החזית הצפונית ולקיום החזית המזרחית. הסיבה לכך היא המשקל הצבאי, הכלכלי, המוראלי וכוח-האדם של עיראק. ובכן, חברי הכנסת, אנחנו צריכים להביא בחשבון שאם שוב תפרוץ מלחמה תצטרף עיראק אל הלוחמים נגדנו. ובנוסף לכך יש להביא בחשבון שב-אחרונה השיגה עיראק הסכם עם איראן, עם הפסקת מלחמת הכורדים, וזה מקל על המעורבות העיראקית. לכן אינני מקבל טענה שעיראק איננה שייכת למדינות העימות, ויש להביא בחשבון את השתתפותה הפעילה במלחמה עתידה, אם, חס וחלילה, תפרוץ.

אבל צריך לשלול עוד דבר אחד: הסקת מסקנה שיש עמה גזירה-שווה בין המדינות הגרעיניות של המעצמות הגדולות לבין המתרחש במזרח התיכון. יש כאלה שרוצים להסיק מסקנה כזאת ממדיניות מאזן-האוימה בעולם בין המעצמות הגדולות וללמוד ממנה גזירה-שווה לגבי הזירה שלנו, זירת המזרח התיכון. לפני זמן-מה כתב רוברט טאקר מאמר שבו הוא מציע להכניס בגלוי את הנשק הגרעיני ולתת אותו לשני הצדדים, כי הוא מניח שאם לכדי האחד יש נשק כזה — גם הצד השני ישיג אותו. אני חושב שזוהי מדיניות מסוכנת ביותר ואין ללמוד בעניין זה גזירה-שווה. כי אם מאזן-האוימה מבוסס על הכוח הפסיכוכי-לוגי-מדיני של הנשק הגרעיני, המבטל את הצורך

לא זו בלבד שממשלת צרפת עושה מה שארצות-הברית לא רצתה לעשות אלא היא עושה אפילו מה שב-רית-המועצות לא רצתה לעשות. צרפת מתכוונת לספק לעיראק זו, שאנחנו יודעים מה מגמותיה כלפי מדינת ישראל וכיצד נהגה בקרב הכורדים, הרגה בהם באכזריות ולמעשה עסקה בהשמדת עם — לאותה עיראק רוצה צרפת לספק כור גרעיני שיש לו יכולת ליצור נשק גרעיני העלול לשמש איום על מדינת ישראל.

לפי ידיעות המגיעות מלונדון ומצרפת עומד ראש ממשלת צרפת להתעכב בחודש הבא בבגדאד, כאשר יחזור מסירייה בהודו, כדי לחתום עם שלטונות עיראק הסכם על הכור. לפי אותן ידיעות מדובר על כור של 60 מגאוואט — אני מדגיש: 60 מגאוואט — כור גדול ומתקדם מסוגו.

עקיבא נוף (הליכוד):

חבר-הכנסת בן-מאיר, אתה טועה, מדובר על 70 מגאוואט.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גם כור של 60 מגאוואט הוא דבר חמור. לא נריב על 10 מגאוואט. הכל יודעים שכור כזה מסוגל לייצר פלו-טוניום הדרוש ליצירת פצצה אטומית ואין ספק שהוא מהווה סכנה, ואנחנו חייבים להזהיק את דעת הקהל בעולם ואת דעת הקהל בצרפת ולשאל אם אכן צרפת רוצה להיות זו שמכניסה למזרח התיכון ומספקת למדינה כמו עיראק אלמנט חדש כזה.

מאיר פעיל (מוקד):

היא עשתה זאת.

היו"ר מ. בן-פורת:

חבר-הכנסת פעיל, האם אתה מבקש שאמחק את שמך מרשימת הנואמים?

יוסף תמיר (הליכוד):

לפני שנה וחצי הועלתה בכנסת הצעה לסדר-היום בדבר ציודה של לוב בנשק אטומי. הנושא הועבר לדיון בוועדת החוץ והבטחון ושם הוא קבור קבור רת... אינני רוצה לומר מה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני מקבל את הערתך ואני מציע שהפעם זה לא יהיה כך. אני מציע שהכנסת תדון בנושא זה. אם השר יציע העברתו לוועדה אסכים לכך מתוך תקווה שהוא לא ייקבר שם.

(חבר-הכנסת מ. פעיל קורא קריאת-אית-ביניים)

חבר-הכנסת פעיל, יש לך מסורת שכל הצעה שאני מציע אתה מציע לא לכלול אותה בסדר-היום. זה לכבודי.

מאיר פעיל (מוקד):

היום לא אציע לא לכלול את ההצעה שלך בסדר-היום.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אותך הנושא הזה לא מטריד, אתה מוטרד רק מן הפלשת'נאים.

החפשי, מדיניות שריח הנפט, האינטרסים ורדיפת-הבצע נודף ממנה.

אדוני היושב-ראש, צרפת, אותה צרפת שלפני קרוב למאתיים שנה בישרה לעולם הלא-יהודי — העולם היהודי לא היה זקוק לבשורה הזאת — הבשורה של "חירות, שוויון, אחווה", אותה צרפת הוציאה אתמול את עצמה מכלל העולם המערבי, בהיותה המדינה המערבית היחידה שהצביעה בעד אותה החלטת עויינת לישראל, החלטה מבישה ומחפירה שהוגשה למועצת הבטחון עליידי אויבי ישראל. וזהו דבר שאי-אפשר היום לא לעמוד עליו, כי הוא קשור לנושא ומתייחס לפעולה עויינת ממדרגה ראשונה מצד ממשלת צרפת. ארצות-הברית הצביעה אתמול במזעזעזת הבטחון נגד ההצעה, ובצדק אמרה שהצעת החלטתה זו חותרת תחת קיומה של מדינת ישראל ותחת כל סיכוי לקידום הסדר של שלום באזור, ושותפותיה של צרפת בשוק האירופי המשותף — בריטניה ואיטליה — נמנעו מלתמוך בהצעה זו, ואפילו שבדיה הגייטראלית, שהצביעה בעד הזמנת אש"ף לשיבת מועצת הבטחון, לא יכלה להרחיק לכת עד כדי תמיכה בהצעה שהוגשה למועצת הבטחון ונמנעה גם היא. ומיד קרב העולם המערבי החפשי היתה צרפת היחידה שהצביעה בעד ההחלטה ובכך נתנה את הקול המכריע אשר עלול היה להעביר את ההחלטה אלמלא הווטו האמריקאי שהוטל עליה. אלמלא תמיכתה של צרפת היתה הצעה מחפירה זו זוכה לשמונה קולות בלבד במועצת הבטחון, וממילא היתה נופלת, גם בלי הווטו האמריקאי. קולה של צרפת הוא הקול התשיעי, תוך ניתוק לא רק מארצות-הברית, לא רק משותפותיה בשוק המשותף, אלא גם משבדיה, מכל המדינות בעולם החפשי, ובכך שמה ידה עם מדינות אלו שבהן אין כלום מן החופש, מדינות העוינות את מדינת ישראל וכל משטר של חופש בעולם, והיא-היא אשר נתנה, שיכולה היתה לתת, סיכוי לקבלת אותה הצעה אנטי-ישראלית, אלמלא הווטו האמריקאי.

כפי שאמרתי, אדוני היושב-ראש, אני בטוח שהעם בישראל יודע שמדיניותה זו של צרפת אינה מבטאה את רצון העם הצרפתי. קשרי הידידות בין העם בישראל לבין העם בצרפת הם עמוקים, יש להם היסטוריה ארוכה, והעם בצרפת, שומר החופש והחירות, עזר לעם היהודי עוד לפני קום המדינה, בזמן המחתרת נגד שלטון המאנדאט בארץ ישראל, וגם לאחר קום המדינה. אנחנו מצטערים שהממשלה הנוכחית בצרפת, מתוך אינטרסים אנוכיים, מתוך רדיפת בצע ורווח, מתוך שיקולי נפט וכסף, פוגעת במדיניותה האנטי-ישראלית הזאת ברוחה של צרפת.

אני בא, אדוני היושב-ראש, להציע לכנסת לדון באספקט של אותו קו אנטי-ישראלי של צרפת, קו שיש לו השלכות חמורות למצב באזור ואנחנו שוגים כש-אנחנו עוברים על כך בשתיקה. לפני שבועיים-שלושה נתבשרנו שצרפת החליטה למכור כור גרעיני לעיראק. הטוענים שעיראק איננה שייכת למדינות העימות — דבריהם אינם אלא הבל ורעות רוח. הדבר נכון לא רק לגבי עיראק אלא גם לגבי כוויית וערב הסעודית, אבל עיראק הלא השתתפה בכוועל ממש, במאות טאנקים ועשרות אלפי חיילים, במלחמה היוזמה נגד ישראל לפני שנתיים, במלחמת יום-הכיפורים.

ראק, מדינה הידועה באי-יציבות המשטר שבה ובמ-גמותיה ההרסניות.

אני חושב שהכנסת צריכה לקיים דיון בנושא זה. יש מקום לצאת למסע נגד המגמה הזאת, וכפי שאמרתי, אני מאמין שאז נמנע ממשלת צרפת לבצע את המזימה הזאת.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אסתר הרליץ, להצעה לסדר-היום באותו נושא.

אסתר הרליץ (המערר) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אולי זה דבר סמלי שאחת הישיבות האחרונות שחברת-הכנסת בן-פורת מכהן בה כיושב-ראש מוקדשת לנושא המתייחס לארץ מוצאו.

בין כך ובין כך, חברי המלומדים שדיברו לפני בנושא הזה הסבירו אותו הסבר היטב. אני רוצה להציג טרף לרגשות התרדה הגדולה והדאגה העמוקה שהם הביעו נוכח הסכנה הנובעת מהספקת כורים גרעיניים על ידי צרפת לעיראק. אני מוסיפה הערותי אלה תוך צער עמוק על עמדות אלה של ממשלת צרפת במזרח התיכון בכלל ובעניין זה בפרט, כפי שעמדותיה של צרפת באו לידי ביטוי גם אמש בדיוני מועצת הבטחון בבית-החוכים שבניו-יורק, כאשר פרשה צרפת מיתר המדינות המערביות ותמכה בעמדות הערביות המובהקות.

חברי הכנסת, האומנם הכסף יענה את הכל ? האומנם מנהלת צרפת מדיניות מאקיאווילית עד הסוף ? האם זאת צרפת של המהפכה הצרפתית, של אחווה ושל שוויון ? של אמיל זולא ? האם זו צרפת של המסורת רבת המאורעות והאירועים, שעזרה לעם היהודי ולפי ליטי השואה ? האם זאת צרפת של השיתוף המדעי והמדיני ברך המעשים עם מדינת ישראל, אותו שיתוף פעולה שהיה נחלתם של תושבי מדינת ישראל ואזרחיה של צרפת גם יחד, ולא רק של ממשלותיהם ?

נדמה לי שאכן יש צורך שהכנסת תיתן דעתה על מה שנראה כחוסר אחידות מדינית מצד צרפת בבואה לספק כור אטומי לאותה עיראק הברוטאלית והאכזרית, המדינה נטולת הרסן והמרות בזירה הבין-לאומית ; או-תה מדינה שבינה לבינינו איננה קיימת אפילו אותה רקמה חלשה ורופפת שקיימת בינינו לבין יתר מדינות העימות. על כן יש בחוספת ידע טכנולוגי גרעיני למדינה עוינת זאת סכנה חמורה לא רק לישראל כי אם גם לאזור כולו.

חברי הכנסת, יתרה מזאת, אנו מתבשרים עתה ממצרים כי צרפת התחייבה למלא את אסמיה לא בר אם נשק — למלא למצרים את כל שהפסידה בנשק ובציוד במלחמת יום-הכיפורים. האומנם כך ? האומנם ראוייה מצרים זו, שפתחה במלחמה זו ביום הכיפורים, לפרס ? אף ברית-המועצות מרסנת את עצמה כאשר להספקת ציוד ותחמושת למצרים. טוב תעשה הכנסת אם תשמע דינו-וחשבון מפי שר החוץ גם בנושא זה.

כבוד היושב-ראש, בימים אלה ייפגשו אחדים מחברי הבית הזה בשטרסבורג עם פארלאמנטארים אירופיים ידידי ישראל. אני שומעת כי בקבוצה זו אמנם יהיו משימים חברי פארלאמנט צרפתיים. אני

מאיר פעיל (מוקד) :

אתה מטריד אותי יותר מהפלשתינאים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אני מוטרד מבעיות אחרות. אני מוטרד מהבעיה שאני מעלה אותה. האם אינך מבדיל בין מדינת ישראל שאין לה שאיפות לפגוע בשכנותיה לבין עיראק שיש לה כוונה מוצהרת, לחיסול מדינת ישראל, עיראק שלא חתמה על הסכם שביתת הנשק ושלא הסכימה להפסקת-אש ושיש לה מדיניות ברורה לחיסולנו ?

מאיר פעיל (מוקד) :

השאלה היא אם אתה מסוגל להפריד בין צרפת לצרפת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אני מציע להזעיק את דעת הקהל בצרפת בנושא זה ואני סבור שיש סיכוי להצלחה. יש לי ספק אם העם הצרפתי אכן רוצה בשיתוף הפעולה המזור הזה בין צרפת ועיראק ואם אמנם יראה בכך דף גוסף חיובי בתולדות צרפת.

הדברים מגיעים עד כדי כך שמקורות בלונדון מספרים לנו — ושר החוץ יכול לאשר או לא לאשר זאת — שלפני זמן קצר אף צורף לצוות שגרירות צרפת בעיראק נספח לענייני גרעין, דבר אשר יש בו כדי להעיד על החשיבות שמייחסות שתי המדינות לנושא עדין זה.

אדוני היושב-ראש, אסור לנו לעבור על כך לסדר-היום ואסור לנו להיות שאננים בנושא זה. אמנם אנחנו יודעים שארוכה הדרך בין הצעה למכור כור גרעיני עד להקמת הכור ועובר עוד זמן עד שאפשר להפעילו ולהפיק ממנו נשק גרעיני. אבל אינני שייך לאלה האוהבים להרוויח זמן. במדיניות צריך להסתכל לקראת העתיד ולא לראות רק את התקופה הקרובה של שנה שנתיים שבה אין כביכול שום איום ; צריך לראות למרחק של עשר שנים לפחות.

אני חולק על דעתו של חברת-הכנסת שערי, אבל לא אכנס כאן לנושא של המשמעות, אם לחיוב או לא לחיוב. זה נושא הראוי לדיון רציני.

מאיר פעיל (מוקד) :

למה הצבעת נגד דיון בכנסת ?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אמרתי שדיון כזה לא צריך להתקיים כאן. הוא צריך להתקיים במקום אחר וצריך לדון על המשמעות של מאזן האימה במזרח התיכון מבחינת מעמדה של מדינת ישראל. ציוני כאן המאמר של טאקר שקראתי אותו בעיון, אבל זה המקום לניהול דיונים כאלה. יש פורומים ממלכתיים לדיון כזה.

מה שקורה עכשיו בין צרפת ועיראק יוצר מצב חמור. זה צעד עוין במדיניותה של צרפת כשהיא מתכוונת לספק כור גרעיני לעיראק, מדינה שעויה נותה ידועה וכן ידועות כוונותיה להשמדת ישראל.

אני מאמין שאם נזעיק את דעת הקהל בעולם, אם נדגיש למה חותרת ממשלת צרפת ומה ההשקפות של צעדה זה, נוכל להקשות על ממשלת צרפת לבצע את העסקה החמורה של מתן כור גרעיני לעיראק.

נגד טחנות-הרות. במקום להקים צעקות נגד הכנסת אנרגיה גרעינית לכל ארץ במזרח התיכון — כמובן, פרט לישראל — מוטב שאנשי הליכוד וקברניטי הממשלה ייאבקו למען תנוצלה האנרגיה הגרעינית בכל המזרח התיכון אך ורק לצרכי שלום. התרומה החשובה ביותר של ישראל בעניין זה היא שהכנסת והיממשלה יכריזו לאלתר על נכונותה של ישראל לחתום על אמנה לפירוז המזרח התיכון ממשק גרעיני. המדינות האסטרטגיות של ישראל צריכה לחתור לא למאזן אימה של הרתעו גרעינית הדדית במזרח התיכון אלא לאמנה של פירוז גרעיני במזרח התיכון, דבר שהוא לטובת האינטרס הצבאי והמדיני של ישראל, כפי שהסברתי בכנסת באריכות לפני מספר חודשים כאשר הצעתי לקיים דיון על נושא זה, אולם הכנסת לא קיבלה את הצעתי זו. אבל להרים צעקות על כך שמדינה וזה מספקת כור גרעיני לאחת ממדינות המזרח התיכון, מבלי שהצעות תחייבנה אף אחת מהמדינות, לא את צרפת ולא את עיראק, מוכנים הכל. על הספקת כור גרעיני לעיראק מוכנים ומסכימים לדון ולהעביר לוועדה. אבל לדון על נושא המחייב את המדינות שלנו אסור, לא בכנסת ולא בוועדה.

אדוני היושב-ראש, על המדיניות האסטרטגית שטעם לדון במליאה. ואם לא במליאה — בוועדת החוץ והבטחון, שהיא פורום סגור, בנוכחות חברי-הכנסת פעיל, אם הוא מציע ההצעה. ואם אין רוצים שחברי-הכנסת פעיל יהיה שם, כי הוא בבחינת "סיטרא אחרא", ידונו שלא בנוכחות חברי-הכנסת פעיל, אבל ידונו על הנושא העיקרי, כלומר המדיניות האסטרטגית שעל ישראל לנקוט בבעיית האנרגיה הגרעינית במזרח התיכון, מדיניות שתתמצה במשפט הבא: מוטב שתהיה אמנה לפירוז המזרח התיכון ממשק גרעיני מאשר חתירה למאזן-אימה של הרתעה גרעינית הדדית במזרח התיכון.

היו"ר מ. בן-פורת:
רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נטלתי את רשות הדיבור להודעה קצרה נוספת בעקבות דבריו של חברי-הכנסת פעיל, שאם יישארו ללא תגובה מוסמכת עלולים להתפרש כאילו הגדיר הוא את המצב נכונה בנושא זה.

בסתי של השנה הקודמת המצאתי איגרת רשמית למזכיר הכללי של ארגון האו"ם, בעקבות הצעה שהורח עלתה על-ידי ממשלות איראן ומצרים בדבר פירוז המזרח התיכון ממשק גרעיני, שישראל תומכת ברעיון כש-לעצמו ומוכנה להשתלב במדיניות כזאת, בתנאי שהמדינות והסדורים שייקבעו לביצוע מדיניות כזאת ייעשו על-ידי מדינות האזור בינו לבין עצמן במישור, כדרך שהדבר נעשה באזורים אחרים בעולם, כמו באמריקה הלטינית.

בדברי בעצרת האו"ם בספטמבר חזרתי על הדברים האלה במפורש והצהרתי, בין השאר, שא-פילו לפני שייחתם חוזה שלום חסכים ישראל להיכנס למשא-ומתן עם כל מדינות האזור כדי לחפש דרכים ולעשות את הסידורים הנחוצים למניעת חדירתו של

מאמינה באמונה שלמה כי אותם חמישים הם הם הקול האמיתי של צרפת כפי שהעולם ואנו מכירים אותה. וטוב כי גם חמישים אלה וחבריהם אנשי הפארלא-מנטים האירופיים יהיו שותפים לדאגה ולחרדה, כפי שאנו חשים אותן, ויידעו כי מדיניות ממשלת צרפת — ממשלה של מדינה גדולה וחשובה — איננה מתיישבת עם אותה צרפת שאנו מכירים ומוקירים, אותה צרפת שיש לנו אליה רגשות של ידידות עמוקה; שאכן אנו יודעים את תולדותיו של העם הצרפתי ומכירים את מורשתו ואת תרבותו.

מכל ההיבטים האלה אכן חשוב שהכנסת תיתן את דעתה לנושא שהעלינו זה עתה.

היו"ר מ. בן-פורת:
רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

יוסי שריד (המערך):
בעקבות הצעתו לסדר-היום של חברי-הכנסת ליון — צריך לדעת שצריך להגיד "צרפת" — בקמץ גדול, ולא "צרפת" — בקמץ קטן, כי מדברים עכשיו כל-כך הרבה עליה.

שר-החוץ י. אלון:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שותף לד-אגתם של בעלי ההצעות, וכמותם אני רואה מקום לדון בבעיה. אולם מפאת טיבו ואופיו של הנושא סבור אני כי המסגרת המתאימה לכך היא בוועדת החוץ והבטחון של הבית.

מאותן סיבות אסתפק כאן מעל במת הכנסת במשפטים ספורים. ממשלה ישראל עוקבת בעירנות ובדאגה אחרי ההתפתחויות בדבר שיתוף פעולה בין ארצות ערביות לבין מדינות בעלות טכנולוגיה מפור-תחת בתחום הגרעיני. אנו מתריעים בכל הזדמנות על הסכנות הכרוכות במתן סיוע טכנולוגי גרעיני למדינות העוללות לנצלו לרעה למטרותיהן התיקפ-ניות באזור. אנו פועלים ככל יכולתנו כשמתגלות סכ-נות כאלה.

עם התפרסם הידיעה העתונאית על משא-ומתן בין צרפת לעיראק בדבר רכישת כור גרעיני צרפתי על-ידי עיראק הוריתי מיד לשגרירותנו בצרפת לברר את מהימנותה ואת פרטיה של אותה ידיעה, מתוך אותה מגמה שציינתי בראשית דברי. בשלב זה קי-בלנו מספר הבהרות ואנו ממשיכים לטפל בנושא במרץ.

כבוד היושב-ראש, אני מציע, כאמור, להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר מ. בן-פורת:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת פעיל, להצעה.

מאיר פעיל (מוקד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בא אני, כמע-מד זה, להציע לכנסת לא לכלול בסדר-היום את הצע-תו של חברי-הכנסת עקיבא נוף, ובעצם גם לא לכלול בסדר-היום את ההצעות של יתר שלושת חברי הכנסת, בדבר הספקת כורים אטומיים מצרפת לעיראק.

המאבק נגד הכנסת כורים גרעיניים ואנרגיה גר-עינית למזרח התיכון דומה למאבק של דון קישוט

חוברת ט"ו, ישיבה רנ"ו

— הצעות לסדר-היום (אלון, פעיל, בן-פורת, נוף, שערי, בן-מאיר, הרליץ); הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת (בן-פורת, אנקוריון) —

היו"ר מ. בן-פורת:
חברי-הכנסת שערי?

יהודה שינרי (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מסכים.

היו"ר מ. בן-פורת:
חברי-הכנסת בן-מאיר?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אני מסכים.

היו"ר מ. בן-פורת:
חברת-הכנסת הרליץ?

אסתר הרליץ (המערך):
אני מסכימה.

היו"ר מ. בן-פורת:
חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — לא לכלול את הנושא בסדר-היום; השנייה — להעביר את הנושא לוועדה. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום — מינוט
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדת החוץ והבטחון — רוב
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ
והבטחון נתקבלה.

ג. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

בשבט תשל"ו — 19 בינואר 1976 הוחלט, בהתאם לסעיף 91(א) של התקנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בחוק הגנת הדייר (תיקון), תשל"ו-1976. ועדת הכנסת בישיבתה היום החליטה להעביר את הדיון בחוק הנ"ל לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

(2) בישיבת הכנסת מיום י"ט בשבט תשל"ו — 21 בינואר 1976 הוחלט להעביר לדיון בוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת השירותים הציבוריים את ההצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת אבי-רהם כץ והלל זיידל בנושא: התפשטות נגע עישון חשיש ושימוש בסמים בקרב תלמידי בתי-ספר על-יסודיים. ועדת הכנסת בישיבתה היום החליטה שהוועדה המשותפת הנ"ל תהיה מורכבת מעשרה חברים, חמישה מכל ועדה, בראשות יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות ויושבת-ראש ועדת השירותים הציבוריים.

(3) בישיבת הכנסת מיום י"ט בשבט תשל"ו — 21 בינואר 1976 הוחלט, בהתאם לסעיף 17כא של התקנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת שולמית אלוני ויוסי שריד בנושא: מדיניות הממשלה בתחום גמילה מסמים. ועדת הכנסת בישיבתה היום החליטה להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדת השירותים הציבוריים.

נשק גרעיני לאזור. אך מתברר שפנייה זו, לפי שעה, אינה מתקבלת על דעת שכנינו.

לכן אל יתקבל הרושם שישאל היא המונעת התקדמות לקראת הסכם בדבר קיומו של המזרח התיכון ללא נשק גרעיני. האחריות כולה — על שכנינו.

מאיר פעיל (מוקד):
איך אתה מסביר הסכמתו של ממשלות איראן ומצרים לחתום על אמנה — — —
(קריאה: הן לא הסכימו.)

היו"ר מ. בן-פורת:
אדוני שר החוץ, לא הצעת הצעה.

שר-החץ י. אלון:
לא, עכשיו רק מסרתי הודעה.

היו"ר מ. בן-פורת:
מה הצעתך בכלל?

שר-החץ י. אלון:
אני מציע להעביר את ההצעות לסדר-היום לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר מ. בן-פורת:
האם חברי הכנסת המציעים מסכימים להצעת השר? חברי-הכנסת נוף?

עקיבא נוף (הליכוד):
אני מסכים.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, נשמע עתה הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לפני הכנסת את החלטת ועדת הכנסת מהיום בדבר התפלגות סיעת יעד.

ועדת הכנסת דנה בפנייתם של חברי-הכנסת אריה אליאב ומרשה פרידמן המבקשים להכיר בהם כסיעה בשם: סיעה סוציאלי-דמוקרטית. ועדת הכנסת, לאחר ששמעה את חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, פרופ' אהרן ברק, בסוגיה זו, החליטה להכיר בחברי-הכנסת אריה אליאב ומרשה פרידמן כסיעה לצורך עבודת הכנסת.

באשר לאישורו של השם המבוקש על-ידם תשוב ותדון ועדת הכנסת לאחר שתקיימנה התייעצויות בסיעות.

כן החליטה ועדת הכנסת לאשר לחברי-הכנסת שר-למית אלוני ובוועד מואב לשוב ולהשתמש בשם: תנועת לזכויות האזרח.

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד להביא לפני הכנסת הודעה נוספת: (1) בישיבת הכנסת מיום י"ז

— חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (בן-פורת, גרוסמן, גרוס, בארי, פעיל, לבנבראון) —

ד. חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשל"ו—1976 *

(קריאה ראשונה)

אשה המבקשת להפסיק הריון עושה זאת בכאב עמוק ובתחושה של חוסר ברירה. היא חייבת להיות בשלב של נחישות החלטה עד כדי כך שבין שהחוק מאפשר זאת ובין שהוא מעמיד קשיים, היא מוכנה ליטול על עצמה את הצעד המסוכן הזה. לפיכך חוק זה עשוי להביא להצלת חייה ובריאותן של נשים רבות אשר הגיעו על אף הכל למסקנה שאינן יכולות להמשיך בהריון.

בהצעת החוק שלפנינו שני פרקים עיקריים: (א) באילו נסיבות ניתן באופן חוקי להפסיק הריון; (ב) מי הגורם שיתיר הפסקת הריון כנ"ל. שבעה סעיפים מפרשים את הנסיבות שבהן ניתן לבצע הפלה והם נחלקים לשלושה סוגי גורמים: (1) סכנה לחיי האשה ובריאותה; (2) סכנה לבריאות העובר; (3) נסיבות חברתיות-תרבותיות.

שילמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
הריגת ילדים היא תרבות?

(קריאה: הריגת נשים היא תרבות?)

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
האם חברי הכנסת גרוס רשום לרשות הדיבור?

היו"ר מ. בן-פורת:
רשום.

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
אם כך, אני שומרת לעצמי את הזכות להשיב לו כאשר הוא ידבר מעל הדוכן.

ידידיה בארי (הליכוד):
אני מציע שנגזור על כל אשה המבקשת הפלה מאשר עולם, כיאה על עוון רצח...

מאיר פעיל (מוקד):
השאלה התרבותית היא: האם האשה היא אדם או חפץ?

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
האם חליצה היא תרבות?

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
חברי כנסת נכבדים, הדיון עדיין לא החל ואני אבקש לחכות לו בסבלנות.

ובכן, הסעיפים שעיקרם נסיבות השמירה על חיי האם ובריאותה ושלמותו של העובר זכו לתמיכה רחבה מאוד. גם הסעיפים המתירים הפלה בגין חשש לנזק חמור לאשה או לילדה, מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים של האשה ושל סביבתה, לרבות מספר רב של ילדים שהם בני-ביתה, נתקבלו ברוב קולות בוועדה. המתנגדים לסעיפים אלה אולי לא

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשל"ו—1976, קריאה ראשונה — הצעה מטעם קבר-צות חברי הכנסת. אבקש את יושבת-ראש ועדת השי-רותים הציבוריים להביא לפנינו את הצעת החוק.

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני מתכבדת להביא לפניכם בקריאה ראשונה הצעת חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשל"ו—1976. ההצעה הנוכחית היא סיכום של עבודה ארוכה וקו-לקטיבית במלוא מובן המלה. יסודה בשתי הצעות חוק פרטיות של שתי קבוצות חברי כנסת. ועדת השי-רותים הציבוריים דנה בחוק כחצי שנה ושמה אב-שי מקצוע ואנשי רוח, נציגי המשרדים, יועצים מש-פטיים. בתום הדיון התגבשו בוועדה סעיפי החוק השונים ברוב קולות. למעשה, רוב חלקי הצעת החוק זכו כמעט לתמימות דעים. לגבי סעיפים אחדים היתה התנגדות ורוב הוועדה קבע כפי שקבע.

חברי הכנסת הנכבדים, הצעת החוק המונחת לפ-ניכם אינה מרחיקה לכת כל-כך ואין היא צריכה להפ-חיד, אפילו לא את אלה שיש להם דעות מגובשות מלכתחילה, לפני הדיון. הרעיון המונה ביסודה הוא כי אשה הנדחקת בכוח הנסיבות למצב שבו עליה לבצע הפלה, לא תהיה הפקר. המצב כיום הוא שה-חוק כלל אינו מגן על רבבות נשים הנאלצות מד-שנה להפיל, בתנאים של חצי מחתרת, ולשלם כל סכום שנבע מהן, שהוא סכום גבוה ורק אשה בעלת אמ-צעים יכולה לשלמו. לא ייתכן כי פעולה רפואית תת-בצע בחשאי ולפעמים בתנאים המסכנים את חיי הא-שה או את בריאותה ואולי אף את יכולתה ללדת תי-נוק בריא בשנים הבאות.

יתר על כן, הפער העמוק בין החוק הקיים לבין עובדות המציאות והיות הנושא כרוך בדיני נפשות גורמים לכך שהמחוקק לא יוכל להמשיך ולהתעלם מסוגיה זו.

סעיף 175 לפקודת החוק הפלילי — נא להאזין, חוק משנת 1936 — המטיל איסור על ביצוע הפלות, אינו תואם את צרכי החברה בישראל. הפער בין החוק לבין המציאות הוא כל-כך גדול שהוא חייב בהכרח להוליד את השקר המוסכם, את צרתן של נשים רבות, את העובדה שנושים בצרתן מנוצלות עליידי אנשים בלתי-אחראיים ונתונות לפגיעה גם בגופן וגם לסכנת התרוששות. התעלמות מפרע זה היא אולי אפילו צבי-עות. זהו מצב שהמחוקק אינו יכול לעמוד בו.

אין החוק המוצע בא להגדיל את מספר הנשים המבצעות הפלה, חס וחלילה. למעשה, אין בעולם חוק שיוכל להגדיל באורח משמעותי את מספרן של נשים כאלה.

כי רופא נשים עם רופא משפחה, או רופא נשים עם עובדת סוציאלית, או רופא נשים עם אחות בריאות הציבור, יתנו לכך אישור. ההסכמה נבעה בעיקר מן הרצון שלא לגנוז הצעת חוק שיש בה כדי לשפר את מצבן של נשים במצוקה.

נוסף לכך נקבע בהצעת החוק כי גם שני האנשים המאשרים הפלה — ואחד מהם רופא נשים — ייבחרו בידי האשה עצמה. יש גם יתרונות מסויימים בכך שקיים גורם מוסמך לאישור ההפלה. יתרון אחד הוא כי הדבר נותן לגיטימציה שיש לה השלכה חיובית על נשים מסביבת מצוקה כלכלית או חברתית, ובעיקר שהן בבחינת קניין בידי בעליהן. היתרון האחר הוא כי בכל מקרה רופא הוא שמבצע את ההפלה, ומן הראוי כי יפעל על-פי עצת רופא אחר, בשיתוף עם בעל מקצוע סוציאלי או רפואי. בכל מקרה חשוב מאוד שהגוף המאשר והרכבו יאפשרו החלטה מהירה, גם כשמדובר באשה הגרה במקום נידח. ככל שהפסקת ההריון מתבצעת מוקדם יותר, כן עדיף הדבר מבחינת בריאות האשה.

החוק איננו מאפשר לתת פתרון כלשהו לבעיית תכנון המשפחה, למי שרוצה בכך, והוא אינו מפריע, ואף אינו מעודד, הגבלת ילודה. מי שכורך שתי סוגי גיות אלה, הפלות מותרות במקרים מוגדרים בחוק כדבר העומד בכיכול לצורך בניית ריבוי אוכלוסין וילודה, מטעה את הציבור ומשתמש בנימוקים שאינם שייכים לחוק זה.

סעיפים אחרים בהצעת החוק מבטיחים ביצוע הפסקת הריון במסגרת "מוסד רפואי מוכר" ומאפשרים לרופא לסרב ביצוע הפלה אם הדבר הוא בניגוד למצב פונו או לשיקול דעתו הרפואי. סעיפים אחרים קובעים אפשרות ביצוע הפלה ללא היתר, אם יש בכך דחיפות רפואית, וכן מיסודן של ועדות ערר שאליהן תוכל לפנות אשה שאינסטאציה ראשונה סירבה לאשר לה את מבוקשה. ובכן, הדחיפות המוכרת ללא מיסוד וללא אישור היא רק במקרה של פיקוח נפש.

כל האמור בהיתרים האלה חל לגבי שלושת החורשים הראשונים להריון. מעבר לתקופה זו יש חשש של נזק בריאותי לאשה המבצעת הפלה, אלא אם כן יש חשש לחייה, והסכנה של המשך ההריון גדולה יותר לאשה או לוולד מאשר ההפלה עצמה.

חברי הכנסת, לסיום הרשו לי לצטט דברים שאמר רה שרת הבריאות של צרפת, סימון וייל, כשהגישה לאסיפה הלאומית הצרפתית הצעת חוק להפסקת הריון, הצעה המרחיקה לכת בהרבה מוז המוצעת עכשיו לפני הכנסת: "ביצוע הפלה הוא עניין הנעשה בכל מקרה בצער ובכאב לב. זו טראגדיה והודאה בכשלון. אשה המבקשת להפסיק את הריונה עושה זאת משום הרגשתה כי באו מים עד נפש, וזה בכל מקרה מוצא אחרון. יש לסייע לנשים האלה, ולא להוסיף שבר על שברן. אין להכריחן לעבור מדורים של סיכון בריאותי ונפשי, בנוסף על מה שעובר עליהן בלאו הכי. יש לשאוף לכך שאשה המבקשת להפיל תעשה זאת בתנאים אנושיים שיבטיחו כי תוכל בפעם הבאה להרות וללדת ולד בריא." אנתנו עוד הוספנו שיש להוסיף תנאים מהתנאים המפורטים בחוק שלנו כדי לאשר לה את ביצוע ההפלה.

חשו כי קצר המרחק בין מצוקה חברתית לבין מצוקה נפשית, ואם באה אשה וקובלת כי היא מטפלת במספר רב של ילדים כתנאי מצוקה קשים וממש אין בכוחה להביא עוד ילד לעולם, יכול הסירוב לאפשר הפסקת הריון לדון אשה זו ובנסיבותיה לפגיעה נפשית וגופנית. למושגים "חיים" ו"בריאות" יש כיום מובן רחב בהרבה מאשר היה לפני שנים רבות. "חיים" ו"בריאות" כוללים גם רוחה נפשית וסביבתית. אמר בוועדה פרופסור ויניק, מנהל בית החולים הפסיכיאטרי בטלביה: אם האשה היא במצב נפשי שאינו מאפשר לה להיענות לדרישות הילד, קיימת סכנה גדולה שהילד לא יתפתח מבחינה נפשית כאדם בריא.

סעיפים אחרים מאפשרים הפלה בגלל גורמים רגשיים-חברתיים: למשל, אם "ההריון נובע מאונס או מיחסים אסורים לפי החוק הפלילי או מיחסי עריות", או "האשה היא למטה מגיל הנישואין ואיננה נשואה", "ההריון הוא שלא מנישואין", לכאורה, חברי כנסת נכבדים, בחברה מתקדמת הריון שלא מנישואין לא צריך להיות בעייתי. סעיף זה בא להגן על צעירות משכבות סוציאליות נחשלות שהריון מחוץ לנישואין עלול לסכן את חייהן במשפחה שהרי אולי לא חונכו כדי לגדל ילד בתנאים כאלה. לכאורה בחברה מתקדמת ריבוי ילדים אינו חייב להיות סיבה כלכלית להפסקת הריון. אולם המצב במציאות הוא, לצערנו, לא כזה. ולא תמיד מי שלוחם למחיקת הסעיף הזה שייך בהכרח לבעלי ההשקפות הליברליות, או לאנשים בעלי סובלנות מיוחדת לגבי הריון מחוץ לנישואין, או שהם — הלוואי והיו — לוחמים אמיצים למען השוויון החברתי.

מהבחינה הרגשית-מוסרית אין אפילו לדת היהודית, בסעיפים מסויימים, גישה מונוליתית. הרב לאו מסר בוועדה סקירה מזהירה על העמדות השונות בקרב מורי הוראה ותלמידי חכמים. הוברר כי גם בנושאים אלה יש בית הלל ובית שמאי.

גאולה כהן (הליכוד):
בכל הנושאים?

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
אמרת שגם בנושאים אלה.

גאולה כהן (הליכוד):
לא בנושאים העיקריים והמרכזיים.

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):
חברת הכנסת גאולה כהן, נדמה לי שאת הדבר הראשונה בדיון. מה תאמרי אחר כך?

אין ויכוח על כך שהיי האם קודמים לחיי העובר. ואולם במקרה שהעובר עלול להיות פגום, יש אסמכתות של גדולי תורה להתיר הפלה. וכך גם בנושאים של גילוי עריות או חשש ללידת ממור, חשש שאינו נזכר כעילה להתיר בהצעת החוק שניסחה הוועדה.

האספקט המעמיק השני שבו דנה הוועדה הוא מי הגורם שיתיר הפסקת הריון לאשה המבקשת זאת. חברי ועדה רבים גרסו תחילה כי האשה ורק היא תחליט על ביצוע הפסקת הריון, החלטתו לתמוך בניסוח סעיף 3 בהצעה המונחת לפניכם. סעיף זה קובע

אתחיל בסעיף 4, באילו מקרים תותר הפלה. סעיף זה מונה שבע נסיבות שבהן מותרת ההפלה. לא אכנס לפרטי כל נסיבה ונסיבה. חבל שלא עומד לרשותי זמן רב יותר. יכולתי להיכלל שאין כמעט סעיף אחד העומד בבחינת בדיקה פשוטה, גם מבחינת השכל הישר וגם מבחינה משפטית. אבל כיוון שלא עומד לרשותי זמן רב, הייתי מבקשת מאותם חברי הבית שיעלו אחרי ויתמכו בחוק, שיציינו לפני מקרה אחד של הריון שלא יכול להיכלל באחת משבע הנסיבות המצדיקות הפלה לפי הצעת החוק. מה זה אם לא ביטול החוק הקיים? יצינו נא מקרה אחד של הריון שלא יכול להיכלל בסעיפים שלפנינו, כגון "יש בהם" שך ההריון סכנה לחיי האשה;" נזק חמור, גופני או נפשי. מה לא יכול להיכלל במושג "נפשי" או במושג "חמור"? והרי אין אומרים כמה חמור ואין מצינים מידת הסכנה. והוא הדין לגבי מה שנאמר על "המשך הריון העלול לגרום נזק חמור לאשה או לילדיה, מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים וק"ש". כמה קשים? איך קשים? ומה משמע "האשה וסביבתה, לרבות מספר רב של ילדים שהם בני ביתה"? מה פירוש "ילדים שהם בני ביתה"? אילו ילדים אינם בני ביתה? האם הכוונה לילדים שאימצה אותם? ילדים ששלחה אותם מהבית? כל הדברים האלה מגוונים כך כוונה שלא יהיה מקרה אחד שלא יכול להיכלל באחד מסעיפי המשנה האלה.

אני כבר לא מדברת על הסירבול ואי-הבהירות המושגית והלשונית שבנוסח הצעת החוק.

והדבר התמוה ביותר הוא "מספר רב של ילדיה". מה זה "רב"? כמה זה "רב"? — שניים, חמישה, עשרה, תשעה? לזה קוראים תיכנון ילודה? חברת-הכנסת חיי-קה גרוסמן אמרה כאן שבחברה מתקדמת לא צריך כיום להיות מצב כלכלי כזה שיחייב תיכנון ילודה. אבל זאת עובדה. אני מאמינה שיש חברים המדברים בצרינות על הנושא, ואני רוצה לשאול אותם: האם במקום לתכנן את הילודה אי אפשר לתכנן את הצדק החברתי במדינה? מה באה הפסקת ההריון לפתור? האם כדי שלמשפחה אחת בצפון תל-אביב יהיה עוד חדר נדרוש שלמשפחה אחרת, משפחה שברום תל-אביב, יהיה ילד פחות? אחרת אינכם יכולים לתכנן את חלוקת הנכסים במדינה? וכל זה בסופו של דבר כדי שנלך הביתה לישון במצפון נקי שהסדרנו את העניין? יש רעבים — נחסל את הרעבים. אנחנו סוציאליסטים.

ידידיה בארי (הליכוד):

חברת-הכנסת גאולה כהן, רק אנשים רעבים עושים הפלות?

גאולה כהן (הליכוד):

אין אני מדברת עכשיו על הפלות אלא על תיכנון סוציאלי. הבאתי דוגמה ואמרתי שהעניין הוא בדיוק כזה: כדי שיהיה חדר יותר למשפחה בצפון תל-אביב — גם אני חלק מצפון תל-אביב — רוצים שיהיה ילד פחות בדורם. זהו תיכנון הילודה...

הדבר החמור ביותר הוא עניין הוועדה רבתי, האשה תחליט בעצמה מי יחליט על גורל הריונה, מי יהיה הגניקולוג ומי תהיה העובדת הסוציאלית. אינני

חברי כנסת נכבדים, אשמח אם הכנסת תחליט פה אחד לקבל את החוק בקריאה ראשונה ולהעבירו לוועדה המתאימה להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, דעתי נתונה לתפיחה אחרת, לתפיחה של רשימת הנואמים.

בועז מאב (תנועה לזכויות האזרח):

אולי נעשה גם כאן הפלה.

היו"ר מ. בן-פורת:

לכן נגביל את רשות הדיבור למסגרת של עשר דקות. רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן, ואחריה לחברת-הכנסת קלמן כהנא.

גאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבורה מוזרה ביותר של חברי כנסת וחברות כנסת שנוודווגה לה יחדיו הרתה תיקון לחוק הפסקת הריון, קרי הפלות, תיקון שהוא עצמו נפל, תיקון הדורש הפלה בדחיפות, שכן כל כולו אינו אלא הטעיה. במקום תיקון לחוק הקיים האוסר הפלה, חוק קיים שאינו מתקיים במציאות ואכן דורש תיקון, לפנינו חוק שלמעשה לא מוטל מכל וכל את החוק הקיים, אלא אף מגניב — ודרך אגב, בעברית משובשת מאוד ובניסוח לא-משפטי — שני חוקים נוספים: חוק לעידוד הפלות וחוק להגבלת הילודה. אני אומרת בכוונה "הגבלת הילודה" ולא "תיכנון הילודה", כי מה זה תיכנון הילודה? תיכנון ילודה משמעו שאומרים למשפחה מצפון תל-אביב שיש לה שניים-שלושה ילדים: תכנני כך שיהיו לך חמישה ילדים. אבל מה שאנחנו עושים פה הוא ברור: משפחה שרוצה בעשרה ילדים, אומרים לה שתסתפק בחמישה ילדים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

היום דווקא כדאי להיות בעל משפחה גדולה, לפי ההכנסות שמקבלים מהביטוח הלאומי.

גאולה כהן (הליכוד):

למחברי החוק, שקודם קראתי להם חבורה מוזרה, אף שיש לי ביניהם כמה ידידים טובים, הייתי אומרת שיש להם מכנה משותף: הרצון להיראות ליבראלים ומתקדמים, אם כי, כמוכן, אינם אומרים זאת בגלוי ובמפורש.

ידידיה בארי (הליכוד):

אין לזה שום קשר עם ליבראליזם וקידמה.

גאולה כהן (הליכוד):

יש להם די אומץ לפסוק בדיני נפשות, אבל אין להם די אומץ לב — לפחות במידה כזאת שהייתה לחברת-הכנסת מרשה פרידמן — לבוא וגם להודות בכוונתם. יתר על כן, במבוא להצעת החוק הם מצהירים על מגמתם למצוא דרך-ביניים בין החוק הקיים לבין המציאות.

די לבדוק שני סעיפים מרכזיים בחוק שלפנינו, סעיף 3 וסעיף 4, כדי לעמוד על המגמה. מדובר בסעיף הקובע איוו ועדה תחליט על הצורך בהפלה ובסעיף המונה את הנסיבות המתירות הפסקת הריון.

חוברת ט"ו, ישיבה רנ"ז

— חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (ג. כהן, אמוראי, פעיל, בארי, אלוני, בן-פורת, כהנא) —

יותר ברצינות מאשר חוק זה מתייחס לתיקון תקר של הריון. אני אומרת זאת בכל האחריות. כאשר אני בושה בחוק זה. זה מעמיד אותי לפני סימן-שאלה: האם הכנסת שלנו אכן בשלה לחוקק חוקים? אני מברכת על כך שעדיין אין לנו חוקה. אוי ואבוי לנו אם כך מחוקקים חוקים במדינת ישראל.

מה שמדאיג בכל העניין הזה שיש להטיל ספק אם הכנסת בשלה לחוקק חוקים. יש פה אי-הבנה מהותית לגבי מהות החוק. אומרים במבוא לחוק שה- חוק הזה צריך להלוו את צרכי החברה בישראל כדי שלא יהיה פער בין עובדות המציאות לבין החוק. אם צרכי החברה בישראל ועובדות המציאות בישראל הן העלמות מס, חבורות פשע למיניהן וכיוצא באלה, בואו נתאים את החוק לעניין הזה. אם עשרת הדיברות עומדות, כידוע, בניגוד למציאות — בואו נגיד: כן תרצח, כן תגנוב וכו'. האם החוק בא לצלם את המציאות? — החוק בא לכפות ערכים על המציאות. זה תפקידו של החוק. זו מהותו של החוק. האם אין הבנה לכך? האם נשנה את החוקים מדי פעם? האם נחוקק כל הזמן לפי האופנה — פעם חוק מיני, פעם חוק מאקסי, פעם חוק כזה, פעם חוק אחר? האם נשנה את החוקים לפי האופנה?

אני מבקשת מן הבית — וזאת בלי שום התייחסויות אידיאולוגיות — להחזיר את החוק הזה למצב עיו, בכל הכבוד או לא בכל הכבוד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת קלמן כהנא, ואחריו לחברת-הכנסת עקיבא גוף.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי שתי בקשות. בקשה אחת היא לא להפריע לי. הצעת החוק היא רצינית ביותר בעיני, וכל קריאות-הביניים, שבחלקן באות לעורר צחוק בעיני רציני זה, אינן במקור מן הבעיה היא רצינית מכדי שאפשר להתייחס אליה בזלזול. שנית, אני מוחה נגד הגבלת הזמן. החוק הוא רציני, הבעיה היא רצינית, ואינני יודע אם יש זכות לומר לנואם: יש לך זמן של עשר דקות, בכך גמרת, אין לך עוד מה לומר. אם יש עשרים נואמים המשתתפים בדיון, יחשבו שיש ארבעים נואמים. הבעיה היא רצינית, היא נוגעת לאחד היסודות של המדינה. צריך לתת לחברי הכנסת אפשרות להתבטא.

היו"ר מ. בן-פורת:

במסגרת של עשר דקות.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):

מותר לי למחות. אני מוחה נמרצות. אני חושב שנעשה בכך עוול שאין דוגמתו.

יש ימים הנרשמים בהיסטוריה של עם, של מדינה, לשבח ולתפארת; יש ימים הנרשמים לדראון — לבכייה לזירות. חוששני שהיום, כ"ה בשבט תשל"ו, יירשם בהיסטוריה של מדינת ישראל — אם לא לכבוד לה, ודאי לא לקידומה ולא לתועלת לה. יום זה יירשם כיום שבו חוגג הפרובינציאליסם הישראלי את נצחונו הגדול. התקנאו הפרובינציאליסטים שלנו

רוצה לדבר על הכישורים של בחורה בת 25 המסיימת לימודיה באוניברסיטה והיא עובדת סוציאלית והיא תצטרך להחליט על הפלת ילד או על אי-הפלת ילד. ואינני מדברת על כך שאולי הגינקולוג הוא האיש שבגללו נכנסה האשה להריון והיא זקוקה להפלה. מי יודע? היא יכולה לבחור אותו. מי ימנע? בחוק אין שום דבר שימנע זאת.

עריאל אמוראי (המערך):

מי צריך למנוע? רצונה של האשה — כבודה.

גאולה כהן (הליכוד):

בבקשה, תגידו זאת. אם אתם רוצים לחוקק חוק כזה ולבטל את החוק הקיים — תגידו זאת בפירוש. למה ועדות, למה לסלף, למה להטעות, למה לאחז עיניים? אינני מדברת עכשיו מתוך שום בחינה לא-מית, פאטריוטית, מוסרית, פילוסופית — רק מבחינת ההגיון הפשוט. מה אתם באים להטעות את הכנסת? אתם רוצים לחוקק חוק להגבלת הילודה? תקראו לי-לד בשמו. אתם רוצים לקיים חוק לעידוד הפלות? — תקראו לילד בשמו. אבל למה אתם באים לאחז פה עיניים ולומר שאתם באים למצוא דרך-ביניים? תגידו את האמת במפורש.

ועדה של שניים — אני כבר לא מדברת על יציבות של ועדה בת שני חברים שבה יש חילוקי דעות או שמקבלים החלטה פה אחד. בעצם, זוהי ועדה של אדם אחד. תראו את שבע הנסיבות — חלק מהן נסיבות בריאותיות וחלק מהן נסיבות סוציאליות. הגיינקולוג אינו מבין נסיבות הסוציאליות — הוא יחליט על הנסיבות הרפואיות; העובדת הסוציאלית איננה מבינה את הבעיות הרפואיות-הבריאותיות — היא תחליט על הבעיות הסוציאליות. בעצם, זוהי אפוא ועדה של אדם אחד. מה מספרים לנו פה על ועדה של שניים? איזה מין סיפור הוא זה?

מאיר פעיל (מוקד):

די בוועדה של אדם אחד — האשה.

גאולה כהן (הליכוד):

בסדר, לכן אמרתי שחברת-הכנסת מרשה פרידמן היא, לדעתי, הרבה יותר הוגנת מבחינת גילוי-הלב.

ידידיה בארי (הליכוד):

חברת-הכנסת מרשה פרידמן איננה בודדה; יש עוד כמה חברי כנסת התומכים באותה דעה.

גאולה כהן (הליכוד):

עם חברת-הכנסת מרשה פרידמן יהיה לי ויכוח ענייני, אך כאשר לחוק הזה אין לי שום ויכוח ענייני. הוא לא ראוי לוויכוח ענייני, כי הוא מלכתחילה, מאלף עד תו, מאחז עיניים, בא להקל מהר-מהר, חברי הכנסת, כדי לקבל הלוואה של מאה דולר בבנק נדרשים הרבה יותר תהליכים והרבה יותר שלבים מאשר ביצוע הפלה על-פי חוק זה.

שוזלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כמה שלבים צריך לעבור כדי להיות אם?

גאולה כהן (הליכוד):

לתיקון תקר בגלגל של מכונית מתייחסים הרבה

מה חלקו של הנזק הנפשי בבואם להחליט בכל מקרה אם להתיר לאשה לבצע הפלה. אך למי זה איכפת?

פרופסור טואף אומר: "בחורה שעוברת הפלה מלאכותית עלולה להיות עקרה ולסבול כל חייה מהנזק שגרמה לעצמה. מרבית מקרי העקרות מסיבה מכאנית נובעים אצלנו מהפלה מלאכותית". ומוסיף פרופסור טואף: "חלק לא-מבוטל של מיטות האי-שפוז במחל-קות הגינקולוגיות תפוס על-ידי נשים שנגרמו להן נזקים כתוצאה מהפלה מלאכותית".

ורצוי שהדברים יהיו ברורים: החוק, עם כל הניסיון שלו שכאילו מגביל את ההיתר להפסקת הריון, איננו אלא מטעה, ומטעה בכוונה.

להלן הערכתו של "על המשמר" מיום 1 בינואר 1975 על הצעת החוק המרחיקה לכת פחות, הצעת המערך אשר אומצה על-ידי מועצת הפועלות. היא אומרת מפורשות: "האמת היא שאין כמעט מקרה שאינו נכלל איכשהו בהיתר". ואם עד היום, שלא היה חוק המתיר הפלות, היה עוד איזה סיג בפני נשים "צדקניות" אשר הטיפו לאם לעתיד להפיל, היה עוד איזה ערך לרופא המנסה להשפיע ולשכנע אותה שלא תבצע על גופה ניתוח מסוכן זה, הרי מעתה יוסר כל רסן. וכשיוסר הרי הוא יביא אתו את כל הסכנות הכרוכות בכך לאשה, לאם לעתיד.

בגלל קוצר הזמן אני מוכרח לדלג על חוות-הדעת של פרופסור יצחק הלברכט.

ותיאמר עוד אמת. למי מיועד החוק החדש המוצע לנו? פרופסור וואצלב אינסלר, מנהל מחלקת נשים ויולדות בבית-החולים בחיפה, סבור — לפי דברי העתונאי שריאין אותו — כי החוק האוסר ביצוע הפלות שולל ביסודו את חופש הפרט של האשה. מדבריו מסתבר כי החוק מיועד בעיקר לשני סוגים של נשים: ל"פרימיטיביות" — וההגדרה היא של הפ-רופסור הנכבד — "שאינן חושבות על העתיד", ולנ-שים ששכחו להשתמש באמצעי מניעה. ובכן, ברור למדי. החוק בזה להסיר רסן, להתיר השתוללות הי-צרים, ללא כל מחשבה מקדמת, ללא רגע של רתיעה מה יקרה אם לא יילקח אמצעי המניעה. באשר לנשים הפרימיטיביות — הנשים אשר רבות מהן יקרות וטו-בות אבל הן פרימיטיביות מדי להשתמש באמצעי מני-עה — ימצא מי שיסביר להן כי לא כדאי ריבוי ילדים במדינת ישראל, כי יש בה תקציב להשכלה גבוהה ואין בה תקציב מספיק לחינוך יסודי ותיכון בתנאים נאותים לילד ולמשפחה. יסבירו מסבירים ומס-בירות, וכך נרחב לפנייהם להמעיט ילודה בישראל ולסכן — כן, לסכן — את האש הולסכן את עתיד העם בישראל.

והנה דוגמה להתרת רסן, שוב מצרפת המתקדמת שקיבלה את החוק. אני מצטט ידיעה מעתון "מעריב" מיום י"ט בשבט תשל"ו: אגודת ההורים של תל-מידי תיכון במארמאנד פנתה לשרת הבריאות, הגברת סימון ווייל, שתסייע בבלימת מגיפה של הפלות בקרב תלמידות בית-הספר הזה. בידיעה נוספת נאמר שב-חודשים האחרונים היו למעלה מחמישים מקרים, וזאת לאחר הליבראליזציה של חוק ההפלות ביזמתה של הגברת ווייל. לפי ידיעה זו נחשב בית-ספר זה לאחד

באומות המתקדמות לכאורה וחשבו שאלה צריכות לש-מש נר לרגלינו, אור להתנהגותנו. וחברו יחד שמא-לנים קיצוניים עם שוביניסטים, מארקסיסטים עם קאפיטאליסטים, חשודים בלאומניות עם ותרנים קי-צוניים — כולם חברו יחד בסיסמה אחת: נהיה ככל הגויים בית ישראל. ואמרו כולם יחד: בואו נחוקק חוק אשר יתיר כל רסן בישראל. והרי זוהי משמעותו של החוק המוצע לנו. אין שום בעיה בוערת בישראל בא-שר לעניין הפסקת הריון. אין כמעט בעיה כזו כיום בעולם. היו בעבר מקרים. עסקו במקצוע מאוס זה שארלאטאנים למיניהם אשר פעלו מתוך התרת רסן, ומתוך כך פגעו לא רק בעובר הרך המתרקם, בפלא היצירה האלוהית ברחם אם, אלא פגעו אף בחיים, באם עצמה, וקיפדו אותה. ואז היו אנשים אשר עשו חשבון שכר כנגד הפסד ורצו להציל חיי אמהות שלא פעם נקפדו, ודרשו מימסוד ההפלה כדי לבצעה בתנאים שלא יסכנו את האם.

אבל הרי זמנים אלה חלפו ועברו. לפנינו עדות של יושב-ראש האגוד הישראלית למיילדות וגינקו-לוגיה, מנהל מחלקת בבית-החולים "הקריה" בתל-אביב, פרופסור טואף. לשאלה אם לא עדיף לבצע הפלות באופן חוקי מאשר לבצען באופן בלתי-חוקי ובתנאים לא נאותים, הוא עונה מפורשות — ואני מצטט: "אני שולל זאת לחלוטין. יש ארצות שבהן מבוצעות הפלות באופן חוקי כבר מספר שנים, באנגליה או פינלנד, וגם משם מדווחים על נזקים, אפילו ההפ-לות מבוצעות בבית-חולים על ידי צוות רפואי מעו-לה".

והאמת המרה היא נוסף על כך עוד אחת. בו זמנן שהחלו לדון אצלנו על הצעת החוק המונחת לפ-נינו, אושר חוק כעין זה בצרפת. והנה דיווח מצרפת בעתון "מעריב" מיום 9 ביוני 1975: "הרופאים טוע-נים שמחלקותיהם מלאות מאז אישור חוק לביצוע הפ-לות מלאכותיות והם אינם יכולים להתפנות לטיפו-לים אחרים".

ואצלנו נאבק שר הבריאות על תקציב משרדו. מצב האי-שפוז בבתי-חולים הוא בכי רע. חברת-הכנסת נמיר התריעה מעל במת הכנסת על המחסור החמור בצוות מטפל בבתי-החולים. לא ניתן לחולים המינימום אשר צריך להינתן להם במדינה מודרנית מתקדמת. פרופסור דוד שר, מנהל בית היולדות בבית-החולים על שם שיבא, מזהיר כי היום סוגרים חדרי ניתוח מפני שאין די אחיות, רופאים, תקציבים ותקנים. ואם יאושר החוק תהיינה פניות רבות מאוד, כמה מאות לחודש, וחדרי הניתוחים ייסתמו מחמת הלחץ.

אך כל זה לא איכפת לפרובינציאלים שלנו. הם זקוקים לחוק הפלות מלאכותיות כי לדעתם כך הנוהג במדינות המתקדמות בעולם ואנו מתחייבים להשתוות אליהן ולהידמות להן. ואין הם מבינים, כנראה, אנשי הקידמה ואנשי הכל-יודעים שלנו, במה מדובר.

הנה התקיים כנס פסיכיאטרי ארצי בהרצליה לפ-ני חודשיים בקירוב. מתוך דברי הדיון בכנס התבהר שבישראל טרם נחקרו במידה מספקת השלכות הפסי-כולוגיות של ההפלה, ולמעשה אין בידי הפסיכיאט-רים היושבים בוועדה להפסקת הריון די כלים לקבוע

בתורתו, להעריך מצוותיה, וחוק זה לא ייזכר ולא ייפקד מקומו בקהל ישראל.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחברת הכנסת עקיבא נוף, ואחריו לחברת הכנסת אסתר הרליץ.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמרו לי שזו הישיבה האחרונה בכנסת זו המנוהלת עליידי חברת הכנסת בן-פורת.

היו"ר מ. בן-פורת :

לפני האחרונה. הטילו עלי לנהל ישיבה גם מחר.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אם כך, אני מקדים את המאוחר.

לא לי כחבר כנסת חדש לתת ציונים לחברת הכנסת הוותיק בן-פורת, אבל אני חושב שאהיה לפה לרבים אם פשוט אומר לו בסיום החלק הזה של פעילותו : תודה.

היו"ר מ. בן-פורת :

תודה רבה.

זה ללא קשר עם הריון...

עקיבא נוף (הליכוד) :

ללא קשר עם הריון וללא קשר עם הפלה.

אדוני היושב-ראש, כאשר חתמתי על היוזמה להגשת הצעת חוק בעניין הפסקת הריון רעדה ירי. מוטיבים מוסריים יסודיים וכן גם נימוקים לאומיים רבים משקל אומרים : אין להתיר. אם בסוף כל פיקפוקי הרבים אני מחייב הצעה זו, הרי זה משום שהבחירה במציאות איננה בין קיום ההפלות לאי-קיומן אלא בין ניתוח בבית-חולים לבין פגיעה בגופה של האם בתנאי מחתרת ; בין טיפול של רופא בתנאים סאניטאריים וברוגע לבין פעולתו, לא תמיד של רופא, ואם של רופא — בתנאים שיש בהם כדי להכשיל את הניתוח ולפגוע פגיעה ניצחת באשה, לרבות ביכלתה ללדת ; בין טיפול בתנאים שווים לכל נפש, לאשה עשירה כענייה, לבין סחטנות כספית משתוללת, כפי שהיא כיום מצדם של אנשים מסויימים דווקא על רקע אי-חוקיות המעשה ; בין מעשה רפואי לבין פעולה שתנאיה הם השפלה.

לשם כך בא החוק, שקיימים בו סייגים רבים, שש-קל גם נימוקים שכנגד. ואני מציע לוועדה שאליה תועבר ההצעה להמשיך לשקול, לעבד ולסכם את הפרטים, לא בחפזה אלא בהרבה מאוד שיקול דעת.

אבל, חברי הכנסת, אליבא דשוללי החוק ואליבא דמחייבי החוק אפשר ואפשר להפחית את השימוש בחוק זה, לאחר שיתקבל, על-ידי אמצעים חינוכיים-כלכליים ומוסדיים. בתחום הכלכלי : מבנה משקי שייאפשר קיום משפחות גדולות יותר הוא חלק מהשינוי הטוטאלי במשטר הכלכלי, כדי שמשפחה תוכל לתת לכל ילדיה הרבים חינוך תיכון, אוניברסיטה, מזון, לבוש — משטר המעודד ילודה. באמצעים חינוכיים : יצירת אווירה חברתית שתאפשר לאשה שכבר נכנסה להריון גם ללא חופה וקידושין להשלים

הטובים באזור ואפילו תסיסה פוליטית שפגעה בנתי-ספר רבים פסחה עליו.

רבותי, לא מספיקים נאקומאנים בישראל, לא מספיקים לוקחי סמים בבתי-ספר תיכוניים — תסירו עוד רסן, תבטיחו "חופש" מלא בישראל לכל מעשי עוול ופגיעה בעם ככלל ובפרט. תתירו לכל אחד ואחת להרוס את עצמו, חלילה.

ובאשר לפרמיטיביות אשר בשבילן החוק כל-כך חשוב — אמרתי כי יום זה יירשם בהיסטוריה כיום הגיגת הפרובינציאליזם בישראל ; הוא יירשם גם כיום הצביעות שורת כיום.

ידידיה בארי (הליכוד) :

הצביעות שורת כיום.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית) :

אני קורא בהצעת החוק שלפי סעיף 3 נחוצה הסכמתה המודעת של האשה להפסקת הריונה. ויש גם הגזירה יפה להסכמה מודעת זו בסעיף 1 של ההצעה האומר : "הסכמה מודעת" — הסכמת האשה להפסקת הריונה לאחר שהוסברו לה הסיכונים הגופניים והנפשיים הכרוכים בביצוע המעשה והיא הבינה משהמעותם.

רבותי, למי תסבירו ? לאשה הפרימיטיבית, לאשה שהיא למטה מגיל הנישואין, הרי גם אצלה, אצל הקטינה, מתירים רסן. ולהן תסבירו. ואיך תסבירו ? הרי אתם עצמכם עדיין אינכם יודעים הכל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

האם האשה שאתה מדבר עליה בשלה להיות אם ?

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית) :

את עוד תדברי. עכשיו תרשי לי לדבר.

הבאתי לפני-כן את דברי הפסיכיאטרים. זאת תסבירו ? והפרימיטיביות תבין ? והילדה תבין ? תעצרו בעד הילדה הזאת מלהיכנס להריון ואל תסבירו לה לאחר מעשה את הסכנה הכרוכה בהפלה מלאכותית.

לא דיברתי עד עתה על האספקט הדתי-תורני. אבל אחטא לאמת אם לא אגיד כי חוק זה מרים יד בתורת משה, בתורת ה', בצו "לא תרצח" — הצו הקדוש והמקודש שעליו נאמר "ייהרג ואל יעבור".

יודע אני כי עד היום מבצעים הפלות, ולא מעט, יודע אני כי רבים החוטאים ואף הפושעים בתחום זה. אבל כעת באים להתיר רסן. ויקו למשפט והנה משפט — משפט הופכים לחוק. "הנה זה היה עוון סדום אחותך", וזעק מרה הנביא יחזקאל. רבים עברו עבירות, רבים חטאו ונאפו, פשעו וזדו, אבל סדום מידה אחת היתה לה : היא הפכה את החטא ואת הפשע לחוק, לחוקים לא טובים ולמשפטים לא יחיו בהם — כהתבטאותו של בעל "כלי יקר".

רבותי, אני פונה בזעקה מרה : שימרו על עצמכם, נשמרו על עצמנו, אל ניתן יד לחוק איום זה. "כי מגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה, ענבינו ענבי רוש, אשכולות מרורות למו" — אומר משה, רועה ישראל הנאמן, בשירתו האחרונה לעם.

ויהי רצון ויהפוך ה' לבבות כולנו לעבדו, להכיר

הדברים שאנחנו מדברים בהם היום הם בלי ספק תוצאה של מהפכה בתהליכי הייצור המודרניים, שכן כיום כבר אין צורך במספר גדול של ידיים עובדות אלא באיכות וידע מקצועי. אף איננו זקוקים עוד לכוח פיסי, וגפתחים מסלולים חדשים גם בעבודה לפני נשים הרוצות לעבוד מחוץ למשק ביתן.

בשל כך ניתנת בעולם כולו וגם בישראל הדעת לבעיית תיכנון המשפחה, לחינוך הילדים וההורים במשפחה, ואף לפיתוח אמצעי מניעה רפואיים ולא מסוכנים.

חברי הכנסת, אכן, מתאפשר בתקופה זו למשפחה, ולאשה בתוך זה, לתכנן ולווסת את הלידות. אבל מה לעשות ובדרך כלל החוקים מפגרים אחרי השינויים והתמורות בחברה, ואילו החוק המוצע לפנינו היום בא לתקן את המצב, או במלים אחרות: להתאים את התחיקה ואת החוק לערכים ולמציאות גם יחד.

חברי הכנסת, האין נקודת המוצא צריכה להיות מדיניות כוללת לגבי תא המשפחה על כל מרכיביו, תוך יחס שווה — חברת הכנסת גאולה כהן, תוך יחס שווה — לכל בני המשפחה לגבי קביעת גורלה של משפחה זו: — הגבר, האשה וגם הילדים, במגמה של מתן אפשרויות להתפתחות טובה ובריאה לכל בני המשפחה, תוך מתן סמכות לגבי הכרעות, לגבי תיכנון ולגבי מיצוי ציפיותיהם של כל בני המשפחה?

שינוי התנאים והערכים בעולם ובארץ מחייב את המחוקק לאפשר לכל, לפרט ולמשפחה, להגשים את עצמם, לתת אפשרות להורים לכבד זה את זה ואת ילדיהם, ולכולם יחד — לכבד את החוק ולא לעבור עליו. וכבר אמרנו כי אין מוכח היום שיש צורך בעודף לידות; חשוב יותר, חברי כנסת, כי יהיה הריון בריא, לידה בתנאים בטוחים, הכנה טובה לאימהות, וטיפול נאות ובידל מבחינה רוחנית, נפשית, גופנית וכלכלית גם יחד.

חברי הכנסת, אני מציעה כי נראה את החוק הזה כטבעת אחת בשלשלת גדולה וחשובה של דברים שיש לעשותם כדי שהמשפחות בארץ יהיו משפחות בריאות יותר. בראש וראשונה יש לדאוג לחינוך ולתיכנון המשפחה, לחינוך לחיי המשפחה ולמתן שירותי ייעוץ מקיפים, שווים לכל, בשני הנושאים החשובים האלה.

גאולה כהן (הליכוד):

את יכולה להסביר מה זה "תיכנון משפחה"? אילו משפחות תתכנני?

חיים לנדאו (הליכוד):

פירוש הדבר — הגברת ילודה ערבית והורדת הילודה היהודית.

גאולה כהן (הליכוד):

האם פירוש הדבר שגם משפחה בצפון תל-אביב תתכנן את המשפחה לחמישה ילדים?

אסתר הרליץ (המערך):

אסביר את העניין בהמשך דברי.

חברי כנסת, בישראל חסרים, לרוע המזל, כמעט לחלוטין שירותי ייעוץ טובים לחיי המשפחה ולתיכנון, וחינוך מיני בתוך כך. דבר זה נותן את סימניו

הריונה ולהביא ילד לעולם מבלי שהדבר יהיה כרוך בסבל ובחרפה חברתית. באמצעים מוסדיים: אני מציע כי בעקבות נסיון במדינות אחרות נשקול גם אצלנו קיומם של מוסדות שבהם תוכל אשה בודדה הנמצאת בהריון להתגורר ולקבל סעד נפשי וגופני בחודשים האחרונים להריונה. נוסף לכך, מוסדות שבהם יגדלו ילדים שנולדו מהריונות מסוג זה, כדי שאותן נשים — במקום להפיל תבאנה את ילדיהן לאותם מוסדות ותינתן להן אופציה כעבור שנים מספר לקבל ילדיהן חזרה, או שהילדים יאומצו, או שיגדלו באותם מוסדות, ולא יגיעו לכלל הפלה.

כאשר תיכתב ההיסטוריה של המחצית השנייה ברוח הדברים שאני מציע, ייתכן שיפחת בהרבה הצורך להשתמש בכלל בחוק זה ונגיע לכך שהוא יהיה בבחינת אות כתובה שאין משתמשים בה.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אסתר הרליץ, ואחריה לחברת הכנסת ידידיה בארי.

אסתר הרליץ (המערך):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לציין בסיפוק שחברת הכנסת גרוסמן כיושבת-ראש ועדת השירותים הציבוריים כמעט הספיקה להביא לפני מליאת הכנסת את הצעת החוק לפני סיומה של שנת האשה הבין-לאומית.

גאולה כהן (הליכוד):

זאת היתה שנה עקרה מאוד.

ידידיה בארי (הליכוד):

הכוונה היא לשנה הבין-לאומית של האשה, לא לאשה הבין-לאומית.

אסתר הרליץ (המערך):

אבל טוב עכשיו מלא כלום.

כאשר תיכתב ההיסטוריה של המחצית השנייה של המאה הזאת, היא תקופת המהפכה התעשייתית והטכנולוגית, אין לי ספק כי ייכתב בהיסטוריה זאת גם פרק על המהפכה הגדולה במעמדה של המשפחה ושל האשה בחמישים השנים האלה.

חברי הכנסת, לו היתה סבתא שלי באה לעולם שלנו, לא היתה מכירה אותו.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

הביטוי "סבתא" לא היה מוצלח גם בהקשר הראשון.

אסתר הרליץ (המערך):

סבתא שלי חיתה בעיירה קטנה באירופה, וכאשר העזה לנסוע במכונית העיר לה בעלה שאשה יהודיה המכבדת את עצמה אינה מתנועתת במין מכשיר תופת כזה. כל הדברים שאנחנו מעלים בדיון זה יסודם —

(חברת הכנסת א. לבנבראון קוראת קריאת-ביניים)

אני דווקא מדברת על מהפכות וחשבתי שזה ימצא חן באזניהם של חברינו הקומוניסטים.

— חוק לחיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (הרליץ, דרניצקי, בארי, ג. כהן, כהנא, שמעוני, פעיל, לנדאו) —

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):
אני מוכרח לומר שאתה באמת אינך מוסמך לחוות
דעה על נשים מחוגים מסוימים ולהשמיע אותן.

ידידיה בארי (הליכוד):
ראשית, אינני רואה בזה כל השמצה. שנית, אין
זו חוות דעת. זוהי קביעת עובדה.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):
קביעת עובדה? איך קבעת עובדה? בדקת, חקרת?
אתה אומר דברים בעלמא.

ידידיה בארי (הליכוד):
בדקתי — — —

חביב שמעוני (המערך):
פשוט, תשווה את מספר שנות הנישואין עם מספר
הילדים.

ידידיה בארי (הליכוד):
חבר-הכנסת כהנא, אני יודע מה שאני אומר.

מאיר פעיל (מוקד):
בהנחה שהן נורמאליות, כמובן.

ידידיה בארי (הליכוד):
אין זה ויכוח בין שלומי אמוני ישראל לבין עוכ-
רי ישראל. קבלת החוק בדבר הפסקת הריון או דחי-
תו לא תקבע אם תבוצענה הפלות מלאכותיות אלא
כיצד: בפיקוח ובתנאים רפואיים סבירים או במר-
תפים חשוכים ובמקומות סתר, בתנאים בלתי-נסבלים,
מסוכנים מבחינה רפואית.

חברי הבית, הסיבה לכך שבשנים האחרונות כמעט
שלא אירעו אסונות עקב הפסקות הריון נעוצה בכך
שהממשל לא מיצה את החוק כלפי רופאים שביצעו
הפלות רפואיות-מלאכותיות, במרפאות ובבתי-חולים,
בניגוד לחוק.

היים לנדאו (הליכוד):
השאלה היא אם תהיינה 90,000 או 140,000 הפלות.

גאולה כהן (הליכוד):
יתקבל החוק הזה. תהיינה אלפי הפלות, ביניהן
של בנות 15 ו-16.

(חברת-הכנסת ח. גרוסמן קוראת
קריאת-ביניים)

(חברת-הכנסת ג. כהן קוראת קרי-
את-ביניים)

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):
אני עניתי לקריאה ישירה אלי, חבר-הכנסת בארי,
פנית אלי במישרין.

ידידיה בארי (הליכוד):
אינני מתרעם, חבר-הכנסת כהנא, אין לי טענות.

חברי הכנסת מן המפלגות הדתיות, ידוע לי שאתם
סומכים את עמדתכם בעיקר על העקרון הבא לידי ביטוי
בכתוב "שופך דם האדם — באדם דמו יישפך".

בכל השכבות ובכל הרבדים של הישוב, ובמידה רבה
מאוד דווקא באוכלוסייה שאנחנו קוראים לה "אוכל-
לוסייה במצוקה". במחקר שנערך לאחרונה באחד הי-
שובים הנמצאים כפי שאומרים "בחדשות", במחקר
המעסיק אף את אחת מוועדות הבית הזה, מצאו כי
50% של זמנם, עניינם ותשומת-לבם של כל נותני
השירותים לאוכלוסייה, עובדי סעד, עובדי חינוך ואף
המשטרה — 50% מכל מה שהם עושים נדרשים מהם
לעשות ביעוץ בתחום "היחסים שבינו לבינה". ואכן,
הישוב הזה הוא ישוב חולה, אם כך הוא דורש מן
העובדים בשירותים הללו הפועלים בתוכו.

חברי הכנסת, אני רוצה להציע כמוסיקה שמלווה
את החוק שהובא לפנינו היום כי נעשה במשותף כו-
לנו על-מנת שיינתן בכל השלבים של החינוך, בכלל
זה כחלק מחינוך המבוגרים, החל בבתי-הספר, במרכז-
זים הקהילתיים ובכל מרפאות קופת-חולים, בתחנות
אם-וילד ובכל מסגרת אחרת, לרבות אמצעי התק-
שורת, חינוך לחיי המשפחה ולתיכנונה. גם כאן חסר
כוח-אדם. עלינו איפוא להכשיר קאדרים של מנחים
ומסבירים מתוך כל בתי-הספר המקצועיים, בכללם
בתי-מדרש למורים, לרופאים, לאחיות, לעובדים סוצ-
יאליים, לעובדים קהילתיים ואחרים, כדי שהם יתנו
יד וכתף למלאכה חשובה זו. יש לתת לחינוך זה
ולהדרכה זו לגיטימציה, תדמית חיובית, לא מח-
תרתית ולא מבוכתית, תוך ניצול אמצעי התקשורת
ההמוניים. מדובר איפוא על מכלול מורכב מכמה וכמה
מרכיבים, בראש ובראשונה חינוך והדרכה. והחוק שא-
נו דנים בו היום הוא רק חוליה אחת בשרשרת זו,
ולא בלתי-חשובה.

חברי הכנסת, עלינו לדבר על מערכת מקיפה וכו-
לנית — על כל מתכנני שירותי הרווחה, ממלכתיים
וולונטאריים, ועל הכנסת להתייחס אליהם בכל כובד-
הראש. אני רוצה לקוות כי אמנם החוק הזה יתקבל
בכנסת. ואני רוצה להבטיח לכנסת כי יום זה יהיה
לנשים רבות, למשפחות רבות ולאמהות רבות, יום
של שמחה ולא יום של בכייה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
רשות הדיבור לחבר-הכנסת ידידיה בארי, ואח-
ריה לחברת-הכנסת שולמית אלוגי.

ידידיה בארי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אלמלא רצינות
העניין שעל הפרק ניתן היה לפתוח את הדיון היום
במלים הבאות: כל אשה שהגיעה לסיומה של תקופת
פוריותה ולא ילדה למעלה משלושה ילדים, כשאין
הדבר נעוץ בסיבות רפואיות, והיא טוענת כי מעולם
לא הפסיקה הריון — שתקום. מדובר הן באשה שאי-
ננה נשואה והן באשה נשואה. ועכשיו הקשב היטב,
חבר-הכנסת קלמן כהנא: מדובר הן באשה שאיננה
דתית והן באשה דתית, — אני אחראי לדברי — וכן
מציע אני לחברי במפלגה הדתית-לאומית שיבדקו גם
בקרב תומכות מפלגתם ובקרב חברות מפלגתם אם
הפסיקו או לא הפסיקו הריון.

גאולה כהן (הליכוד):
הטענות שלך אינן ממין הסוגיה.

— חוק לתקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (ש. פרידמן, בארי, דרניצקי, וידל, אבוהצירא, אלוני, יידל, פעיל, ג. כהן) —

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית) :
זה בניגוד לגמרא מפורשת.

אהרן אבוהצירא (חזית דתית לאומית) :
האם העל קיים אצלכם ?

ידידיה בארי (הליכוד) :

אתם מבססים את עמדתכם על העקרון של קדושת החיים.

(חברת הכנסת ש. פרידמן קורא קריאת ביניים)

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

חברת הכנסת פרידמן, אתה עוד תקבל את רשות הדיבור.

ידידיה בארי (הליכוד) :

לשוב או לרע, אנו נמצאים כיום בעידן שבו מפתחים עובר במבחנה, בעידן שבו שותלים גנים (גימל סגור לה). ייתכן שזה לרעת האנושות, אבל זהו העידן, אלה הן העובדות. ואף אם אתם, נציגי המחנה הדתי, משווים את מי שעושה הפלה מלאכותית, — בין שמדובר באם ובין שמדובר ברופא — לרוצחים, ושמענו כזאת גם בקריאות ביניים כאן, אני חייב לומר שגם אתם למעשה מתייחסים אל אשה שהפסיקה הריון באופן שונה משאתם מתייחסים אל רופא שהפסיק הריון באופן שונה משאתם מתייחסים אל רוצח, וזה מפני שיש פער בין תפיסתכם את המציאות לבין העקרונות שעליהם אתם סומכים. אילו ראיתם בהפלה מלאכותית רצח, הרי במשך עשרים ושבוע השנים מאז הקמת מדינת ישראל יכלתם להגיש הצעת חוק שלפיה מי שמפסיק הריון, בין שמי דובר ברופא ובין שמדובר באשה המעוברת, דינם מאסר עולם, כיאה לרוצחים. לא עשיתם זאת מפני שאתם עצמכם רואים הפסקת הריון בעיניים אחרות חרף העקרון שעליו אתם מסתמכים בטענותיכם.

מן הדין לעדכן את הקונצפציות הדתיות באופן שניתן יהיה ליישמן גם בעידן המודרני; שאם לא כן, לא ייסגר הפער בין המחנה הדתי לבין המחנה החילוני אלא אף יורחב.

לסיום, אדוני היושב ראש, נשאלתי עלידי חברת הכנסת נדאן, ושאלה זו עוררתי אני בוועדה, אם קיים קשר בין עידוד הילודה, בין המגמה והצורך לעידוד הילודה, לבין ההיתר להפלות מלאכותיות בחוק. קיבלנו על כך תשובה מפורסורים מומחים שאין קשר בין שני הדברים. אני מודה ששאלה זו הטרידה גם אותי ואני חוזר על התשובה שקיבלנו.

אשר לביקורת של חברת הכנסת גאולה כהן על סעיפים שונים בהצעת החוק — יורשה לי לומר שנמנית עם חברי הכנסת שבהצעתם המקורית הציגו עושהכרעה בעניין ביצוע ההפלה או אי ביצועה תימסר לחלוטין לשיקול דעתה של האשה, בשלושת החודשים הראשונים להריונה. זו עמדתי ואשתדל להיאבק עליה גם בוועדה אם, כמקווה, הצעת החוק תועבר אליה.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית) :
יש לך שותפים.

ידידיה בארי (הליכוד) :
ידוע לי.

ידידיה בארי (הליכוד) :

חברת הכנסת אבו חצירא, אם תציע שבהחלטה בדבר הפסקת הריון יש לשתף גם את הבעל, אינני בטוח שכל תומכי החוק יתנגדו להצעה זו, אבל חוששני שלא תציע זאת.

אדוני היושב ראש, אני תומך בהעברתה של הצעת החוק לוועדה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה לחברת הכנסת פנחס שינמן.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בטרם אתייחס לסעיפים השונים של החוק אומר שאנחנו עומדים בקונפליקט אידיאולוגי ויש לעמוד על כמה עקרונות יסודיים. אם אנחנו חברה דמוקרטית ומכירים בעקרון שהאדם הוא בן-חורין והאשה היא אדם, הרי שגם האשה היא בן-חורין עם שיקול דעת משלה ויש לה זכות לקבוע אם רוצה להיות אם או שאין היא רוצה להיות אם, ומידת האחריות להיות אם איננה קטנה ממידת אחריותה להפסיק הריון. זה עקרון מספר 1.

עקרון מספר 2: חיי המין של האשה אינם חטא גדול יותר מחיי המין של הגבר ואין האשה בבחינת זכאית ורשאית לקיים יחסי מין אך ורק לצרכי לידה, ואם קיימה יחסי מין שלא לצרכי לידה וקרתה תקלה, אין להעניש אותה ואין לשעבד את כל חייה בניגוד לרצונה במקרה שנכנסה להריון.

מנחם יידל (הליכוד) :

צריך לשמור על בריאותה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

בנושא הבריאות אין צורך להיזקק לבעיה של תכנון משפחה ולא לבעיות לאומיות ולא לשאלה של ערבים ויהודים כפי שהועלו כאן.

אני מדברת על שני עקרונות יסודיים. האשה היא אדם, היא בן-חורין וזכותה להיות אדון לגופה. המציאות כיום היא שיש עליה בעלות של הבעל, וחברת הכנסת גאולה כהן רוצה לקבוע גם בעלות של החברה על גופה.

מאיר פעיל (מוקד) :

האשה איננה מכונת לידה לאומית. היא בת-אדם.

גאולה כהן (הליכוד) :

האשה אשה רשאית להתאבד ?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

לפי דעתי, כן. בוטל העונש בנושא זה. אשה או גבר המנסים להתאבד ואינם מצליחים, אין בכך משום עבירה פלילית. זה היה פעם בחוק ולא קיים עוד. האשה, לידי, היא בחזקת אדם ומה שמותר לאדם ממין אחד מותר לאדם ממין אחר ביחס לגופו, לנפשו ולשיקול דעתו. כאשר מדובר על הפלות מלאכותיות

חוברת ט"ו, ישיבה רנ"ז

— חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (אלוני, ידיד, ג. כהן, פעיל, דיציאן, אבוהצירא, דרניצקי, לנדאו) —

אהרן אבוהצירא (חזית דתית לאומית) :
זה מה שאת רוצה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

חסלח לי, אינני רוצה שיקרה מה שקרה, ואני מספרת לך דברים שקרו — שאשה שיש לה שלושה ילדים באה לרופא וביקשה אמצעי מניעה. הוא אמר לה: גברתי, עוד לא, את צריכה קודם ללדת עוד ילדים, מטעמים אידיאולוגיים. וכן כאשר באים הורים וצועקים: עשיתי לכם עשרה ילדים, מגיע לי. אינני רוצה שיילדו ילדים למען הצבא אלא למען הילדים. למען הילדים צריך שיהיו הורים שרוצים בהם ויכיר לים לחנך אותם.

(חברת הכנסת ח. לנדאו קורא קריאת ביניים)

כן, חשוב מאוד להיות ילד רצוי, שהוריו רוצים לגדל אותו.

היו"ר י. דרניצקי (יוריו) :

חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לנואמת לדבר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אינני מסכימה שהטראומה הדמוגרפית שאנו חיים בה, ושאתי שותפה לה, תשמש אמצעי מספיק לפגוע בחירות האדם ובזכויותיו על גופו.

חיים לנדאו (הליכוד) :

מי פוגע בחירות האדם? כל התעשייה הזאת היא וולונטארית.

(קריאות)

(חברת הכנסת ל. דיציאן קורא קריאת ביניים)

גאולה כהן (הליכוד) :

מה הוא אוסר החוק הקיים? הוא אוסר הפלות — — —

חיים לנדאו (הליכוד) :

חברת הכנסת אלוני, על אלה לא נאמר: כופין ארץ תה עד שתאמר רוצה אני.

(חברת הכנסת ל. דיציאן קורא קריאת ביניים)

גאולה כהן (הליכוד) :

חברת הכנסת דיציאן, מה שאתה רוצה הוא לא-סור הפלות, אבל אתה אומר שיש כמה וכמה עילות המצדיקות הפלות. גם אתה גורס חוק האוסר הפלות, אלא שאתה אומר בתנאי זה וזה. אני אומרת שכל התנאים הם פיקציה.

היו"ר י. דרניצקי (יוריו) :

חברת הכנסת גאולה כהן, זה כבר נאום שלם ולא קריאת-ביניים בלבד.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

ועתה הערות מספר לסעיפי החוק. בסעיף 2 נאמר: "מי שהפסיק במתכוון ולא כדין הריונה של אשה" וכו'. לא ברור שהדבר הזה לא חל על האשה ביחס

אנחנו עוסקים בגרידה ולא ברצח, בדבר הזכות של אמהות, בדבר רצונן וכאותן לקיים יחסי מין.

מנחם ידיד (הליכוד) :

ומה באשר לבריאותה של האשה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אין אני מכירה נשים אשר חלו עקב קיום יחסי מין. אם הן חולות עקב זה, חולות כמו גברים. אם לגבר יש עגבת, האשה עלולה לחלות.

גאולה כהן (הליכוד) :

האם יש לך בת? הייתי רוצה לראות את כל הנשים הליבראליות והאלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

לפי שני העקרונות האלה המעוגנים בכל השיטה התברית שלנו, ודאי שמותר לה להכריח לרצות משפחות גדולות. על כן יש תמיכה במשפחות מרובות ילדים, לכן ניתנים להן מענקים ולכן יש להן העדפות שונות. אם כי אני חושבת שעשינו משגה חמור בכך שהפכנו את הגברים שאינם אלא עושים ילדים בלבד לגיבורים לאומיים. מי שיש לו עשרה ילדים שיחררנו אותו ממה שקבענו בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, שהורים אחראים לילדיהם וחיבים לדאוג להם. מי שיכול לעשות הרבה ילדים שיחררנו אותו מאחריות זו. אני חושבת שיש לחזור ולהדגיש את אחריות ההורים לילדיהם. זה לא מעשה גבורה ולא מגיע צל"ש למי שידוע לעשות ילדים. את זה יכול כל גבר לעשות.

נאיר פעיל (מוקד) :

אפילו חתול.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

את זה אתה אומרת.

נקודה שלישית: אני מבקשת לא להבהיל אותנו במושגים של רצח. אני לא רואית את כל הדוברים האלה שאומרים שגרידה בשלושת חודשי ההריון הראשונים היא רצח ולא שמעתו את קולם הפאציפיסטי למען השלום, לא כאשר היתה השמדת עם בביאפורה, לא בבאנגלה-דש ולא במקומות אחרים. בארץ הם לא נמנים עם המחנה הפאציפיסטי הגדול.

ליאון דיציאן (הליכוד) :

קצת פרופורציה. איזו השוואה היא זו?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

חסלח לי, חבר הכנסת הנכבד, זוהי ההשוואה והיא הנותנת, כאשר באים אנשים ואומרים: עשיתי לכם למען צה"ל עשרה ילדים, מגיע לי.

(חברת הכנסת ל. דיציאן קורא קריאת ביניים)

אהרן אבוהצירא (חזית דתית לאומית) :

צריך לבטל את מענק הלידה של הביטוח הלאומי?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

להיפך. יש לעזור, אל תלך לקיצוניות.

גאולה כהן (הליכוד) :
יש אשה שילדה בגיל 46, וזה הילד המוצלח ביותר שלה. למה את שולחת אותה בגיל 40 לפנסיה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
כי אמא שלך רצתה ללדת ויש אחרות שאינן רוצות ללדת. את יודעת שיש הרבה נשים שיולדות אחרי גיל 40 והילדים האלה הם ילדים נגועים. הא-חוז הולך וגדל מעל גיל 36. יש על כך מחקרים. למה להעמיד פנים? חוץ מזה, יש אנשים שיש להם תכנון אחר של עבודה, אורח חיים שלהם הוא אחר.

אני מציעה לתת את הדעת על שינויים אלה בחוק. מובן מאליו שאני תומכת בהעברת החוק לועד-דה.

היו"ר י. דרניצקי (יוריד) :
רשות הדיבור לחברת-הכנסת פנחס שינמן, ואחריו לחברת-הכנסת מרשה פרידמן.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדבריו בדיון המוקדם על הצעת החוק לחיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) אמר חברת-הכנסת חביב שמעוני כדלקמן: "עקב שיקולים שונים וביניהם אתיים, מוסריים, מש-פטיים, דמוגרפיים, פסיכולוגיים, חברתיים וסוציאליים, אין מוצע לתת היתר כללי מכוח החוק לביצוע הפלות, ומגמת הצעת החוק היא לנקוט דרך-ביניים".

נדמה לי שכל מי אשר יעיין בסעיפי הצעת החוק ימצא כי ניתן בו היתר כללי לבצע הפלות, כי אין מקרה של הריון אשר לא יינתן לו היתר באמ-צעות הסעיפים המוצעים, ממילא ניתנת גושפנקה רשמית להיתר הפלות וביצוען באופן כללי וברשות מלאה ללא כל הגבלה. ואם אמנם מתנוסס בראש הצ-עת החוק סעיף האומר כי "מי שהפסיק במתכוון ולא כדין הריונה של אשה, בין בטיפול רפואי ובין בדרך אחרת, דינו — מאסר חמש שנים", הרי כל הסעיפים הבאים אחריו הם כשובר בצדו המבטל כליל את הסעיף הראשון, הנהפך להיות באנאלי ובל-תימצאותי. לא תיקננו איפוא בכך מאומה, אלא הרחבנו את האפשרויות של הפלות, התרנו אותן בפומבי והקלנו על מצפונן של הנשים ההרות, בעודדנו אותן לבצע הפלות ובהחזירנו בתוכן יחס של קלות דעת, בידען כי פנייה לוועדה והנמקה קלה שבקלות לסי-בת ההפלה תפתורנה את בעיותיהן.

לכן כשאני בא לדבר על הצעת החוק המובאת לפנינו מבחינת קיומו של עמנו, ריבויו והתפתחותו, הריני צועק מקרב לב: אוי ואבוי, איך מעזים אנו להציע הצעה כזו שיש בה משום הכרות כלית, חלילה, על עם ישראל? איך לא נחרדנו חרדה גדולה ואיך לא כוסו פנינו כלימה, בהתקוממנו ובהתמרדנו בהצעה זו נגד דורות העבר ודורות העתיד?

ברצוני לנמק את הודעותי מהצעת החוק ולפרט כמה נקודות בקיצור, כי הזמן אינו מרשה לי להר-חב את הדיבור.

קיים מושג, כלל יסודי בחוק, והוא נקרא "צדק טבעי". אומר השופט זילברג ז"ל בבג"צ 3/58, ברמן

לעצמה. יש לי חשש שפה עלול להיכנס בדלת האחורית סעיף שבוטל, סעיף שהטיל עונש על מעשה כזה. פירוש הדבר שאשה שחושבת שהיא בהריון ועושה אמבטיה חמה, עשתה הפלה ומגיע לה עונש. יש להבהיר שהסעיף הזה לא חל על האשה עצמה.

אשר לסעיפים 3 ו-5: אני מתנגדת לעניין של קיום הוועדה כמחייבת. אני מקבלת ועדה כמיעצת, אבל זכות ההחלטה חייבת להיות בידי האשה והאשה בלבד, פרט למקרה אחד —

גאולה כהן (הליכוד) :
מותר לה לעשות את הדבר בלא להתייעץ?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
אני בעד התייעצות רפואית, אני בעד התייעצות עם רופא. אבל זכות ההחלטה נתונה בידי האשה.

גאולה כהן (הליכוד) :
את יכולה לחייב אותה להתייעץ? היא לא רוצה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
הזכות להחליט נתונה בידי האשה בלבד, פרט למקרה שהיא זקוקה לאפוסטרופוס, היינו אם היא טנינה או אם היא מטומטמת ואינה מסוגלת להחליט בעצמה וזקוקה לאפוסטרופוס. לפי חוק שירותי הסעד נזקק אדם כזה לאפוסטרופוס. מדוע זה חשוב? כי היום הולכים לאב.

גאולה כהן (הליכוד) :
אין אפוסטרופוס לעריות, כידוע.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
כאשר יש בחורה בת 14 שנאנסה, הולכים לאביה ושואלים אותו אם הוא מסכים שתבוצע בה הפלה. אני רוצה שהשיקול יהיה נתון בידי ועדה ולא בידי אבא שלה. לכן אני מבחינה בין שני המעמדים האלה או האנשים האלה: אשה שהיא אדם בוגר, זכות ההחלטה היא בידה וברשותה ולה המלה האחרונה. ואילו במק-רה שהיא זקוקה לאפוסטרופוס, נתונה ההחלטה בידי הוועדה, שיש בה — כפי שנאמר — שני רופאים.

נוסף לכך, אינני מקבלת את ההוראה בהצעת החוק לעניין קביעת גיל 45 ואני מציעה להוריד אותו לגיל 40.

גאולה כהן (הליכוד) :
למה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
כי אשה בת 40 שיש לה כבר ילדים גדולים ואי-ננה רוצה ילד נוסף, אני חושבת שיש לאפשר לה בלא קשיים לקיים את ההפלה. יש לזה גם סיבות רפואיות.

גאולה כהן (הליכוד) :
את שולחת אותה לפנסיה מוקדמת בגיל 40?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
חברת-הכנסת גאולה כהן, אפשר לחשוב שיש לך עשרה ילדים, לפי מה שאת מדברת. מותר לאדם לקבוע את אורח חייו.

דמו ודם זרעו חלויים ברציחה זו עד סוף העולם. ולפיכך אמרו: "כל המאבד נפש אחת כאילו איבד עולם מלא". וכך שנינו משום ר' ישמעאל במסכת סנהדרין נ"ז: "בן נוח, לא רק בן ישראל, חייב על העוברין, דאמר קרא: שופך דם האדם באדם דמו ישפך. איוה הוא אדם שהוא באדם, הווי אומר: זה עובר שבמעי אמו".

ועל כן הנני מזהיר ומתריע כי בביצוע החוק המוצע יהיה קול דמי אחינו צועק מן האדמה, על שקטענו בחיים ומנענו מעוברים שבעולם לחיות; ועל כולו — אומרים חז"ל — יש סליחה חוץ משפית דמים.

ומבחינה לאומית — האין בחוק משום הנפת גרון על קיומו של עמנו? האם בדור שלאחר השואה האיומה, בו נספו למעלה ממיליון ילדים, מלבד מיליונים מבוגרים מאחינו-בשרנו, נקבל חוקים שתכליתם לצמצם את הילודה עד למינימום?

האם עשינו לעצמנו חשבון הנפש כי בזמן שזרע העלייה מן החוץ הולך וקטן והירידה מן הארץ, לצערנו, רבה וניכרת, ולעומת זה עשרות מיליוני ערבים הנמצאים מסביב לגבולותינו פרים ורבים ללא שום עור וללא מספר, אנתנו מתכוננים לצמצם ולהפסיק גם את העלייה הפנימית? האם הסטאטיסטיקה על גידולנו הטבעי בשנת 1975 אינה מכה על דקדנו וזועקת כלפינו בקול רעם: אנא, גדל, ואל תמעיט את עצמך? האם אין אנו יודעים כי בכל ילוד יש תוספת בטחונית? האם אין אנו מבינים, כי כל נתינת אפשרות של הפלה בקלות כה מופרזת תגרום להרבת המתירנות, שגם בלאו הכי הגיעה לממדים רחבים ועצומים? כל עוד יש הגבלה בביצוע הפלות באה עצירה במתירנות ובניהול חיים חפשיים שיש בהם משום קלון ומשום תוצאות חמורות להיי המשפחה היציבים; אך משייפרצו הסכרים ותותר הרצועה להפלות, הרי יופקרו חיינו ללא מעצור וללא בלם, כי וון שבקלות ניתנת לתקון כל תקלה בהריון האשה על-ידי הפלה מלאכותית.

על כן הנני מתנגד בתוקף להצעת החוק כולה ובמיוחד לפסקה 6 בסעיף 4 שבה, האומרת שאחת הנסיבות המתירות הפסקת הריון היא החשש שהמשך ההריון עלול לגרום נזק חמור לאשה או לילדיה מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים הקשים של האשה ושל סביבתה, לרבות מספר רב של ילדים שהם בני-ביה. איך באנו להתנות את ביצוע ההפלה בתנאים סוציאליים ומשפחתיים? הלא נאמר כי ילד בא לעולם וכיכרו בידו, לכל ילד מול משלו, ועל כגון זה נאמר: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך", הינו: מה לך להתערב בקביעותו של הקדוש-ברוך-הוא? הרי נסיבה זו פותחת פתח לאפשרות הנמקה לכל הפלה והכל יותר וההפקרות הרבה.

יש בהלכה הישראלית היתרים להפלה במקרים מסוימים, בין השאר כשקיימת סכנה לאם, כי אז חיה של האם קודמים לחיי העובר. אבל בגלל הרצון המדומה לנוחיות החיים, כביכול, או בגלל מצוקה כלכלית במשפחה, לאבד בידיים נפשות ישראל — דבר זה גובל באסכור ויש בו משום איבוד עצמם לדעת של הכלל ושל האומה.

נגד שר הפנים, כדלהלן: "לפי הכלל הנקוט במשפט המקובל זה מאות שנים לא יורשה גוף אדמיניסטרטיבי טיבי ואפילו אדמיניסטרטיבי טהור — לא מעין שר פוטי — לפגוע באורח פגיעת גוף, רכוש, מקצוע, מעמד וכיוצא בזה, אלא אם כן ניתנה לנפגע הודמנות הוגנת להשמעת הגנתו בפני הפגיעה העתידה".

וכן אמר נשיא בית-המשפט העליון, השופט אגרנט, בבג"צ 442/71, לנסקי נגד שר הפנים, כדלהלן: "אין צורך לומר היום כי במקום שרשות מינהלית חייבת להכריע, לעניין השימוש בסמכותה הסטאטוטורית, בין האינטרסים המתחרים של הציבור והפרט, הופכת גם היא להיות 'פוסק' לעניין זה, המחייב לנקוט גישה 'שיפוטית', כלומר, לנהוג בהתאם לעקרונות הצדק הטבעי. פירושו של דבר, ששומה עליה, על הרשות המינהלית, לקיים בירור הוגן ולשם כך להרשות לפרט לטעון את טענותיו בפניה וכן, במידת האפשר, לעיין בחומר שהיא אמורה להסתמך עליו, כדי שיוכל להגיב על תכנו".

גם על עניין ההפלות חלים כללי הצדק הטבעי, ובניהם הכלל שאין לקבל החלטה כאמור בלא להעניק לנפגע את "זכות הטיעון". ואני שואל: האם יש אפשרות לעובר במעי אמו לטעון טענותיו? אם כן, איפה כאן הצדק הטבעי? האם מותר לנו לפסוק ולהכריע בגורלו של עובר מבלי לשאול אותו ולשמע דברו? האם יש סמכות למישהו לקבוע דינו של אדם מבלי שיוכל להגיד דברו בנדון? מכאן שכל הגישה של הצעת החוק מופרכת מעיקרה.

ועתה נדון בהצעה מבחינת הסכנה לאם. כל הפרופסורים והמומחים שהופיעו בוועדה לשירותים ציבוריים העידו והוהירו כי כל הפלה יש בה משום סיכון להמשך בריאותה של האשה.

הייתה גרוסמן (המערך):
לא כולם.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):
במפורש אמרו כך. הם אמרו שההפלה יש בה כדי להחליש גופה ואבריה של האשה, ויש בה סכנה של עקרות וסיבוכים שונים.

טענתה של חברת-הכנסת מרשה פרידמן, כי לידה מסוכנת פי ששה מהפלה מלאכותית המבוצעת בשליש הראשון של ההריון — טענה זו מגוחכת היא —

מרשה פרידמן:
בעיני מי?

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):
— טענה זו מגוחכת היא, כי על לידתה של האשה קיים כל העולם לדורותיו. ואיך ניתן להשוות תה להפלה? האם בכונתה של חברת-הכנסת מרשה פרידמן להבהיל את הנשים שבל תלדנה ילדים? אם כן, הרי גזירתה קשה מגזירת פרעה, שגזר רק על הבנים, והיא מתכוונת בדבריה לגזור גם על הבנים וגם על הבנות.

מבחינה דתית ואנושית יש בוה משום עבירה על הצו "לא תרצח", ולא רק רציחת נפש אחת, אלא

לתיקון החוק בנוגע להפלה מלאכותית יש שתי סיבות בלבד. האחת פילוסופית הצהרתית — הכרת המחוקק בזכותו של כל אדם, לרבות האשה, לקבוע את גורלו לפי רצונו וכישוריו. כשם שאין להכריח אשה להפיל נגד רצונה, כך אין להכריח אותה ללדת נגד רצונה. כאשר אשה מביאה ילד לעולם, היא יוצרת עובדה מכריעה בחייה. הקביעה בקשר לכך מוכרחה להיות בידיה.

הסיבה השנייה היא מעשית. מטרתו של תיקון החוק היא למנוע או לפחות להקטין מספרן של הפלות בלתי-חוקיות. כיון ששאלת המשך ההריון או הפסקתו היא שאלה גורלית בחייה של האשה, אין אי-סור חוקי שיכול למנוע ממנה להפסיק הריונה כאשר היא רוצה בכך וכאשר הטכנולוגיה מאפשרת זאת. נסיונו בארץ הוכיח זאת מעל לכל ספק.

ליאון דיציאן (הליכוד):

אין הפלה חוקית; לפי החוק כל הפלה היא בלתי-חוקית.

מרשה פרידמן:

לא, זה לא נכון, תענין בחוק ותיווכה. אשה רשאית להפסיק את הריונה בצורה חוקית, אם וכאשר צפויה סכנה לבריאותה הגופנית או הנפשית.

מתוך 60,000 הפלות מלאכותיות לשנה, רק כ-15,000 מהן היו חוקיות לפי החוק הקיים. משמע 45,000 נשים, אם לא יותר מזה, הפסיקו כל שנה את הריונן למרות האיסור החוקי. אין זה מפתיע כלל. עד שהגברים יעשו את המאמץ הדמוני להבין מה זאת אומרת להיות בהריון וללדת, ועד שהם יקבלו על עצמם אחריות שווה לגידול ילדיהם, לא יבינו ולא יוכלו להבין את הדחף החזק של האשה שאינה רוצה להמשיך את הריונה. זהו דחף שאינו מכיר במכשולים חוקיים בכלל, ואפילו לא בסכנה האפשרית הקשורה להפלה בלתי-חוקית. לכן מבחינו: פראגמטית החוק הטוב ביותר בנוגע להפלה מלאכותית הוא החוק הליברלי ביותר — חוק המגדיר כל הפלה מלאכותית כחוקית.

במשך הזמן נדע אם ההצעה הנוכחית מספקת או לא, ונדע את זה על בסיס של אינדיקטור אחד: האם כל ההפלות המבוצעות בארץ חוקיות או לא? אם לא, יהיה צורך בתיקון נוסף. רצוי שלא יהיו לנו אשליות בנושא זה: ההבדל בין הפלה מותרת על-פי החוק לבין הפלה שאינה מותרת על פי החוק אינו בזה שהאחת מבוצעת והשנייה לא. שתיהן מבוזזות, צעות, האחת בתנאים בטוחים, ללא סיכונים נפשיים וגופניים, והשנייה בתנאים משפילים ובסכנה גדולה, אפילו בסכנת חיים.

בהיותי ממליצה לפני הכנסת לחקן את החוק, אינני ממליצה לפני הנשים להפיל. אינני דורשת מהן נסח לאפשר להן להפיל. כל אשה תפסיק את הריונה או תמשיך אותו לפי רצונה והחלטתה היא בלאו הכי. התביעה היא זו: שהכנסת, על-ידי חקיקה זו, תכיר בעובדה שהאשה מחליטה ושזו זכותה להחליט ושהכנסת תקל עליה בעניין ביצוע החלטתה. אין בידי של המחוקק לעשות יותר מזה. הוא יכול לעשות פחות מזה, אולם במקרה זה הוא חייב דין-יחשבו

ברור איפוא שיש למחוק לחלוטין מן החוק את הפסקה האמורה, פסקה 6 בסעיף 4.

כן אין להסכים לוועדה, הן לזו אשר צריכה לאשר הפסקת ההריון והן לזו שהיא ועדת עירעור, שבה פניה תהיה רשאית האשה לערער במקרה שלא ניתן אישור להפסקת ההריון על-ידי הוועדה הנוכחת בסעיף 3, אם לא יהיה בה לכל הפחות נציג ציבור אחד, אשר מלבד הצד הרפואי תעמוד בפני עינו המטרה הגדולה של המשך הדורות וקיום העם.

אני חוזר ומציע לא לאשר את החוק בקריאה ראשונה, להסירו מסדר-היום, או להחזירו לדיון נוסף, ומחמת חשיבותו החוקית, לא להחזירו לוועדת השיירות הציבוריים, אף-על-פי, שהנני חבר בה, אלא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שלמעשה עליה היתה צריכה הכנסת להטיל מלכתחילה את הכנתה של הצעת החוק.

היו"ר י. דרניצקי (יורד):

רשות הדיבור לחברת-הכנסת מרשה פרידמן, ואחריה לחברת-הכנסת אורה נמיר.

מרשה פרידמן:

כנסת נכבדה, הצעת החוק שלפנינו איננה מביאה את התיקון שהייתי רוצה שהכנסת תקבל. היא אינה מנטרלת לגמרי את ההפליה ואת הקשיים הממשיים העומדים בדרכה של כל אשה שברצונה להפסיק את הריונה. אולם אצביע בעדה משום שאין ספק שהיא צעד חשוב בכיוון הנכון.

החוק הקיים מבוסס על החוק הבריטי משנת 1861. במאה השנים האחרונות השתנו דברים רבים, בעיקר השתנתה גישתו של המחוקק לאשה. בעבר נחשבה אשה כחלק של רכוש בעלה או אביה. כיום החוק האזרחי הולך לאט לאט לקראת הכרה באשה כאדם וכאזרח שווה-זכויות ושווה-חובות. החקיקה של היום היא חוליה בשדרת של תיקונים בדרך להכרה מלאה של המחוקק באשה כאדם. בעבר היה התפקיד העיקרי של האשה ללדת לבעלה, ואילו כיום היא מסוגלת ורוצה לעצב את זהותה העצמית בעיסוקים למיניהם. אנו יודעים כיום שהיא יצור אנושי ברי-דעת בדיוק כמו הגבר, ושהחברה ומחוקקה מוכרחים להכיר ברצונה היא. יתר על כן, אנו יודעים שהתקדמות הטכנולוגית שמזמן שיחררה את הגבר מהתפקיד הביולוגי הטבעי שלו, סוף סוף מאפשרת גם לאשה להשתחרר מהתפקיד הביולוגי שלה כעיסוקה הבלעדי והיחיד. בעבר היו נשים בהריון לכל אורך חייהן, ברצונן או שלא ברצונן; כיום יותר ויותר נשים מתכננות את הריונותיהן ומגבילות את מספרן, כל אחת לפי בחירתה. החוק אינו מסוגל לעצור תהליך זה. הטכנולוגיה והרצון המאורגן של הנשים עצמן במאה הנוכחית עושים את שלהם.

בעלות האשה על גופה היא תנאי הכרחי לשיחרור האשה. לכן תיקון בחוק בנוגע להפלה מלאכותית הוא הדרישה המינימאליסטית של הפמיניסטיות בימינו. התנגדות לתיקון זה היא התנגדות לעקרון השוויון בין המינים. משמע: הצבעה נגד הצעת חוק זה היא הצבעה בעד המשך שיעבוד האשה לרצונו ולשירותו של הגבר.

אורה נמיר (המעריך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לפני שנה וש-
בויעים, ב־15 בינואר 1975, קיימה הכנסת דיון בשתי
הצעות חוק פרטיות, כל אחת של קבוצת חברי כנסת,
הצעות חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון),
תשל"ד—1974. אחת מהצעות החוק, שיוצגה על־ידי
חברי־הכנסת חביב שמעוני, התבססה על הדין־יחשבונו
של הוועדה לבדיקת האיסורים החלים על הפלות
מלאכותיות אשר מונתה ב־12 באוקטובר 1972 על דעת
שר הבריאות שר המשפטים והגישה מסקנותיה ביולי
1974.

שתי הצעות החוק הועברו, על פי הצעת שר הב-
ריאות, לוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. אחר
דיונים ממצים, מרגשים ולעתים סוערים, לאחר שהו-
פיעו לפני הוועדה בעלי דעות שונות ומנוגדות שייצגו
את ההיבטים הרפואיים, החברתיים, הפסיכולוגיים, הד-
מוגרפיים המשפטיים והדתיים, הניחה הוועדה ב־24
בנובמבר 1975 את הצעתה לקריאה ראשונה.

רבותי חברי הכנסת, אינני שייכת למחנה שונאי
הדת ולמנתצי כל הנוגע וכל הכרוך בדת ובמסורת,
ואף לא לשוללים את מייצגיה הפוליטיים. כמי שנול-
דה בארץ, גדלה והתחנכה בבית חילוני, אך חודר
שרשים ואהבה עמוקה לתרבות ומסורת ישראל, הצט-
עתי כל השנים על חילונם של אלה שנטלו על עצמם
ייצוגה של הדת והצליחו להרחיקה כל־כך מחלקו
הגדול של הציבור הישראלי. וזאת בשל נוקשותם,
עיקשותם וחוסר פתיחותם למתרחש מסביבם ולפתח
בתם. אך אינני מקבלת ואף לא גורסת כי כל צעד
חדשני באת ממצרות תכל חייב להיות בעינינו
בבחינת תורה חדשה ומחייבת, וכי כל ישן חייב
להתבטל בפני חדש רק בשל עצם חדשנותו, וסיסמתו
— חופש הפרט.

חברי הכנסת, לגבי ידי משמעותית ביותר, מרכ-
זית ועיקרית היא פסקה (6) בסעיף 4 שבהצעת החוק,
המתירה הפסקת הריון "מחמת תנאיה המשפחתיים
או החברתיים הקשים של האשה ושל סביבתה, לרבות
מספר רב של ילדים שהם בני־ביתה". פסקה זו
בחוק באה למעשה להסדיר בעייתן של מחצית נשות
ישראל, בקירוב, שידן אינה משגת תשלום ביקור אצל
רופא לביצוע הפסקת ההריון, ומה שחמור יותר —
חינוכן, רקען, מצבו הכלכלי והנפשי לא החזירו בהן
את תודעתן ליכנון המשפחה ואת הדאגה האמיתית
לקדושת האדם ולקדושת המשפחה.

בדברי ההסבר לפסקה (6) נאמר במפורש כי לא
האשה לבדה תחליט על ביצוע ההפלה. לכאורה, קבי-
עה שאינה מתקדמת וחדשנית, אך לגבי מייצגת קבי-
עה זו את האמונה הגדולה שבקדושת חיי האדם. היא
קובעת סייג, מחשבה שנייה, שיש עם אדם נוסף, התי-
לבטות חוזרות אם אכן יש לבצע את הפסקת ההריון.
אך זאת בתנאי אחד — שהתהליך יהיה פשטני ומ-
היר, שאחד מאנשי הצוות חייב להיות רופא נשים
שבלעדיו לא תבצע אשה הפסקת הריון, ואילו איש
הצוות השני נתון לבחירתה: רופא נוסף, עובדת
סוציאלית או אחות בריאות הציבור.

ואשר לקדושת המשפחה — רבותי חברי הכנסת,
אני מקבלת את קביעתו של אחד מגדולי הגינקו-

לציבור הנשים בארץ. אני מתארת לעצמי שהנשים
לא תשכחנה את שמו של כל אחד המצביע היום נגד
חירותן האלמנטארית.

חברי הכנסת, מצערת למדי העובדה שתשעים אחוז
של המצביעים בעד או נגד חירות האשה כיום הם
גברים. את המצב הזה אנו הנשים נתקן, במוקדם
או במאוחר.

ליאון דיצ'אן (הליכוד):

את יודעת שבאמריקה זה היה שונה. שם התקיים
משאל־עם שבו נשים הצביעו נגד נשים.

מרשה פרידמן:

על נושא זה אפשר לדבר רבות, אבל לא כאן. הן
הצביעו נגד משום שהפחידו אותן בכל מיני טענות
מסולפות.

אך, בינתיים, חובת חברי הכנסת להביע היום
את רצונן הידוע של ציבור הנשים, רובן ככולן,
ולפחות להרחיב את סמכותה של האשה לקבוע מה
יתרחש בתוך גופה.

בחוץ־לארץ כבר אין מחלוקת בכלל בנוגע לס-
כנות הפיסיות והנפשיות הכרוכות בביצוע הפלה מלא-
כותית. מוסכם, אחרי שנים של מחקרים, שהסכנות
מוקטנות בהרבה כאשר ההפלה נעשית בתנאים רפו-
איים תקינים ובאווירה אוהדת. יתר על כן, מוסכם
על הכל שהסכנות הקשורות בהפלה מלאכותית אינן
יתר גדולות מאשר אלה הקשורות בלידה טבעית.
גם הטענה הדמוגרפית נגד ליברליזאציה אינה נכונה.
החוברת שהוציא משרד הבריאות מלאה סילופים וחצ-
אי־אמת. אין זה נכון שמספר ההפלות החוקיות עולה
אחרי ליברליזאציה, אלא שמספר ההפלות החו-
קיות עולה בשעה שמספר הלא־חוקיות יורד. כל סטו-
דנט לסוציולוגיה לומד בשנה א' שגודל המשפחה אינו
פונקציה של ההורים והרמה הכלכלית של המשפחה.
אלה החושבים שאפשר להקטין מספר הילדים של
ציבור מסוים ולהגדיל מספר הילדים של ציבור אחר
על־ידי איסור או היתר הפלה מלאכותית על בסיס
סלקטיבי, אינם אלא טועים.

לאלה הטוענים שליברליזאציה תגרום לשימוש
בהפלה מלאכותית כאמצעי־מניעה יש להגיד שזהו
המצב כיום, לפני הליברליזאציה, ולא משום שקל
כל־כך לבצע הפלה מלאכותית, אלא משום שקשה
כל־כך להשיג אמצעי־מניעה, גם בגלל הזמנר הצבוע
של רופאים רבים בסקטור הציבורי וגם בגלל מחיר-
רים מופרזים לאין שיעור אצל רופאים פרטיים.

יש טענה אחת שהיא בעלת חוקה, והיא הטענה
המצפונת־דתית. אולם אין קשר בין טענה זו לבין
החיקוק הנוכחי, מאחר שהתיקון המוצע אינו מכריח
שום אשה להפיל ואינו מכריח שום רופא לבצע הפלה
נגד רצונה. יוצא איפוא שאין בסיס כלשהו להתנגד
להיתר בלתי־מוגבל, חוץ מבסיס של דעות קדומות
או השקפות כלפי האשה, דעות והשקפות שהן ביי-
מינו מצחיקות.

היו"ר י. דרניצקי (יוריד):

רשות הדיבור לחברת־הכנסת אורה נמיר, ואחריה
לחברת־הכנסת שמחה פרידמן.

והערה לגבי תחילת החוק ותחולתו. סעיף 11 בהצעת החוק אומר כי "תחילתו של חוק זה ביום שיק" בע שר הבריאות באישור ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת". קביעה זו מחייבת אותנו למידה מרובה ביותר של אחרייות. אם מדובר על מספר שבין 25,000 ל-40,000 הפלות במחלת המבוצעות בשנה, הרי שהתרתן החוקית, עליפי הקריטריונים שייקבעו כחוק, מחייבת מערכת רפואית מבוקרת, ערוכה לק" ליטות האישפוזיות של אותן נשים. אין הדבר פשוט וקל. מה גם שאנו מצויים בעיצומם של קיצוצים והקפאות במערכת הבריאות. מאחר שהחלת החוק, לאחר אישורו בכנסת בקריאה שנייה ושלישית, אסור שתתעכב, חייב משרד הבריאות להיערך ביסודיות וברצינות לקליטתן של אותן נשים כדי שלא נעשה את חקיקת הכנסת פלסטר.

חייבת להיות מצדנו — גם אם איננו חלק מהר" שות המבצעת — התייחסות רצינית ביותר לשאלה כיצד יבוצע החוק לתיקון דיני העונשין (הפ" סקת הריון), הלכה למעשה, לטובת אלה שלמענם חוקק.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמחה פרידמן, ואח" ריו לחבר הכנסת זרח ורהפטיג.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, רוצה אני לציין דבר שעד כה איש לא הזכיר שמשום-מה נזדמן לנו היום לעסוק בכנסת בנושא הנמצא בפרשת השבוע. המקור היחיד בתורה המדבר על ענייני הפ" לה נמצא ב"משפטים" והשבוע אנחנו קוראים פרשת "משפטים": "וכי יינצו אנשים ונגפון אשה הרה ויצאו ללדיה... ואם אסון יהיה, ונתתה נפש תחת נפש". זהו המקור ההלכתי לנושא שלפנינו. והנה גם אלה שאינם רוצים או אינם צריכים לעסוק בתורה זכו ומלאכתם נעשית בידי יושב-ראש הכנסת המזמן לנו פרשת השבוע בתורה.

הערה נוספת שבאמצעותה רוצה אני לסייג את עצמי. אינני נוטה לפאתוס ואינני מעוניין בהכללות. אינני יכול להתעלם מגורם אחד הפועל במערכת שאנחנו רוצים לפתור אותה בהצעת החוק שלפנינו. לכך אספר את הסיפור המפורסם בתלמוד. חכמי יש" ראל ראו איזה הרס גורם יצר הרע בעולם, נמנו וגמרו ואסרו על קיומו. אולם אחרי שלושה ימים — מספרת הגמרא — כשיצר הרע לא פעל, לא נמצאה אף ביצה טרייה אחת בעולם ולפיכך החליטו להחזיר לפונקציות המיוחסות לו. רבותי, לפונקציות שיש ליצר הרע, הינו לפונקציות של היצר המיני שבשטיין נוצרות הבעיות שרוצים לפתור אותן עליידי הקלת העונש על הפלות, אותן, כנראה, שכתנו. אנחנו עוסקים כאן כביכול במאטריה של גידול צאן ובקר, להבדיל, הינו אם אנחנו רוצים הרבה עדרים א" מעט עדרים, הרבה מרעה או מעט מרעה — אבל אנחנו שוכחים שיש כאן גורם שאין אנחנו יכולים להלבישו בלבוש של חוק, בין שהלבוש הוא נאה ונחמד ובין שהוא עשוי טלאים על גבי טלאים. היצר נשאר כפי שהוא, אם בתלבושת ואם בתחפושת.

לוגים המתנגד לפסקה (6) בטענה כי "מניעת ההריון היא התשובה לתיכנון המשפחה, ולא ההפלה". אך כל עוד קיימים בורות וחוסר ידע לגבי שימוש באמ" צעי-מניעה; כל עוד החינוך המיני נמצא בחיתוליו ואינו מגיע לאותה האוכלוסיה הזקוקה לו כל-כך; כל עוד נושא תכנון המשפחה הוא מאתנו והלאה בשל עיקשות וחוסר פתיחות; וכל עוד נשים רבות, רבות מאוד, נמצאות במצב של הריון מתמיד, נשים שבגיל 27, 28, 29 הן אמהות לשמונה, תשעה או עשרה יל" דים, והן בלות, תשושות, עייפות, עצובות, אדישות, חולות, והעול של גידול וחינוך הילדים נופל על שכמן בלבד, בעוד שהבעל מבלה את רוב שעות היום, ול" עתים גם הלילה, מחוץ למסגרת הבית והמשפחה בעי" סוקים שונים ומוזרים, ובמקרים רבים אינו מודע ואחראי לנשיאה בעול הכלכלי, שלא לדבר על חר" בותיו האחרות לקיומם, קידום סוחינוכם של ילדיו — האם יש בקיום מצב זה משום שמירה על קדושת המשפחה? —

מנחם ידיד (הליכוד):

אין ספק שזהו מיעוט קטן.

אורה נמיר (המערך):

אני מדברת עליי תפיסתי, הבנתי וידיעתי.

מנחם ידיד (הליכוד):

אבל אלה שאת מדברת עליהם הם מיעוט קטן.

אורה נמיר (המערך):

אינני יודעת. נתווכח על כך. אבל זו ידיעתי והי שגיתי. אינני חושבת שזה מיעוט קטן. אני חושבת שזהו מיעוט גדול מאוד.

מנחם ידיד (הליכוד):

זה מיעוט קטן ביותר.

אורה נמיר (המערך):

אני מצטערת, זה לא כך. ואתה יודע שאני מכירה מקרוב לא מעט מבני החוגים האלה.

— האם יש בכך שמירה על קדושת המשפחה?

על קדושת האדם? על קדושת אותה אשה-אם שהיא במקרים רבים בבחינת תת-אדם?

רבותי חברי הכנסת, לא מדובר בעשרות ולא במאות אמהות שבכורח מציאות עגומה חדלו לתפקד במסגרת משפחתן. מדובר באלפים רבים, רבים מאוד. איזו קדושה היא זו? בשם מי? בשם הדת, בשם המסורת, בשם ההלכה, בשם צה"ל, בשם המדינה? מה שלא יהיה טוב לאדם, וגם האשה-האם היא אדם, ומה שלא יהיה טוב למשפחה, לא יהיה טוב לצה"ל, לא יהיה טוב למדינה, ויורשה לי החילוניות לומר: לא יהיה טוב גם לדת. ומאחר שאינני גורסת כי המדינה צריכה, ובוודאי אינה יכולה, למלא את מקומם של האם, האב, היתם, המשפחה, רואה אני בפסקה (6) של סעיף 4 צעד משמעותי ביותר, חברתי, אנו" שי ושווינו, לקראת אותן נשים, אמהות צעירות, שהי חיים והחברה לא האירו להן פנים, ולכן אנו חייבים להן יותר מאשר לכל ציבור נשי אחר, אם אכן קדו" שת האדם, קדושת המשפחה וקדושת החברה היא נר אמת לרגלינו.

— חוק לתקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (ש. פרידמן, דיציאן, ג. כהן, גיבלבר, אלוני, בארי, דרניצקי) —

בזאת? חבר-הכנסת כהנא ציטט קודם את מה שכל אחד מאתנו קרא בגליון של "מעריב".

אברהם גיבלבר (המערך):

הציבור אינו עומד בגזירה הזאת, בחוק הזה.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

נתאים את הגזירה, אבל לא נבטל את הכל. מיד אויכז זאת, שכאן לא מדובר על ביטול. הנה קרא לפנינו חבר-הכנסת כהנא אותה ידיעה מ"מעריב". צר-פת היא בוודאי חברה מערבית, מתקדמת פחות, מת-קדמת יותר. יש לי הרושם שיש לנו טענות לצרפתים משום שבענייני הצנזורה על סרטים הם תקיפים יותר ממה שאנחנו היינו רוצים להיות, ויש לנו שוב הרי כחות שהצרפתים הם אומה מתקדמת למדי. באשר להס-פקת כורים גרעיניים לעיראק אין אנחנו שבעי רצון מהם, גם אני לא. רבותי, כך אי-אפשר לדון בנושא. צריך לראות את הנושאים כיצד הם פועלים במסגרת החיה, הדינאמית והאנושית. צריך לחשוב רגע קט. בואו ונאמר: המשמעות המעשית של אותו חוק, מהי עשויה להיות? היא עשויה להיות כך שנניח לפי סעיף אחד באותו החוק בחורה בגיל 14 שנכנסה להריון תחליט שלפי שהיא אדם בן-חורין — ואשה בכלל אדם — היא תהיה מוסמכת להכריע אם לבצע הפלה או לא לבצע הפלה. היכן כאן העקביות המקשרת בין בן-חורין לבין בר-רדעת?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה לא לפי החוק המוצע.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

במקרה של צעירה בהריון מתחת לגיל הנישואין קיים עניין ההפלה לפי החוק. לפי התיאוריה שאדם הוא בן-חורין היא צריכה להיות המחליטה. האם אנו כל כך משוכנעים כי כיוון שאדם הוא בן-חורין לא נת-ערכ בהחלטתו ליטול ל.ס.ד.?

ידידיה בארי (הליכוד):

לא כל מי שתומך בהתרת הפלות דוגל שאדם הוא בן-חורין בעניין הסמים.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

אני מסכים שהוא לא דוגל בכך. בעיקר אני מס-כים לנוסח "כל", שהרי אני מתנגד להכללות. קיימת שאלה ספציפית: מי שמגמק את הדברים בכך, מה הוא עונה על שאלה זו? זוהי שאלה שיש לי זכות לשאול.

גם אם הנושא הוא מרגש וקשור ביצרים לאו דווקא חלשים בחיי האדם — ולא כולנו מעל גיל שליטתו — בל נשכח שמידה מסוימת של הגיון צריכה להיות בחיים, במיוחד במשפט.

אם לא ארצה לחרוג מן הזמן שהוקצב לי חוש-בני שלא אוכל להרחיב מעבר לכמה הערות כל-ליות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

ומנך תם.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

אם כך, ירשה נא לי היושב-ראש הערה אחת לסיום. לא התרשמתי שהחוק הוא חוק מודרני. חקר-

בותי, עוד הערה אחת. יש לי הכבוד להשתייך לוועדה העוסקת בחקיקה, נאמר, בשיפורה של החקיקה. יש לי הרגשה שהעובדה שרעיון מסוים הולבש לבוש משפטי הולם אינה אומרת מאומה על טיבו של הרעיון. דומני שאין רעיון בעולם שאי-אפשר להל-בשו לבוש משפטי הולם; דומני שאין רעיון בעולם שמשפטים, כמומחים, לא ימצאו אותו כשיר לפעול במסגרת משפטים מסוימת. את הרעיון, על טיבו, אנחנו שופטים לא לפי הלבוש המשפטי שלו אלא לפי הנורמות שהוא מייצג, לפי הערכים שהוא מייצג. ואני רוצה לומר שאני נתקף כאן בדילמה. אנחנו, כבית-מחוקקים, כולנו, סובלים מן הדילמה הזאת. מה הוא בעצם החוק בעינינו? האם החוק בא לתת נורמות לחיים ולהכתיב לחברה האנושית ארחות התנהגות, או שמא אין החוק בא אלא לצלם התנהגות קיימת, וממילא אין לו איזו משמעות של קבע, אלא בעצם הוא צריך להימצא כל הזמן בתנועה לקראת שינויו? אלא מה, חולשה אנושית היא שהחוק יפגר תמיד אחרי המציאות. רבותי, זאת דילמה קשה גם לבית-מחוקקים לעתים אנחנו הולכים בדרך האחת, כמו בבית-מחוקקים רבים, ואנחנו רוצים להבטיח בחקיקתנו קיום נורמות מסוימות; ולעתים אנחנו הולכים בדרך האחרת ואנחנו טוענים שהחוק בא רק להתאים את המשפט למציאות.

רבותי, אינני מקבל את התוצאה הנובעת מתוך כך. התוצאה היא מעין פנקסנות כפולה. בבית הזה, לפני ימים ספורים, עמדה על הדוכן חברת כנסת נכבדה והציעה אמצעים דראקוניים נגד אלה שמש-תמשים בסמים, וזאת תוך שכחה מתמיהה שהאדם הוא בן-חורין, וכבן-חורין הוא זכאי להחליט על גורלו. כי-צד ניתן לאחר את שני הדברים הללו, הטותרים זה את זה? אינני יודע תשובה על כך. אולי יסביר לי מישהו את הדבר.

דבר שני: לפני שנים אחדות — ועכשיו הדבר חוזר ועוד מעט אולי נדון בזה — הועלתה הצעה לבטל את האיסור על משכב זכר. נושא זה הורד מסדר-היום ועולה שוב ונדרון שוב בבית זה. רבותי חברי הכנסת, אנחנו צריכים פעם לתת לעצמנו די-יוחשבון, האם אי-קיום חוק היוצר בעיות מוסריות, כגון אחיות עיניים והעמדת פנים, העלולות לערער את חסנו של הציבור, כי יש חוק ואין מקיימים אותו — האם זאת מחלה יותר מסוכנת מאשר המחלה השנייה הנוצרת עקב הגברת קצב המיתרנות? אני שואל, חברי הכנסת, ומבקש שילמדו אותי בינה.

ליאון דיציאן (הליכוד):

חוק שאין מבצעים אותו לא צריך להיות קיים.

נאולה כהן (הליכוד):

אפשר לחשוב שאת כל החוקים מבצעים.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

מבחנת פוסטולאט, חבר-הכנסת דיציאן, אני מס-כים אתך. אולם אין אני מדבר על פוסטולאטים. אני מדבר על מציאויות יום-יומיות. וכאן רוצה אני שניתן את התשובות. האם בדרך של התרת איסורים נרבה שמירת חוקים ויחס חיובי אל קבלתו, או האם נמעיט

— חוק התיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (ש. פרידמן, דרניצקי, גרוס, שמעוני, בארי, גרוסמן, פעיל, זילברברג) —

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
זה יותר מרושע, כי אתם רוצים לגזור על עלייה פנימית. כאשר חיו יהודים בתנאים מחרידים ועבדו עבודת פרך במצרים, הבינה מרים שיש לדאוג לילודה, להמשיך הדורות, ויעצה לאביה להחזיר את אשתו. לא כך חברות הכנסת של היום. מרים אמרה: אמנם אנו חיים חיי צער, אבל אין להפסיק את הילודה בעם. ועמרם שמע לקול בתו, החזיר את אשתו ונולד המור שיע של ישראל, משה רבנו. מה זכותכם לגזור גזירות כאלה על הפסקת הילודה? מי שמכם מפקחים על תיכנון הילודה? האם זהו תפקידכם — תיכנון הילוד? דה?

יש בארץ בעיה של פער סוציאלי. אבל האם הפתרון לפער זה הוא צימצום הילודה? חברת הכנסת אלונה רוצה להיות אדון על כל מה שנעשה. היא אומרת שהאשה תחליט על חייה, ואם היא רוצה ללדת — זה עניינה. אבל איזו זכות יש לך להחליט על גורלו של היצור החי אשר נמצא ברחם האם? מה זכותך להחליט על גורלו של יצור זה? היא יכולה להחליט על גורלה, אבל לא על גורל זולתה.

מאיר פעיל (מוקד):
איזה פסק הלכה יש לך בעניינים אלה?

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
לא אתווכח אתך.

מאיר פעיל (מוקד):
אין לך מה להשיב.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
כאשר עבדו ישראל עבודת פרך הלכו נשי ישראל לשדה ופיתו את בעליהן ללדת ילדים במצרים, בתנאים הגרועים ביותר.

אברהם זילברברג (המערך):
מאן חלפו הרבה שנים.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
מרים רואה את עתידו של עם ישראל בפרספקטיבה אחרת מכפי שרואות היום חברות הכנסת. בזכות נשי ישראל נגאלנו, נגאל ישראל.

הביב שמעוני (המערך):
אפילו פרוש לא הרשה לעצמו לדבר כך.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
אתם רוצים לגזור על העלייה הפנימית.

מאיר פעיל (מוקד):
אתה רואה באשה מכונת לידה ולא בת אדם. לא מבינים שאשה היא אדם חפשי להחליט על גורלו. לדידך היא מכונת ריבוי.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
אם רוצים לדאוג למשפחות מרובות ילדים, אפשר לעשות זאת, אפשר לתת דירות יותר מרווחות, יום לימודים ארוך. בשיחה אינטימית אמר ראש הממשלה ששר החינוך אהרן ידלין ביקש מיליארד לירות ליום לימודים ארוך, ואין לו כסף. אתמול הניחו על שולחן הכנסת תקציב בן 9 מיליארד לירות.

תי בנושא ואני יכול לומר לכם שחוק זה שמציעים עכשיו לא בא לאשר מציאות משפטית של ימינו אלא של הזמן שלפני שנת מאתיים לספירה המקובלת, כיוון שהחוק הראשון נגד הפלות מופיע רק בשנת מאתיים בקיסרות הרומית. לפניכן לא היה חוק כזה. החברה העתיקה, האליטית, לא זו בלבד שהרשתה הפלות אלא אף קידמה אותן בברכה. אינני יכול להתרשם שהי חוק הוא מודרני. משום כך אני מסכם ואומר לפי מה שאמרו בית-שמאי ובית-הלל גם יחד: חוק זה טוב היה שלא נברא משנברא; עכשיו שנברא — נפשפש היטב בסעיפיו שלא ניכשל בשגיאה שאין לתקנה.

היו"ר י. דרניצקי (יורדן):
רשות הדיבור לחברת הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, בפרק השני בחור מש שמות, בפסוק א', יש סיפור קצר, מעניין מאוד ומאלף, והוא שייך לנושא שאנו דנים בו הערב. התורה מספרת בקצרה: "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי". הלך איש משבט לוי ולקח אשה מבית לוי. מי היה האיש ומי היתה האשה? אומרים לנו חז"ל: האיש הוא עמרם, אביהם של משה, אהרן ומרים. ומדוע מספרת התורה שהוא הלך ולקח אשה מבית לוי? אומרים חז"ל: עמרם גדול בדורו היה. כיוון שפרעה גזר כי כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון, אמר עמרם: לשוא אנו עמלים, הלך ופרש מאשתו. עמרם עזב את אשתו יוכבד. הלכו כולם וגירשו את נשותיהם. אמרה לו בתו מרים: אבא, גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים והתא גזר על הזכרים ועל הנקבות. הלך והחזיר את אשתו. עמרם שוכנע מדברי בתו המשכיילה מרים והחזיר את אשתו. ותהר יר-כבד וכך נולד משה רבנו, מושיעם של בני ישראל.

חברת הכנסת שמעוני, כאשר הביא לפני הכנסת את החוק, אמר בין היתר: "אולי אפשר להוסיף במקרה זה טיעון מגוחך ומרושע של פהמי, שר החוץ המצרי, על הפסקת עלייה לחמישים השנים הבאות". חברת הכנסת שמעוני ושותפיך המציעים את החוק, גזירתכם קשה יותר משל פהמי, שר החוץ המצרי. פהמי גזור על עלייה מהחוף, ואתם גוזרים על עלייה פנימית.

הביב שמעוני (המערך):
אתה מדבר דברי בלע. קודם כל תדאג שיוולידו אלא שאינם מולידים, ואל תטיף לנו מוסר.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):
מה שאתם מציעים הוא גירוש יהודים מארץ ישראל. אתם ממיטים בושח וחרפה על מדינת ישראל. יהודים לא יבואו למדינה שבה מציעים חוקים כאלה. אתם רוצים להפסיק את העלייה.

ידידיה בארי (הליכוד):
תמצא השוואות מתאימות יותר.

חייקה גרוסמן (המערך):
אדוני הושב-ראש, אתה צריך לשמור על כבוד הכנסת.

חבורת ט"ו, ישיבה רב"ז

— חוק לתקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (פעיל, גרוס, הלל, נבון, גרוסמן, שמעוני, בארי, הרליין) —

מאיר פעיל (מוקד) :

אתה מוכן להציע לוותר על 25 מיליון לירות מתקציב משרד הדתות ?

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

חלק מהתקציב מיועד לתוספת יוקר ולהעלאת משכורת. כל מי שיש לו משכורת בשיעור של יותר מ-2,500 לירות יוותר על תוספת יוקר ועל העלאת שכר, ואת הכסף הזה נקציב ליום לימודים ארוך.

מאיר פעיל (מוקד) :

מה אמרת על חברת-הכנסת אלוני ? אל תתחייב אותה בשם אחרים, תתחייב לוותר על תקציב משרד הדתות.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אני מתחייב ואני מציע שכולם יתחייבו ונקח מיליארד לירות למטרה של יום לימודים ארוך.

יש לדאוג לדירה מרווחת. אם יש למשפחה שמונה ילדים, צריך לשלוח עוזרת לעזור למשפחה. נתחלק אנחנו בעוגה, לא על-ידי צימצום ילודה נוכל לצמצם את הפער הסוציאלי. נעשה חלוקה צודקת יותר.

אבל גם עכשיו, חברי הכנסת, המצב לא כל-כך נורא. המדינה הזאת, שיש כל-כך הרבה טענות כלפיה, נותנת הקצבות יפות למדי למשפחות מרובות ילדים. אין אני אומר שזה מספיק, אבל נותנים. משפחה שיש לה 8 ילדים מקבלת לפחות 1,000 לירות לחודש, אם לא יותר מזה.

שרי-המשטרה ש. הלל :

יותר מ-1,500 לירות.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אפשר לקנות בזה לחם, חלב, קצת בשר.

יצחק נבון (המערך) :

דג מלוח.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

כמובן, טלוויזיה אי-אפשר לקנות, אבל אפשר לחיות בלי טלוויזיה.

חייקה גרוסמן (המערך) :

ושכונ ?

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

נוסף לזה מקבלים ביגוד, דמי נסיעות, סטיפנדיה. אני בקי במה שהממשלה נותנת. לא כל-כך נורא. נותנים.

חברת-הכנסת חביב שמעוני מציע שאשה שהיא בת-הליך גירושין צריך להרשות לה להפיל את הילד. מדוע ? כדי שתוכל לשבת בבית-קפה ?

חביב שמעוני (המערך) :

איפה קראת את זה ?

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

בנאום שלך ב-15 בינואר.

חביב שמעוני (המערך) :

לא. התבלבלת.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אראה לך.

ידידיה בארי (הליכוד) :

אין מחייבים אותה, מתירים לה.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אני שואל : אשה שהיא בת-הליך גירושין, מדוע היא צריכה לבצע הפלה מלאכותית ? אישפוז בבית-חולים היא מקבלת חינם, הקצבה מהביטוח הלאומי היא מקבלת. מדוע היא צריכה להפיל את הילד ? מדוע צריך להרוג את הילד ? כדי שתוכל לשבת בבית-קפה ? היא יכולה לחנך את הילד.

אסתר הרליין (המערך) :

מה פשר דיבורים אלה ?

יצחק נבון (המערך) :

חברת-הכנסת גרוס, אתה מבין שבאים להחזיר לה ולא לצוות עליה.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אני אומר שרופאים אסור להם לבצע הפלה מלאכותית. אשר לעניין פיקוח-נפש, אנחנו ערים לבעיה זו אולי יותר מכם. אם יש פיקוח-נפש, אם אשה נאלצת לבצע הפלה מלאכותית, תלך למוסד רפואי, והייתי מוסיף ומציע לצרף גם ייעוץ של אישיות מוסמכת מבחינה הלכתית.

חביב שמעוני (המערך) :

שהרבנים יבדקו אם היא בהריון.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

אבל אני לא מתווכח עכשיו על זה. על כל פנים, כשיש פיקוח-נפש תלך האשה לבית-חולים, למוסד רפואי.

חברת-הכנסת גרוסמן, בפולין, ברוסיה, ברומניה, בהונגריה, היו משפחות שהיו בהן שבעה, שמונה ותשעה ילדים, וחינכו אותם די טוב בחדר אחד או בשני חדרים. גם עכשיו יש משפחות בבני-ברק ובירושלים שמחנכות תשעה ילדים בשני חדרים, ואף אחד לא פושע. הבעיה היא חינוכית, לא סוציאלית.

בוודאי שאיננו יכולים להדביק את שיעורי הילול-דה בארצות ערב, ואינני רוצה לדבר על הבעיה מבחינה דמוגרפית. אבל דעו לכם שבמצרים יש 35 מיליון נפש —

יצחק נבון (המערך) :

38 מיליון.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית) :

— — — — — ומהם, חברת-הכנסת נבון, 40% בגיל מתחת ל-15. תעשו את החשבון.

אסתר הרליין (המערך) :

למה לא נגייס את בחורי הישיבות ואת הבנות הדתיות בצה"ל ?

— חוק לחיקון דיני העונשין (הפסקת הריון) (ש. פרידמן, שובל, הרליץ, גרוס, מ. פרידמן); ריבוי תופעות אלימות ופשע בארץ (תשובת השר) (שינמן, הלל) —

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

איך זה יפתור את הבעיה? מה זה שייך לעניין?

ולמן שובל (הליכוד):

רוב בחורי הישיבות מתגייסים לצבא.

אסתר הרליץ (המערך):

יתגייסו גם אלה שאינם מתגייסים.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):

הם עושים שירות טוב לאומה. יש להם 7, 8, 9, 10 ילדים.

בגלל חוסר זמן רצוני לצטט רק משפט אחד מרב" עזר המוקדש לרפואה מונעת וקידום הבריאות: "כמו כל התערבות כירורגית אחרת, מלווה הפסקת ההריון בסיכונים לשלמות אבריה הפנימיים של האשה או אף מהווה סכנה לחייה. הפסקת הריון גורמת לתמותת אמהות הנעה בין 5 ל-30 לכל 100,000 הפלות", — זה נאמר בחוברת שמוציאים מלומדים, רופאים, פרו- פסורים.

ברומניה ובהונגריה יש ליבראליות בהפלות מלא- כותיות, והנה מה שאומרת הסטאטיסטיקה: "שיעור הי-

מריצה פרידמן:

ברומניה עלה בשנה האחרונה שיעור הילודה למ- רות החוק הזה.

שלמה יעקב גרוס (חזית דתית תורתית):

אני מציע להחזיר את הצעת החוק.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנחנו מפסיקים עכשיו את הדיון על הצעת החוק לחיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), נמשיך בדיון זה באחת הישיבות הקרובות.

ה. ריבוי תופעות אלימות ופשע בארץ*

1. תשובת שר המשטרה

היו"ר פ. שינמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: ריבוי תופעות אלימות ופשע בארץ, סיכום הדיון. רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר המשטרה ש. הלל:

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, עיסוקו של בית זה בעת האחרונה במרעין בישין של תופעות התדרדרות בסדר הציבורי והגידול בפשיעה והאלימות על הש- לכותיה השונות הוא חשוב וראוי, משום שהמאבק על איכות החיים חייב לעמוד בראש מעיינינו. אין לי גם ספק כי מערכות חברתנו ייצאו נשכרות יותר אם יקויים באורח מתמיד ניתוח נוקב, אחראי ורציני על פעלנו בתחום זה ועל יכלתנו לשפר את ההתמודדות כנגד תופעות אלו המכרסמות בנו. ראוי במיוחד כי הכנסת, ועמה כל מוסדות אנשי הציבור והחינוך, תנסה לרדת ולחקור את השרשים המצמיחים פירות באושים ואת הקרקע שממנה הם יונקים כדי שננסה לרפא את שרשי המציאות העכורה, כיאה לחברה נאור- רה ואחרתית.

מן המקובלות בדיון הציבורי על נושא זה להביא מובאות מקוטעות או מסולפות מדברי שלי או מדברי קצינים בכירים כדי להוכיח כי בעיות הפשיעה והאלי- מות הוצגו באור ררוד מכפי שהן במציאות. אני מציע לחברי הכנסת לעלעל בגווילים החכמים של הפרוטו- קולים בבית זה, במליאת הכנסת ובוועדותיה, ולגלות כי בכל הזדמנות שהופעתי מעל דוכן זה התרעתי —

וכיום אני חוזר ומתריע — כי אנו עומדים בפני עלייה מתמדת בהיקף הפשיעה, ובמיוחד בפני גידול חמור באלימות ובפני תיחום גובר והולך במעשי הפשע. הדברים אמורים במעשי פשע קשים של רצח, נסיונות לרצח, איומים, אלימות כנגד עובדי ציבור ואחרים, וגם מעשי סחיטה לסוגיהם השונים.

בימים אלה סוכמו הנתונים הראשוניים לשנת 1975, ותמונת העלייה בעבריינות שדיברתי עליה בהודמנויות שונות מעל בימת הכנסת בזמן האחרון עומדת לצערי בעינה, ומסתכמת השנה בגידול של 11%, כאשר המשמעות המספרית מתבטאת בכ-180 אלף חתיקים פליליים בהם טיפלה המשטרה. אלה מספרים שעוד ינותחו הרבה ולפיהם נבחן את היערכותנו. מספר זה כולל מרקם רחב ביותר של פעילויות פליליות בהן טיפלה המשטרה במלוא התושיה, המיומנות המק- ציעית והתייחסות המדעי, כשהיא נערכת בהתאם לצר- כים השונים. מבחנה של פעילות זו בסיכום הכולל מצביע על כך כי אחוז התיקים שפוענחו על-ידי המש- טרה בשנת 1975 עלה ב-20% לעומת גידול של 11% במספר העבירות, כלומר: גידול מוחלט וגידול יחסי ניכרים. בכלל זה נרשמו הצלחות מיוחדות בתחום חקי העבירות של אלימות — עלייה של 33% בתיקים המפוענחים לעומת 1974. בעבירות על המוסר נרשמה עלייה של 43% בתיקים המפוענחים. בעבירות מרמה חל גידול של 34% בתיקים המפוענחים.

אני יודע אם העובדה כי למרות מספרים אלה ישראל נחשבת עדיין למדינה "נחשלת" ביותר בהיקף

אחר, שלגביהם היה מחסור בעדויות, הצליח לחקוק מיידו של החוק או להישפט לתקופות קצרות, אך הם העדיפו לא להמשיך שהותם בארץ והם פועלים כיום בחוץ-לארץ, ואנחנו שמעיים עליהם.

אכן, היו מספר לא מועט של חשודים שלא ניתן היה לפעול נגדם באורח משפטי בשל מחסור בראיות הנובע מן הקשיים הרבים למציאת עדויות משפטיות חותכות, בשל האופי המיוחד של פשיעה זו המבוצעת באמצעות שיחה או אלימות בין אדם אחד לשני. בסוג זה של עבירות אין — או כמעט אין — תחליף לעדויות של הנפגע עצמו בבית-המשפט.

כיום, עם התגברות התופעה והנכונות הרבה יותר, למסור עדויות בשל הרעת המצב הכלכלי והקטנת מתח הרווחים של סוחרים אשר נכונותם לספוג "הפסדים" בדמות דמי הגנה קטנים, נערכה המשטרה ביתר שאת לטיפול בתופעה. היקפה וחלק ניכר מן הנפשות הפועלות בפשיעה בה מוכרים המשטרה כשלמרבית הצער היא מוצגת בציבור באורח בלתי פרופורציונאלי ומעוות, בעיקר לגבי רמת האירגון שלה. המאמצים המשטריים המוקדשים לנושא הוגברו לאחרונה באורח ניכר, בהתאם לצרכים המתהווים, והם מתפרסים על פני מספר מישורים:

א. במישור המודיעיני — נערכים להגדלת מספר אנשי המודיעין והיחידה הסמויה, וצידום באמצעי עי" קוב משוכללים, כדי להשיג ראיות לפעילות מורכבת וסבוכה זו מבחינת ההוכחה המשפטית. פיתוחן של זרועות אלו בשנתיים האחרונות כבר החל לתת תוצאות חיוביות.

ב. במישור האופראטיבי — הוגברה הנוכחות הפיזית של המשטרה במקומות המועדים לפורענות והופס עלו יחידות משמר-הגבול, שנוסף לפעילות הבטחונית תעסוקנה בנושאי סדר ציבורי. אני מקווה כי בתקציב הנוכחי יתאפשר גיוס נוסף של אנשי סיור ורכישת רכב וקשר לפריסה רחבה יותר של הכוח המשטרי.

ג. במישור התחקיתי — מצויים כיום בדיון עם משרד המשפטים מספר הצעות חוק, שמגמתן להקל על הפעילות המשטרתית בתחום זה ולהכביד את העול על עברייני סחית דמי חסות. הדברים אמורים באפ" שרות לקבל עדויות מעדים בלי ליצור אצלם חשש מהתופעה בבתי-משפט, החזקת חשודים בסחיתה לאחר גביית עדויות הנפגעים או אף עד להעמדתם למשפט, ודרישה לעונשים כבדים יותר, שימשמש כהרתעה לעבריינים או לפחות להרחקתם מן הציבור לתקופות ארוכות יותר. אני רוצה לקוות שחוקים ותקונים אלה, שיגיעו לכנסת או כבר נמצאים על שולחנה, יוכלו לאישר מהיר ומלא, כמתחייב מחומרת הבעיות שאחזקם מיועדים להתמודד.

זהו מערכת קשה וממושכת, וכל מי שסבור כי ניתן לבדלה בהבל פה או בהינף קולמוס אינו רק טועה אלא גם יוצר תחושה מיותרת של תסיכול קרב הציבור ולעתים נזק בטיפול בעניין כולו. בקאטגוריה זו איני יכול שלא להתייחס לתופעה שצצה בשוליו של ויכוח זה והסוטה מעקרונות של אחריות, דבר הגורם להתדרדרות הדיון הציבורי. במקום טיפול ענייני במידת העומק והרוחב של הידיעה הנדרשים לנושא מורכב וחמור זה אנו עדים לבליל של פירסומים שבהם

הפשיעה תרגיע את הציבור. אותי היא אינה מרגיעה ואינה מנחמת. אולם הנתונים המצויים בידי על השוור מקרי פשיעה למאה אלף תושבים בארצות מערי-ביות אחרות ובישראל מצביעים כי התחושה והתמונה המתקבלת במחנה שלנו מוגזמת לא במעט. במקרי רצח למאה אלף תושבים היו בארצות-הברית 7, 9 מקרים, בגרמניה — 4,3, בצרפת — 2,7; באנגליה — 1,8, ובישראל — 1,4 למאה אלף תושבים. בתחום מקרי השוד למאה אלף תושבים, "פיגורה" של ישראל בולט הרבה יותר: לעומת 209 מקרי שוד שבוצעו בארצות-הברית למאה אלף תושבים, 30 בגרמניה, 36 בצרפת, 41 באנגליה — בוצעו בישראל 6 מקרי שוד בלבד למאה אלף תושבים. דווקא במקרי האונס אין ישראל נמצאת, לצערי, בתחתית הסולם. לעומת כ-26 מקרי אונס למאה אלף תושבים בארצות-הברית, 11 בגרמניה, 2,9 בצרפת, 2 באנגליה — אירעו בישראל 4,9 מקרי אונס למאה אלף תושבים. לעומת זאת, גידול האחוז הכולל של מספרי התיקים המפוענחים ביש-ראל מעמיד את משטרת ישראל בשורה אחת עם מי-טב המשטרות בעולם, וזאת כאשר למשטרת ישראל יש עוד עבודה "צדדית", שאין הללו עוסקים בה: הטי-פול בבעיות בטחון-הפנים של ישראל. בין חקירת מקרה פלילי זה ואחר נתפתחה המשטרה בשנה שחלפה להקים ולקלוט את אחד הגופים הגדולים שקמו בישוב — המשמר האזרחי — לבצע מהפכה אירגונית בשורותיה לצורך ההיערכות לבטחון-הפנים, לטפל במאות אלפי קריאות על חפצים חשודים, להקים עשרות אלפי מחסומים ולחקור מאות חקירות בטחוניות. כל זה מבלי לפגוע בתפקידי הייעודיים, אלא אף לשכללם ולהגדיל את הישגיה באורח ניכר.

אולי מותר לציין כי השנה נעשה גם מאמץ רב ומוצלח בתחום הפעולה המקיפה נגד עבריינות התינועה בדרכים, אשר הביא לירידה במספר הנפגעים בתאונות ולירידה של 9,5% במספר ההרוגים, זו פעם ראשונה מזה שנים רבות: 658 הרוגים ב-1975 בדרכים לעומת 726 בשנת 1974. זהו מבחנה האמיתי של משרת ישראל בשנת 1975 וזהו המאזן עמו היא הולכת לשיטוט של הציבור, שיעשה זאת ללא כחל ושרק, בפרספקטיבה ההולמת ובראייה הרחבה והנכונה של הדברים. אפשר, כמובן, לטשטש את ההישגים ולהגזים בהצגת הבעיות. אולם אינני בטוח אם יש בכך מן התבונה הלאומית ומן הצדק הציבורי.

חברי הכנסת, תופעת סחית דמי חסות, שעליה נסב הדיון הזה, היא חלק מן המרקם הכולל של הפעילות הפלילית המצויה, כאמור, בקו עלייה והיא יונקת מן הבורות המעופשים של חללי המציאות החברתית, המוסרית והכלכלית שדבקו בנו. המשטרה ראתה בתופעה זו תמיד נושא הראוי לטיפול בעדיפות ראשונה בשל האופי האלים והנבזי במיוחד שלה. בשנת 1972-74 טיפלה המשטרה ב-90 מקרים של עבירות בתחומים אלה, כאשר באחדים מהם היו התורפות קשות באורח שלא נתקלנו בשכמותו אף בשנת 1975. המשטרה טיפלה ביד קשה בהיתקלה במקרים אלה ופיתרה מספר כנופיות, דוגמת הכנופיה הצרפתית ואחרות, אשר ניסו לארגן גביית דמי חסות מבתי-שעועים בתל-אביב. חלק מן העבריינים הובאו לבתי-המשפט והורשעו, ועודם כלואים בבתי-הסוהר. חלק

הורשע — בכך עלולה להיות פגיעה בציבור שלם, ללא צורך או הצדקה. במקרה אחר פורסם באותיות קידוש לבנה, בכל עתוני הארץ, כי "אנשי כנסייה בכי"רים הם בין מברחי החשיש דרך גשרי הירדן". בלי להתייחס למהימנותו של חשד זה, הרי אין הדעת משגת מהו שיקול הדעת המנחה לפרסם ידיעה מעין זו הפוגעת בציבור שלם של כוהני דת. חברי הכנסת, אינני יכול שלא לשאול את עצמי כיצד היינו אנו מגיבים על פירסום בארץ אחרת כי "רבנים בכירים חשודים בהברחת סם", ועוד כהנה וכהנה דוגמאות.

לא אחת מקנת התחושה כי במקום מצוד אחר פושעים ועבריינים על החוק מנוהל מצוד על כותרות עתונים וכלי תקשורת אחרים. כדי שדברי לא יובנו שלא כהלכה — אין בכוונת הדברים לגרוע מתרומתם של אנשי ציבור או כלי הקומוניקציה להתמודדות עם תופעות הפשיעה הגוברת, בעיקר בחידוד התחור שה הציבורית ובסיוע להבאת עדויות. אולם זאת רק בתנאי שכל המוסדות והציבור החייבים להטות שכם למאבק זה יתייחסו לכך באותה מידת רצינות ואחריות לבעיה המתחייבת מן המורכבות של נושא זה והסייגים הרבים המוטלים עלינו בתוקף היותנו מדינת חוק בה חורצים דין רק בבתי-המשפט.

ייתכן כי המשטרה הנוטלת על עצמה עקרונות פעולה אלו היא פחות זריזה בהפרחת מספרים ועובי דות. לאחרונה אמנם שמעתי מפי אנשי ציבור נכבדים על העדר זריזות בחקירותיה של המשטרה. אולם העובדה כי כ-91% מן התיקים המובאים לבתי-המשפט מביאים להרשעת הנאשמים מלמדת על מידת המיומנות, המקצועיות, היעילות, וביחוד האחריות, המופעית לים בפעילות חוקרי המשטרה. אין זה מעניינה של המשטרה, ואין זו דרכה, לייצר ידיעות או שמעות שלא ניתן להוכיחן בבית-המשפט או שאין להן אחיזה במציאות. תודה לאל, אנו חיים במדינת חוק.

המשטרה, כאחד הגורמים המופקדים על הלחימה בתחום זה של חיינו, תמשיך לשתף פעולה ולקבל ברצון את סיועם של כל הגורמים שבכוונתם לתרום לפעולה זו, ובכלל זה אישי ציבור וכלי תקשורת. רצוני לנצל הזדמנות זו כדי לחזור ולהודות לכל אלה שמילאו או ממלאים את חובתם האזרחית, גם בעת האחרונה, והגישו עזרה למשטרה או העבירו לה כל מידע שהגיע לידם, כפי שמחייב החוק והסדר הציבורי התקין. המשטרה תמשיך ותקבל בהבנה כל ביקורת וטרונות כלפי הדרך בה היא פועלת, מאחר שתחומי פעילותה הם כה רבים וסבוכים עד כי אין להניח שחופי ושם לא נוצרו חללים או טעויות בשיקול ובטיפול. אולם כל זאת במידות הנכונות והראויות ובראייה הכוללת של משטרה בעלת יכולת ועוצמה, שהישיגה אינם ניתנים לעירעור. הפרטים המופיעים בה, קצינים ושוטרים, מבצעים פעילות קשה, מאומצת וטובה, שחלק ניכר ממנה כרוך במגע כפוי טובה עם הציבור או עם בודדים בתוכו.

אם אותו ציבור לא ידע להעריך באורח מאוזן וגכון את פעילותם אלא יתפתה לביקורת כוללנית וגורפת, ולעתים חסרת יסוד ובסיס, נשמוט מתחת רגליהם את המוטיבאציה העיקרית המנחה אותם — הרי

משמשים בערבוביה, בצד מידע נכון, גם עובדות בלתי בדוקות, חצאי אמיתות ורכילות של שווקים. לא אחת אני אפוף קנאה נוכח מעלליהם של בלשי הצלוליד הטלוויזיוני המפענחים פרשיות סבוכות תוך 50 דקות, וזאת כדי לפנות מקומם לפסקוק של יום הממתין לתורו. נראה כי לקנאתי זו מצטרפים בעת האחרונה גם אנשים נכבדים, שבמהלך חקירות נמרצות בבתי-קפה ובמועדוני קליפים, או עלול תוך ישיבה בכורסה נוחה בגווילי עתונים מיושנים, הם מצליחים להגיע לאיר תה מידת יעילות. יכול זה של שוטטות-ליל מוצא לו ביטוי למחרת, באותיות קידוש לבנה שחור על גבי לבן, בעתונות.

המשטרה, הנדרשת ליתר רצינות בנושא זה, קיימה ומקיימת, כמתחייב מתפקידה וסמכויותיה, בדיקה יסודית של כל פירסום וידיעה ומתברר, לעתים קרובות, כי לחלקם אין כל שחר, חלקם בנוי מרמזים וחצאי רמזים שאין כל אפשרות לבדקם, ובחלקם רבה ההגומה. אין ספק כי תופעות מסוימות, שזכו לפירסום, אכן קיימות וראוי היה כי חוסב אליהן תשומת-הלב, אולם במרוץ זה של אבדן פרופורציות ודיוק עלול להיגרם נזק רב, ולא תקנה.

אנו עדים לכך כי נזרקים לחלל העולם מספרים-על-היקף של פשיעה, ששירתן של עבירות חמורות לאיר-גונים או ענפים כלכליים שלמים המכתימים חלקי-ציבור שונים ללא כל ראיות של ממש. אותם איר-גונים ומוסדות פונים אלי במברק ומוחים על חוסר אחריות זו ובפי אין מענה. איש ציבור מזהיר בר-איון ראדיו, כי הוא אישית הגיע למסקנה, לאחר שמיעת סיפורי רכיל בבתי-קפה, כי נאשם ברצח יושב בכלא על לא עוול בכפו ואילו הרוצח מסתובב חפשי. משמע, סתם כך, בראש חוצות, מאשים נבחר ציבור את החקירה, ההביעה הכללית, בית-המשפט המחוזי בישראל ובית-המשפט העליון, כי הרשיעו אדם על לא עוול בכפו. סתם ולא פירש על אילו ממצאים חותכים הוא מבסס האשמתו זו ומה היו המניעים של כל אלה שהיטו משפט, לרבות שופטים בבית-משפט מחוזי ושופטי בית-המשפט העליון — חוסר הבנה, חוסר העמקה, או שמא סיבות אחרות, פחות אינוסנטיות? פחות תמימות. האם זו הדרך לפעול במדינת חוק? האם אלו הן אמות המידה לפעולה ציבורית אחראית? תמהני.

סיפור זה מופץ קבל עם ועדה יחד עם "גילויי-יים" אחרים, השאובים מכתבות ישנות, שמכבר אבד עליהן כלח ואשר עליהן פסק היועץ המשפטי לממשלה דאז, מאיר שמגר, לאחר בדיקה רצינית ומי-קיפה ביותר, במסמך עבה ומפורט, כי הן חסרות כל יסוד בהצגת מגמתן.

אנו עדים גם להאשמות המוטחות, באופן אנונימי וממילא כוללני, נגד ציבור רציני ביותר, דוגמת הרקחים, אשר חשים את עצמם כמקומים ומאשמים מבלי לדעת כיצד וכנגד אילו ראיות עליהם להתגונן. אם יש או יהיו רוקח או רוקחים שיעברו עבירה — יש להעמידם לדין, להוכיח אשמתם ולהרשיעם ככל אורח אחר. אך לייחס אשמות כבדות לקבוצה או לאנשי מקצוע, ללא ציון שם ואף מבלי שאיש הואשם או

— ריבוי תופעות אלימות ופשע בארץ (תשובת השר) (הלל); (סיכום הדיון) (ישעיהו, בארי, לורינץ) —

חברי הכנסת, בית זה ידע עד היום לעורר את תחושת ההישגיות והשליחות שבה ראו אנשי המשטרה את ביצוע תפקידם, ואין לי ספק כי ימשיך לעשות זאת גם בעתיד.

היא הידיעה כי הציבור מעריך את חשיבות פעולתם. השלכותיה של תחושה זו תגורמנה לפגיעה במטרה שאנו מציינים לעצמנו ולחיל הזה.

2. סיכום הדיון

היו"ר י. ישעיהו:

חבריה הכנסת, תם הדיון. אנו נגישים לסיכומים. תחילה הצעת סיכום מטעם מספר סיעות לחבריה הכנסת ידידיה בארי.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת סיכום לדיון בנושא: "ריבוי תופעות פשע ואלימות בארץ" בשם הסיעות: המערך, הליכוד, חזית דתית לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית והכנועה לזכויות האזרח:

1. הכנסת רואה בדאגה ובחומרה את תופעת ריבוי מעשי האלימות והפשע במגזרים שונים שב-חיי החברה הישראלית.

2. הכנסת רואה קשר הדוק בין אווירה של פריקת עול, של לית דין ולית דיין, של איש הישר בעיניו יעשה ושל הפרת חוקים, שקנתה שביתה בחברתנו, לבין ריבוי התופעות של פשע ואלימות.

3. הכנסת קוראת לכל רשויות הממשל להקפיד על קיומן של הוראות חוק ולשמש דוגמה טובה לאזרחים כדי להשליט בחברתנו אווירה של קיום חוק וכיבודו, שבלעדיה אין סיכוי להדביר ולשרש תופעות אלימות ופשע.

4. הכנסת מביעה צערה על כך שבשיראל נשרתשה תופעה, לפיה דבר שלא ניתן להשיג מן הרשויות, בדרכים חוקיות ומקובלות, מנסים להשיג באמצעים אלימים או באיום באמצעי אלימות.

5. הכנסת קובעת, כי לשם הדברת התופעות של פשע ואלימות יש לחזק את המשטרה במשאבים אנושיים וחמריים.

6. יש לחתור לזרוז עבודתם של בתי-המשפט, בעיקר במה שנוגע להאשמות בעבירות אלימות. מן הדין ומן הצדק שיוחמרו העונשים הנגזרים על מי שהורשע בעבירות אלימות. הכנסת מביעה סיפוק מכך שמגמה זו מסתמנת בעת האחרונה במדיניות הענישה של בתי-המשפט.

7. הכנסת תובעת ממשטרת ישראל להוסיף לייעל ולשפר משאביה האנושיים והחמריים במידה מירבית כדי לקיים את הבטיחות בחוצות וכדי להגביר אמון האזרח בכושרה למנוע ביצוע פשעים.

8. הכנסת קובעת כי לחינוך האוכלוסיה לטיפוח חן של איכות חיים ואיכות סביבה נאותות נודעת חשיבות מרובה במלחמה בפשע ובאלימות.

9. הכנסת קובעת כי כדי לעקור מן השורש תופעת ריבוי מעשי הפשע והאלימות בישראל יש לשקוד על טיפוח ערכים של תרבות ורוח ועל העדפתם על ערכי חומר.

היו"ר י. ישעיהו:

הצעת סיכום בשם סיעת החזית הדתית התורתית יביא חבריה הכנסת שלמה לורינץ.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

הרי הצעת סיכום מטעם סיעת החזית הדתית התורתית לדיון על תופעות האלימות והפשע בארץ:

א. הכנסת מביעה את דאגתה החמורה מההתדרדרות המוסרית ומריבוי תופעות האלימות והפשע בארץ.

ב. הכנסת קובעת, כי הגורם העיקרי לכך הוא המצוקה הרוחנית הפוקדת את תושבי הארץ בכלל ואת הנוער בפרט כתוצאה מהחינוך המעורטל מתורה וממצוות, שניתק את הנוער מן המסורת היהודית וממורשתו המוסרית של עמנו.

ג. הכנסת מציינת במורת-רוח את השפעתם השלילית של שידורי הטלוויזיה, שלהם חלק לא מבוטל בריבוי תופעות האלימות והפשע בארץ, כפי שמעידים על כך מחנכים ואנשי רוח מכל החוגים והזרמים.

ד. הכנסת קובעת, כי התרופה היחידה לעקירת האלימות והפשע מארצנו, שהוכיחה את עצמה מאז קיומו של עם ישראל, היא תורת ה', המבטיחה עליונות מוסרית, מידות טובות, אצילות הרוח ורוממות הנפש.

הכנסת קוראת איפוא להורים, למורים ולמחנכים לחנך את ילדיהם ואת תלמידיהם לתורה ולמצוות, לאמונה בה' ולמעשים טובים.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את הצעות הסיכום.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבריה הכנסת ש. לורינץ לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבריה הכנסת י. בארי נתקבלה.

ו. שאילתות ותשובות

המשפט בישראל גם לגבי אדם שהוא תושב האזור אולם רשום במרשם האוכלוסין לפי חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה—1965.

לשאלות ב—ה: התשובה שלילית. נוכח פינוי המקום ללא שימוש בכוח על-פי סיכום מטעם ממשלת ישראל לא ראה היועץ המשפטי לממשלה אינטרס ציבורי בהגשת כתבי אישום נגד המשתתפים. החלטתו זו של היועץ המשפטי לממשלה מעוגנת בנסיבות המיוחדות של אותו מקרה, ואין בשום פנים להקיש ממנה לגבי עמדתו בעתיד.

היו"ר י. ישעיהו:
שאלה נוספת לחבר הכנסת מאיר פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):
האם אני רשאי להסיק מתשובותיו של כבוד השר שאכן נעשו עבירות באותם ימים, ועל אף זאת המשטרה החליטה לא להגיש תביעות משפטיות?

שר המשפטים ח. י. צדוק:
היועץ המשפטי לא הורה לפתוח בהליכי חקירה לקראת אפשרות של הגשת אישום, בשם לב לנסיבות המקרה. אני אינני שופט — גם היועץ המשפטי איננו שופט — כדי לקבוע אם נעברה או לא נעברה עבירה.

4713. חובתם של עובדי מדינה להופיע בבית המשפט למתן עדות

חבר הכנסת י. בארי שאל את שר המשפטים ביום ז' בטבת תשל"ו (11 בדצמבר 1975):

שופט השלום בתל-אביב אריה אבן-ארי מתח ביום 9 בדצמבר 1975 ביקורת חריפה על שהיועצים המשפטיים של משרד האוצר והממונה על החקיקה במשרד המשפטים אינם מתייצבים לפני בית המשפט ליתן עדות, חרף בקשות של פרקליטות המדינה וחרף הזמנות של בית המשפט. כבוד השופט הוסיף וציין, כי תופעה של יום יום היא הימנעותם של עובדי מדינה, בהם אנשי משטרה וחוקרי מכס, מלהתייצב למתן עדות בבית המשפט.

אבקש לדעת:

1. אילו צעדים נקטו היועץ המשפטי לממשלה או פרקליט המדינה בעקבות ביקורתו של בית המשפט?
2. מה היא עמדת כבודו לגבי התופעה נשוא הביקורת?
3. מה נעשה כדי לשרש תופעה זו ולמנוע הישנותה?

שר המשפטים ח. י. צדוק:
לשאלה 1 — בדקתי את האמור בשאלתה לגבי המ-מונה על החקיקה במשרד המשפטים, והעליתי את הדברים הבאים: (1) הממונה על החקיקה נתבקש על-ידי הפרקליטה המטפלת בתיק להעיד בבית המשפט על סוגיות מסוימות של המשפט הגרמני; הוא הפנה את הפרקליטה לאנשי משרד האוצר העוסקים בנושא וא-

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, נשמע עכשיו תשובות לשאלות. אני מבקש את שר המשפטים לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות של חברי הכנסת.

4710. נסיון ההתנחלות בסבסטיה והוראות המשפטיות בקשר לכניסה לשטחים המוחזקים

חבר הכנסת מ. פעיל שאל את שר המשפטים ביום ז' בטבת תשל"ו (11 בדצמבר 1975):

אבקש את כבוד השר להשיב לי לשאלות הבאות בעניין פרשת ההתנחלות בתחנת הרכבת בסבסטיה בחנוכה השתא:

א. מה הם אותם סעיפי חוק אזרחיים או פקודות הצבא שמתנחלי גוש אמונים הפרו אותם במעשי ההתנחלות של גוש אמונים סביב תחנת הרכבת של סבסטיה בחנוכה תשל"ו?

ב. האם נפתחו הליכים משפטיים נגד אלה אשר נכנסו לשטחים המוחזקים בניגוד לחוק?

ג. האם נפתחו הליכים משפטיים נגד אזרחים אשר נשאו נשק ואף ירו בו בכפר הערבי ענבתא, לדוגמה?

ד. האם נפתחו הליכים משפטיים נגד חיילים במדינה (דוגמת חיילת אשר ניגנה באקורדיון) אשר לקחו חלק במעשה ההתנחלות?

ה. האם נפתח הליך משפטי כנגד אלוף פיקוד המרכז, אלוף יונה אפרת, שבא לבלות, עם משפחתו, בתחנת הרכבת של סבסטיה במוצאי שבת, 6 בדצמבר 1975, ואף השתתף בקידוש?

שר המשפטים ח. י. צדוק:

לשאלה א: ראה תשובתי מיום 13 באוגוסט 1974 לשאלתה של חבר הכנסת זבולון המר, מס' 1591. מאז חלו השינויים הבאים במצב החוקי:

1. תיקונים להיתר כניסה כללי (מס' 5) (תושבי בים ישראלים ותושבי חוץ, יהודה ושומרון), תשל"א—1970: (א) על-פי נוסחו הקודם של היתר הכניסה נאסרה העתקת מקום המגורים לאזור באופן קבוע או ארעי לתקופה העולה על 48 שעות, אלא אם הצטייד הנכנס בתעודת היתר אישית מטעם מפקד צבאי. בנוסח החדש נאסרה העתקת מקום המגורים לאזור, באופן קבוע או ארעי, אלא אם ניתנה לפעולה האמורה תעודת היתר אישית מטעם מפקד צבאי, וכן נקבע שגם שהייה באזור לצרכי ביקור בלבד לתקופה העולה על 48 שעות טעונה היתר מאת מפקד צבאי; (ב) בנוסח החדש הוכנס איסור מפורש על הקמת מבנים, מאהלים, חניונים או מיתקנים אחרים לצרכי שהייה באזור, אלא על סמך תעודת היתר אישית שניתנה על-ידי מפקד צבאי, ובכפוף לכל הוראת דין או חתימת בטחון.

2. בתיקון לתקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים) על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית, תשכ"ח—1967) הוחלה סמכות בית-

שרי-המשפטים ח. י. צדוק :

עד כה לא הוגש כתב אישום משום שבפני היועץ המשפטי לממשלה נמצאת בקשה, שלא להגיש כתב אישום, המבוססת על הנסיבות המיוחדות של המקרה. היועץ המשפטי טרם החליט בעניין שכן, לעניין החלטתו, עליו לקבל מידע נוסף מגורמים שונים, ומידע זה הגיע אליו רק בימים אלה.

4818. אמצעים למניעת הדלפות מדיוני הממשלה

חבר-הכנסת ש. לורינץ שאל את ראש הממשלה ביום כ"ו בטבת תשל"ו (30 בדצמבר 1975) :

פירסום רב ניתן בכלי התקשורת למחאתו של הנשיא פורד — זו הפעם השנייה במשך שנה זו — על הדלפות מצד ישראל של מידע דיפלומאטי חשוב הנוגע למגעים מדיניים של ארצות-הברית במזרח התיכון, תוך הדגשת הפגיעה ביחסי ישראל — ארצות-הברית כתוצאה מכך.

רצוני לשאול :

אילו פעולות נוקט ראש הממשלה כדי למנוע הדלפות מדיוני הממשלה ומהמגעים הדיפלומאטיים שמנהלים שרי הממשלה ונציגיה המוסמכים ?

שרי-המשפטים ח. י. צדוק :

ראה הדברים שאמרתי בכנסת ביום ג' בשבט תשל"ו 5 בינואר 1976 בתשובה על הצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת א. מלמד ומ. בגין, והדברים שאמרתי בכנסת ביום י"ט בשבט תשל"ו 21 בינואר 1976 בתשובה על הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת משה נסים.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לחברי-הכנסת לורינץ.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית) :
בכל זאת אני שואל את שר המשפטים, כמה זמן צריך לעבור עד שייסגרו הברזים להדלפות ?

שרי-המשפטים ח. י. צדוק :

בשני נאומי בכנסת פירטתי פירוט מלא של הצעדים שהממשלה נוקטת. אז נאמרו הדברים ביתר פירוט מאשר אני מסוגל לפרט במסגרת תשובה לשאלתה, ובוודאי במסגרת תשובה לשאלה נוספת לשאלתה.

4903. הוצאת צו חיפוש על יסוד מידע בעילום שם

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר המשפטים ביום ט' בשבט תשל"ו (11 בינואר 1976) :

בתלונה מספר 27, בדו"ח מספר 4 של נציב תלונות הציבור, נמסר על מקרה ששופט הוציא צו חיפוש אצל אזרח לפי בקשת המשטרה על יסוד מידע שנמסר בעילום שם. המשטרה קיבלה את המידע בשיחה טלפונית ולא ידעה למסור מי הוא מקור המידע.

השופט לא וידא את מקור המידע ונוצר מקום לטענה שגם המשטרה לא ידעה את מקור המידע.

אני מבקש לדעת :

1. האם מספיקה למשטרה הודעה טלפונית של אדם בעילום שם כדי לבקש הוצאת צו חיפוש ?

שר, לדעתי, בקיאים בו ממנו. (2) יום לפני תאריך המשפט קיבל הממונה על החקיקה הודעה באמצעות מזכירתו כי הפרקליטה מבקשת שיתייצב למחרת בבוקר בבית-המשפט בתל-אביב למתן עדות ; הוא הודיע לפרקליטה, באמצעות מזכירתו, כי לא יוכל להתייצב בבית-המשפט הואיל ועליו להופיע באותו מועד לפני ועדת הכספים של הכנסת. (3) למחרת, ביום 9 בדצמבר 1975, מששב הממונה על החקיקה מוועדת הכספים למשרד, מצא על שולחנו הזמנה ממזכירות בית-משפט השלום שלפיה היה עליו להתייצב באותו בוקר בבית-המשפט בתל-אביב. רק באותה עת נודע לו כי התייצבותו בבית-המשפט נתבקשה עליידי בית-המשפט עצמו. הזמנת בית-המשפט נתקבלה אי-פוא עליידי הממונה על החקיקה לאחר שעבר המועד שבו נדרש להתייצב. בנסיבות אלה אינני רואה עילה לנקיטת צעדים.

לשאלה 2 — עמדתי היא שחובה על כל עובד מדינה להתייצב לפני בית-משפט למתן עדות לאחר שהוזהר מן כדיון.

לשאלה 3 — החובה להתייצב לפני בית-משפט למתן עדות מוטלת על עובדי המדינה מכוח החוק כמו על כל אזרח אחר.

התקשיר קובע את ההסדרים המינהליים לגבי עובדי מדינה המופיעים למתן עדות בבית-המשפט. ביקשתי מנציב שירות המדינה להפנות תשומת לבם של עובדי המדינה לחובתם החוקית להופיע למתן עדות משנדרשו כדיון לעשות כן.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לזברי-הכנסת בארי.

ידידיה בארי (הליכוד) :

כבוד השר, מה בדבר היועצים המשפטיים של משרד האוצר, שלא התייצבו ?

שרי-המשפטים ח. י. צדוק :

אני מציע ששאלה בעניין זה תופנה אל השר האחראי. אני עניתי על השאלה במידה שהיא נוגעת לעובד משרד המשפטים.

4737. עיכוב כתב אישום נגד חיזור כחיתור

צמיגיה של מכונית

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר המשפטים ביום י"ב בטבת תשל"ו (16 בדצמבר 1975) :

ביום 17 בפברואר 1975 נעצר פרקליט תל-אביב עליידי אנשי המדור המרכזי לעיכוב ולבילוש של משטרת ישראל כחשוד בחיתור צמיגיה של מכונית פרקליט אחר. לטענת האחרון, היה זה המקרה החמיר שי שבו נחתכו צמיגי מכוניתו.

החשוד פנה אל היועץ המשפטי לממשלה בבקשה לעכב את ההליכים המשפטיים נגדו, מבלי שפוצה המתלונן על נזקיו. המתלונן הביע התנגדותו לבקשת העיכוב, אך עד עצם היום הזה לא הוגש כתב אישום נגד החשוד.

אבקש לדעת :

מדוע טרם הוגש כתב אישום נגד החשוד ?

ג. אילו פעולות הסברה והדרכה נוקט משרד התחבורה למען הנזקקים לשירותי משרדי הרישוי?

ד. האם פעולתם של ה"מאכערים" במשרדי הרישוי היא חוקית?

אם כן, האם מוכן השר לשנות את הסטאטוס החוקי?

אם לא, אילו צעדים עומד שר התחבורה לנקוט כדי לסלק ממשרדי הרישוי?

שר התחבורה ג. יעקבי:

א. משרד הרישוי בחולון מופקד על הטיפול בשני-שלישים לערך מכלל הנהגים וכלי הרכב של מדינת ישראל, המונים כ-400 אלף נהגים וכ-250 אלף כלי רכב. השירות לציבור נעשה באמצעות המשרד הראשי בחולון וסניפי רישוי הפועלים מדי יום בנחניה, צפון תל-אביב, פתח-תקווה ורחובות. השירות האדמיניסטרטיבי הניתן למבקשי השירות על-ידי 28 עובדים במחלקות הנהגים והרכב כולל, בתחום הרכב, רישום העברות בעלות על רכב, הפיקת רישיונות רכב, החזרת רישיונות מופקדים, חישוב שיעור התשלומים המגיעים לאוצר המדינה בגין שימוש ברכב, חישוב החזר דמי אגרה, הכנת רישום וביטול עיקולים, שיעבודים, הוצאת כפלי רישיונות; ובתחום הנהיגה: הוצאת רישיונות נהיגה חדשים, הוצאת כפלי רישיונות, המרת רישיונות זרים בישראלים, עיכוב רישיונות של חייבי קנסות, הפניית מבקשי רישיונות למכון הרפואי לבטיחות בדרכים, התליה ופסילה של רישיונות.

בפעילויות אשר פורטו על-ידי גבה משרד הרישוי באורח ישיר בשביל הכנסות המדינה בשנת הכספים 1974–1975 כ-300 מיליון לירות. משרד הרישוי בחולון נותן שירותים ל-1,500–2,000 איש וללמעלה מ-200 כלי רכב ביום. מפאת הביקוש הגדול לשירותי המשרד נתונים עובדיו בלחץ מתמיד, כאשר שעות השיא הן בין השעות 09.00–12.00. נסיון שנעשה בשנה שעברה למתן שירותי רישוי בשעות אחרי הצהריים נכשל בשל הימנעות הציבור מקבלת שירות זה.

ב. כל תשלומי האגרות, וכן העברות בעלות רכב, ניתן לעשות בבנק הדואר ובבנקים מסחריים. למרות זאת באים רבים ממבקשי השירות למשרד הרישוי המחוזי.

הננו מרחיבים ומבזרים בהתמדה את פעולות הרישוי בסניפים. במהלך השנה האחרונה הופעלו סניפי רישוי חדשים בנצרת עילית, קריית-שמונה ורחובות, והורחב היקף הפעולה של הסניפים הקיימים אשר שימשו בעבר טרמינלים לבחינות נהיגה בלבד.

ג. הנהלת שירותי נהיגה ורכב מפרסמת ברציפות הנחיות והודעות לקהל בכל מקרה של תחילת נוהל חדש, שינוי בלוח זמנים של פעולות משרד וכו'. בכוונתנו להרחיב ולהגביר את פעילות ההסברה לציבור ובכך לגרום לשיפור השירות מחד גיסא ולהקטנת הטרדות הבירוקראטיות מאידך גיסא.

ד. מעמדם של "עמילי הרישוי" מעוגן כיום בתקנות התעבורה. בכוונתי לבטל — בזמן הקרוב — הסדר זה.

2. האם אין זה מחובתו של שופט, תוך הבטחת סודיות המקור למידע, לבקש מן המשטרה מסירת מקור המידע לשופט בטרם הוציא צו חיפוש?

3. האם אין מקום להתקין תקנה ברורה המחייבת את השופט לקבל לרשותו את מקור המידע במקרה של מסירת מידע בעילום שם?

שר המשפטים ח. י. צדוק:

1. לשם ניהול מלחמה אפקטיבית בפשיעה שומה על המשטרה להסתפק, לעתים, במידע בעילום שם לצורך הפעלת מנגנון החקירה. כאשר שופט מתבקש להוציא צו חיפוש על יסוד מידע בעילום שם, על המבקש את הצו להביא עובדה זו לידיעת השופט.

2. העניין נתון לשיקול דעתו של השופט.

3. אין אני סבור שיש להגביל את שיקול דעתו של השופט.

היו"ר י. ישעיהו:

תודה לשר המשפטים.

ועתה אבקש את שר התחבורה לעלות לדוכן ול-השיב לשאלות.

4285. **הסדרים במשרד הרישוי בחולון**

חבר הכנסת ש. ליון שאל את שר התחבורה ביום ט"ז בחשוון תשל"ו (21 באוקטובר 1975):

במוסף השבועי של "ידיעות אחרונות" מיום 10 באוקטובר 1975 פירסם העיתונאי ברוך נאדל כתבה על משרד הרישוי בחולון.

בכתבה מתוארים סחבת בטיפול בענייני האורח, תורים ארוכים, היעדרות של פקידים מעבודתם ומ-אשנביהם, לשכת מודיעין לא מסודרת.

הכתבה מדגישה, לעומת זאת, את העדפתם של "המאכערים" על פני האורח הפשוט. הללו מגיעים לאשנבים השונים מדי פעם בפעם, מחזירים דרכם קבוצת מסמכים אל הפקיד או הפקידה וזוכים בטי-פול מהיר ומ"חץ לתור".

קרוב משפחתי שהיה במשרד הרישוי בחולון לפני כחודש אישר כי כל התופעות הללו בלטו גם בשעות שם. כדי להחתים מסמך ולהכניס לתק, פעולה שארכה טענתו כדקה או דקה וחצי, נאלץ להמתין בתור קרוב לשעה. במשך פרק זמן זה נכנס ה"מאכער" לתור מעמיים ובשתי הפעמים הפסיקה הפקידה לטפל בענייני העומדים בתור וטיפלה במסמכים שהוגשו לה על-ידי ה"נ".

אבקש את שר התחבורה להשיב לי:

א. האם מודע שר התחבורה למציאות המתוארת לעיל במשרד הרישוי?

אם התיאור איננו מדויק — מה הוא התיאור המדויק על טיב השירות הניתן לאורח במשרדי הרישוי בחולון?

ב. האם יש בדעת משרד התחבורה להעביר ללש-כות אזוריות ולסניפי הדואר פעולות נוספות הקשורות ברישוי והמבוצעות כיום במשרד הראשי בחולון?

בעלי המוסכים מעבירים את הסכום לאגוד המוסכים, ולפי עדויות של בעלי מוסכים, גם הם סבורים כי הסכום הנגבה בשביל עבודתם מועבר כתרומה ל"אילן".

בפועל מנכה אגוד המוסכים לעצמו 47.5% מהסכום שמעל להוצאותיו בפועל, הוצאות המשולמות באופן מלא מתוך התרומות.

אבקש את כבוד השר להשיב לי :

1. האם נכונות הידיעות ?

2. אם כן — מה בדעת המשרד לעשות כדי שהסכומים המלאים יועברו ל"אילן" ?

3. מה הם האמצעים הננקטים נגד האחראים להוצאת ציבור זו ?

שר-התחבורה ג. יעקבי :

"אגוד המוסכים", למיטב ידיעתנו, העביר ל"אילן" את מלוא התקבולים ממבצע "הכן רכבך לחורף" וקיבל החזר הכנסות בשיעור 47.5% לכיסוי הוצאותיו. הדבר נעשה על-פי הסכם בין שני האיגודים ; השותפים האחרים למבצע לא היו צד להסכם ולא אישרו אותו.

בעתיד יושבת הסדר זה על זכרון-דברים, ששורשים לו יהיו כל הנוטלים חלק במבצע ובו ייקבעו במפורט תנאי החזר ההוצאות והפיקוח על קיומן.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות, לשאלה נוספת, לחבר-הכנסת עקיבא נוף.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אדוני השר, מה הן הוצאות האדמיניסטרציה שמגיעות לכדי 50% מערך התרומה והאם אין בכך הונאת הציבור בעצם העמדת הדברים כך ?

שר-התחבורה ג. יעקבי :

הערכת אגף הרכב במשרד התחבורה היא שאכן זוהי רמת ההוצאה, אולם, כאמור, כל ההסדר מעיקרו ייבחן בזמן הקרוב לקראת הפעלות בשנה הבאה ויעוגן, כפי שצינתי, בהסכם שכל הצדדים הנוטלים חלק במבצע יהיו שותפים לו ויהיה לו תוקף משפטי.

עקיבא נוף (הליכוד) :

לרבות משרד התחבורה ?

שר-התחבורה ג. יעקבי :

לרבות משרד התחבורה, שירותי הרישוי.

4763. שירות של מעקחים ימיים כרבי חובלים

על אניות בעת חופשתם

חבר-הכנסת י. פלומין שאל את שר התחבורה ביום י"ז בטבת תשל"ו (21 בדצמבר 1975) :

נמסר לי מידע שלפיו מנהלי מחלקות באגף הספנות נוטלים לעצמם חופשה ללא תשלום ויוצאים לשרת כרבי חובלים על אניות ישראליות וזרות.

אודה לך אם תודיעני :

1. האם המידע האמור לעיל הוא נכון ?

2. אם התשובה לשאלה 1 היא חיובית — באיזו מידה אין פעילות כזו עומדת בסתירה לעובדה

לעובדי המשרד הנחיות והוראות ברורות האוסרות מתן שירות לעמילים על חשבון מבקשי שירות רגילים, ולפיכך ניתן לעמילים שירות רק באשר למקרה בודד כל פעם.

מעבר לכל אלה אנו בוחנים עתה את האפשרות לקבוע הסדרים חדשים למבחני נהיגה, אשר יתכן שיקלו על ציבור הנבחנים, וזאת כתוצאה מהמחסור בבוחנים במשרדי הרישוי.

4314. אמצעי הבטיחות כהובלת מכולות

בכבישי הארץ

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר התחבורה ביום י"ח בחשוון תשל"ו (23 באוקטובר 1975) :

מספר המכולות הנעות בכבישי הארץ הוא ניכר. למיטב ידיעתי אין הוראות בטיחותיות מספיקות לחיזוק מכולות.

תאונה שאירעה בכביש חיפה — תל-אביב, בתאריך 7 באוגוסט 1975, שבה נשמטה מכולה ממשאית ומחצה למוות שלושה אנשים במכוניתם, מחזקת את הדרישה לטיפול לאלתר בנושא.

אודה לשר אם ישיב לי :

1. מה הן ההוראות הקיימות להובלת מכולות ?

2. מה מספר תאונות הדרכים שבהן היו מעורבות מכולות עד כה ?

3. האם יש הוראות למשטרה לערוך ביקורות מיוחדות בדרכים לבדיקת אמצעי הבטיחות ?

4. מה מספר הדיווחות שנרשמו בשנה האחרונה בגין עבירות כנ"ל ?

5. מה בדעת השר לעשות כדי שהובלות של מכולות תיעשינה בצורה הבטיחותית ביותר ?

שר-התחבורה ג. יעקבי :

לשאלה 1 : עיקרן — חובת התקנה של מנועולי הצמדה לרכב.

לשאלות 2, 3, 4 : בשנת 1975 אירעו ארבע תאונות שבהן היה מעורב רכב המוביל מכולה ; אחת התאונות היתה קטלנית ונהרגו בה שלושה אנשים. משטרת ישראל הודיעה לי כי קיימת הנחיה מפורטת על בדיקת בטיחות הובלת מטענים. בשנת 1975 נרשמו כ-11 אלף דיווחות תנועה על עבירות הובלה.

לשאלה 5 : תקנות עליהן חתמתי ביום 15 באוקטובר 1975 מיועדות להבטיח בטיחותם של הובלות מכולות.

4471. העברת הכנסות המבצע "הכן רכבך לחורף"

ל"אילן"

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר התחבורה ביום י' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975) :

מפירסומים בעתונים "חדשות התחבורה" ו"מעריב" מסתבר המידע הבא : אדם המביא את רכבו לבדיקת חורף במוסך ומשלם עבור כך 7 לירות מקבל קבלה שבה נאמר כי "המבצע נערך תמורת התרומה ל"אילן" בסך 7 לירות".

ביום 23 בדצמבר 1975, סמוך לשעה 19.00, בתחנת האוטובוסים המרכזית בירושלים המתוונת במשך כ-40 דקות ומעלה עשרות נוסעים ברציף האוטובוס לתל-אביב. רציפים אחרים היו כמעט ריקים מאדם. עשרות אוטובוסים ריקים חנו אותה עת בתחנה, ונגינים הסתובבו במקום בחוסר מעש. הנהלת התחנה גילתה זילזול מופגז בנוסעים הרבים שהמתונו בתור לתל-אביב ופנייתם אל האחראים במקום, להעמיד אוטובוסים לרשות הנוסעים הממתנים, נדחתה בגסות.

אבקש לדעת:

1. מה הוא הפיקוח המופעל על טיבו ועל רמתו של השירות שמגישים הקואופראטיבים המונופוליסטים לתחבורה לקהל הנוסעים?

2. אילו צעדים ננקטים גל הקואופראטיבים המונופוליסטים לתחבורה כשהם מגישים שירות גרוע לקהל הנוסעים ומגלים יחס פוגע כלפינו?

3. אילו צעדים ננקטים כדי למנוע תופעות דומות לזו המתוארת לעיל?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

לשאלה 1: התחבורה הציבורית פועלת כיום (זו"ה, כמובן, הגזמה — היא פעלה עד לפני שבוע) —

אליעזר רונן (המערך):
זה — understatement.

שר-התחבורה ג. יעקבי:

במסערת של כ-1,200 קווים, כ-5,000 אוטובוסים וכ-5,000 מוניות המסיעים 3—3.5 מיליון נוסעים ביום, כאשר נוסעים.

אליעזר רונן (המערך):
present continuous.

שר-התחבורה ג. יעקבי:

נכון, חבר-הכנסת רונן, זהו present continuous.

למשרד התחבורה צוות פיקוח הכולל 12 מבקרי שירותים בלבד, עליהם מוטלת שורה ארוכה של תפקידים. קשה מאד לאפשר קיום רמת פיקוח סבירה במספר כזה של מפקחים לעומת מספר כזה של אוטובוסים.

בפועל מטפל המשרד מדי שנה ב-4,000 לערך תלונות ציבור, ומהן 800—1000 מגיעות בסופו של דבר לבתי-המשפט. זאת, נוסף לביקורות יזומות על רמת שירות, במידת האפשר.

לשאלות 2, 3: במסגרת האמצעים העומדים לרשותנו: ביקורות, בדיקת לוחות זמנים וביצועם, התראות להנהלת מפעיל השירות ובמידת הצורך, כפי שצינתי, גם תביעות משפטיות.

4849. מטרה הציפיים בשדה התעופה בן-גוריון המסכנים את בטיחותם של מטוסי הסילון

חבר-הכנסת א. אבטבי שאל את שר התחבורה ביום כ"ו בטבת תשל"ו (30 בדצמבר 1975):

רבבות הציפיים המתעופפות באזור המזבלה של חיריה, מול המסלול הראשי של נמל התעופה בן-

שבתוקף תפקידם על החוף הם מפקדים על פעולות חברות הספנות שברשותן עבדו (לרבות אישור סיווג בטיחות וכיוצא בזה)?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

1. התשובה חיובית לגבי מפקחים ימיים, והדבר נעשה בגלוי.

2. כישוריהם המקצועיים של המפקחים הימיים מחייבים זיקה ישירה וקרובה למקצועם, דבר הניתן להיעשות אך ורק באמצעות שירות בכלי שיט. אי-לכך, הותר מאז ומתמיד למפקחים הימיים להפליג, מדי שנתיים-שלוש, למשך תקופה מסוימת באניות. עניין זה נבדק וקיבל את אישור נציבות שירות המדינה.

מכל מקום, נושא זה נבחן על-ידי מבקר המדינה והמלצותיו תובאנה כמובן בחשבון, ואף נשתדל להגיש שימון כניסוחן.

4764. האשמות מזכיר ועד העובדים של הסיפונאים נגד קברניט האניה "יפו"

חבר-הכנסת י. זיאק אמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ו בטבת תשל"ו (21 בדצמבר 1975):

בעתון "דבר" מיום ד' 17 בדצמבר 1975, פורסמה כתבה תחת הכותרת "הוקם בית-דין חדש לימאים" ובה מוטחת האשמה כבדה על-ידי מר משה לוי, מזכיר ועד העובדים של הסיפונאים, כנגד רב חובלה של האניה "יפו" שהוא מברית בעל שם, איש שהורד מספר פעמים בדרגה ואם הוא משמש דוגמה לקברניט אניה, הרי "הגענו לקטסטרופה".

הנני שואל את כבוד השר:

א. האם האשמות אלו של מר לוי יש להן על מה להסתמך?

ב. האם קברניט האניה "יפו" מוכר כמברית בעל שם וידוע לשלטונות?

ג. האם הקברניט הנ"ל הורד בדרגה מספר פעמים, ובמה האשימוהו?

ד. אילו אמצעי פיקוח נוקט משרד או משרד ממלכתי אחר כדי להילחם נגד תופעות של הברחות ועקיפת חוקי המדינה באניות צי הסחר?

ה. מה ככוונת כבודו לעשות בכדי שהאשמות כבדות אלו לא יוטחו לשוא ויש לאמתן בטרם פירסומן ברבים?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

הקצין שבו מדובר הואשם והורשע בעבר בהברחות. על כך נקנס והורשע מתפקידו למשך שנתיים. עם זאת, מן הראוי להוסיף כי הקצין צויין לשבח על פעולתו להצלת 11 בני-אדם מאניה צרפתית שבערה בלב-ים סוער ובמזג אוויר גרוע.

משרד התחבורה, כידוע, אינו מופקד על מניעתן של עבירות לפי חוקי המס.

4817. רמת השירות של "אגד" בקו ירושלים-תל-אביב

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בטבת תשל"ו (28 בדצמבר 1975):

חברת ט"ו, ישיבה רנ"ז

— שאלות ותשובות (אבטבי, יעקבי); חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2) (ישעיהו, ארבל-אלמוזלינו) —

עופות, אלא לשחפים פוליטיים, אבל במקרה זה מדר בר על שחפים — עופות.

השחפים הנמצאים במזבלת חיריה מהווים מטרד וסכנה למטוסים. מינהלת נמל התעופה בן-גוריון פנתה לעיריית תל-אביב ולמשרד הפנים בבקשה דחופה לחסל את המטרד. עיריית תל-אביב הודיעה כי היא עושה להעברת המזבלה לאתר אחר, המרוחק 35 ק"מ מן המקום.

נוסף על פתרון יסודי זה נעשות פעולות הפחדה באמצעות תותחי גז, ציפרי דאמי טורפות וכימיקלים; המסלולים נבדקים ובעת הצורך מוברחות הציפרים בירי מבוקר כדי להרתיע את השחפים מהמרחב מטרד בטיחותי, כאמור.

גוריון, גורמות דאגה רבה לאנשי חברות התעופה. ציפרים אלה גורמות לעתים קרובות נזק למטוסי הסילון הגדולים עלידי שהן נשאבות לתוך המנועים, ויש שהדבר גורם לשיתוקם.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

א. האם נכון הדבר האמור לעיל?

ב. מה עושה משרדו כדי להתגבר על תופעה זו המסכנת את התעופה האזרחית באזור נמל התעופה הבין-לאומי שלנו?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

השחפים — סוף סוף הגענו לפרשת השחפים — נושא מוכר לחברי הכנסת. אינני מתכוון לשחפים —

ז. חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו—1976 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, לפני שנעבור לנושא "אגד", נדון בחוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו—1976, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושבת-ראש ועדת העבודה, חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. אני מקווה שזה עניין קצר.

ישיבה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא לקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק שירות עבודה בשעת-חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו—1976. חוק זה נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום י"ט בטבת תשל"ו — 23 בנובמבר 1975 והועבר לוועדת העבודה. החוק העיקרי נחקק לאחר מלחמת ששת הימים והוא עוסק באנשים שאינם משרתים במילואים. הנסיון הוכיח שיש לשפר את ההיערכות במשק ולהכשיר עתיד דות של כוח-אדם מקצועי לתפקידים מסוימים שהם חיוניים ביותר בעתות-חירום.

סעיפים 1 ו-2 להצעת התיקון באים להרחיב את מסגרת האנשים הנקראים לאימון ולא לכבול אותם באימון למפעל מסוים, שכן יש להביא בחשבון גיי-רות הן במקום העבודה והן בסוג העבודה, ואין לצמצם את השירות לאותו מקום עבודה ולאותו תפקיד שבו הם מועסקים.

סעיף 3 להצעת התיקון בא כחוספת לאמור בסעיף 11 לחוק העיקרי, ולפיו נקבע שאדם לא ייקרא לאי-מון לתקופה העולה על שלושה ימים בשנה. המצי-אות הראתה שיש מקצועות בהם דרוש פרק-זמן ארוך יותר כדי להכשיר אחיות חדרי-ניתוח, נהגי סמי-טריילרים ועוד סוגי מקצועות חיוניים המפורטים בתו-ספת, בסעיף 9 להצעת החוק המיונחת בפני הכנסת. לסעיף נוספה פיסקה המסמיכה את שר העבודה לש-נות את התוספת, באישור ועדת העבודה של הכנסת. לרשימה שהיתה בתוספת להצעת התיקון המקורית מצאה הוועדה לנכון להוסיף עוד שני מקצועות: עובדי מינהל ותחזוקה וברפואה וכן עובדי מינהל,

עובדים טכניים, בוחנים ושומאים בתחבורה. כל אלה אפשר לקרוא אותם, על-פי החוק שיתקבל, לתקופת אימון של 12 יום בשנה.

סעיף 4 נובע מן הסעיפים 1 ו-2 והוא בא להרחיב את תחולת האימון, שלא יהיה דווקא בתחומי המפעל.

סעיף 5 מסדיר את התשלום מקרן ההשוואה למשר-תים בשירות מיוחד זה. תנאי התשלום יהיו זהים לשיר-רות מילואים רגיל, בהתאם למספר הימים ששירת אותו אדם באימון. סעיף קטן (ב) לסעיף הזה הוסף לפי דרישת חברי ועדת העבודה והוא בא לקבוע תש-לום מאוצר המדינה לאלה שנקראים לאימון ואשר לא היו זכאים לתגמול אילו שירתו במילואים. הכוונה היא בעיקר לעקרות בית, תלמידים, סטודנטים ועוד.

בסעיפים 6, 7 ו-8 להצעת התיקון יש תוספות בחוק פיצויי פיטורים, חוק חופשה שנתית וחוק שירות המדינה (גימלאות), בעקבות התיקון של חוק שירות עבודה בשעת חירום. אלה שלושה סעיפים שנוספו תוך כדי הדיונים בוועדה ושלא היו בהצעה המקורית. הוועדה מצאה לנכון לקבוע בסעיפים אלה שאותו שירות מיוחד יכלול בשלושת החוקים האלה ברשימת המקרים שאינם מפסיקים את רציפות תקופת העבודה של העובד, לצורך פיצויי פיטורים, חופשה שנתית וגימלאות בשירות המדינה.

אדוני היושב-ראש, הצעת התיקון מוגשת ללא הסתייגויות, ואני מבקשת לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אני מעמיד את החוק להצבעה בק-ריאה שנייה. החוק כולל 9 סעיפים, והוא מוגש ללא הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1—9 נתקבלו.

— חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2) (ישעיהו); הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון) (ישעיהו, לורינץ, יעקבי, קורן, רונן) —

שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו—1976—
הצבעה

חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו—1976, נתקבל.

היו"ר י. ישעיהו:
אני מעמיד להצבעה את החוספת לחוק.

הצבעה
החוספת נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:
אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק

ח. הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" * דיון (המשך)

דוד קורן (המערך):
אני מקבל כל מה שאתה אומר, חוץ מהמלה חוצ' פה. באמת, אלה אנשים עובדים.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):
חבר-הכנסת קורן, אני יודע שכולנו בדעה אחת. חילוקי הדעות יכולים להיות בקשר לנוסחאות. אני מסכים אתך שאינך חייב להסכים לכל מלה והגדרה שלי. אינני רגיל במלים חריפות, אבל כאשר משביתים את התחבורה, ומבטלים 3 מיליון נסיעות ביום, כשלא מתחשבים בציבור כזה — אז אני חושב שחבר כנסת, נציג ציבור, חייב לצאת מגדרו. ומותר, ואף חובה, להגדיר את המעשה הגדרה נכונה. ואם אתה מסכים אתי, תן לי להמשיך את דברי.

אליעזר רונן (המערך):
חבר-הכנסת קורן מבקש שתגיד שזאת חוצפה של אנשים עובדים. זה הכל.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):
אנשים עובדים, יפה. כולנו עובדים. כל הכבוד לאנשים עובדים. אינני נותן לאנשים ציונים על עבדו דתם ועל הזכויות שלהם בעבר. אני מדבר על קטע קטן בלבד. אנחנו מדברים עכשיו רק על השביתה, ואני מבקש להקשיב לדברי.

כשהם כבר נתפסו, וכשהציבור יודע באופן הברור ביותר שאין כאן שאלה של חוסר כסף, שהם יכולים לקבל כסף תמורת רכוש, בכל זאת במקום לחזור בתשובה, במקום לקיים את הפסוק "והשיב את הגזילה אשר גזל", הם מעמידים פנים של קוואק נגזל, וצור עקים: געוואלד, רוצים לקחת מאתנו את הרכוש שלנו, ואנו יודעים באיזה רכוש מדובר.

ראשי האופוזיציה ב"אגד" הכריזו רק אמש שהחלטת ועדת הכספים "זו החלטה סחטנית". לא הם שהוציאו במשך שנים רבות סכומים עצומים, סובסידיות והלוואות וכספים בכל מיני שמות אחרים, מן הממ"שלה, מן הציבור, בטענות שווא, בטענה שהם בגר-עון ושהם מפסידים, בעוד שהם גרפו רכוש — לא הם הסחטנים, אלא ועדת הכספים, גם אתה, חברי הכנסת קורן, וגם חבר-הכנסת רונן, אנחנו הסחטנים,

היו"ר י. ישעיהו:
אנו ממשיכים בדיון בהודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד". רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורינץ, ואחריו — לחבר-הכנסת גולן.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו נתבקשתי להגדיר במלה אחת את מה שנעשה עלי-ידי חברת "אגד" בימים האחרונים הייתי יכול לעשות זאת, והמלה הזאת היא "חוצפה". אסביר במשפטים קצרים את המלה האחת והיחידה הזאת, המגדירה את מעשי-הם של אנשי "אגד" בימים האחרונים.

ראשית, לרוקן את קופת "אגד" ולהעביר רכוש רב, בחלקו ללא כל תמורה, וכפי שזה נקבע עלי-ידי ועדת גולומב בצורה חד-משמעית, רכוש שערכו מגיע היום לפי עדותם של אנשי "אגד" בעצמם לכ-700 מיליון לירות, ולטעון כלפי הציבור שהם אינם שוב-תים חס ושלום, אלא פשוט אין פרוטה, אין כסף לבנוין — מה זה, אדוני היושב-ראש, אם לא חוצפה?

שר-התחבורה ג. יעקבי:
כדאי להזכיר שההעברה הזאת היתה ב-1967.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):
כולנו יודעים שההעברה היתה ב-1967, אבל ברכוש מחזיקים בינואר 1976. ובימים אלה, בעוד הם מחזיקים ברכוש הגדול הזה, הם טוענים שאין כסף לבנוין. אני חושב שאין לזה הגדרה אחרת אלא חוצפה.

וכאשר כבר נתפסו, וועדת גולומב קבעה כעובדה שרכוש גדול זה אמנם הועבר, בחלקו ללא תמורה —

דוד קורן (המערך):
למה זו חוצפה?

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):
— לטעון שאינם יכולים להניע את הגלגלים מפאת חוסר כסף, כשרוצים לתת להם כסף תמורת הרכוש — תסכים אתי, חבר הכנסת קורן, שזאת חוצפה.

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון)
(לורינץ, רונן, ישעיהו, גולן) —

בקשר לזילזול אין אני יכול שלא להזכיר את חילולי השבת. גם הציבור הדתי-החרדי הוא חלק מן הציבור ומלקוחות "אגד". אדוני שר התחבורה, אני רואה זילזול חמור ביותר כאשר מתחילים את הנסיעות כמה שעות לפני צאת השבת וגם כאשר מאחרים לנסוע אחרי כניסת השבת. לדידי החשוב ביותר שהם מזלזלים בחוק הנצחי שלנו — חוק התורה. אבל גם אליבא דידכם הלא הם מזלזלים גם בחוק המדינה. אין להם כל היתר לכך ואני מקווה ששר התחבורה יאשר לי זאת, כי לפי חוק שעות עבודה ומנוחה הם צריכים לנוח בשבת ואין להם היתר לאחר בנסיעות בכניסת השבת ולהקדים בנסיעות לפני צאת השבת.

לציבור חוש בריא. מבלי לדעת את כל הפרטים, שאנחנו אנשי ועדת הכספים, או חברי הממשלה, או חברי הכנסת יודעים, הם מרגישים. מכאן ההחלטה הנחושה שאנחנו רואים בציבור. הם קוראים לנו לא לוותר. לא אורח אחד ניגש אלי ברחוב ואמר: אנחנו מוכנים לסבול, רק שאתם לא תוותרו. ואגב, אני חושב שמחובתי לבדע מעל במה זו בשם כולנו יישר כוח לציבור על העמידה האיתנה ועל העזרה ההדדית למופת שהציבור מגלה. איש עוזר לרעהו על ידי הסעת חינם או אפילו הסעה תמורת תשלום.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אסור לנו להיכנע. כל חברי ועדת הכספים וגם מליאת הכנסת בדעה אחת. חילוקי דעות יכולים אולי להיות על הנוסחאות אבל לא על העקרון שכל זמן שיש רכוש ל"אגד" הרי הוא חייב לכסות את כל הגרעונות שהוא צבר, למעט חובות הממשלה להם. ועוד הערה עקרונית בקשר לגרעונות: אין זה דבר אוטומאטי שאם איוו חברה גרומת לגרעונות הנה יש כתובת: הממשלה, והיא חייבת לכסות. מי מכסה את הגרעון של כל החברות ושל כל שאר הקאופראטיבים?

אליעזר רונן (המערך):
הממשלה.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אוי ואבוי אילו כיסתה הממשלה את כל הגרעונות. האמת היא שאנשים עובדים יותר, עובדים שעות נוספות, מבלי לגבות תשלום כפול ומכופל, וממתנים עד שיגיעו זמנים טובים יותר.

אני רוצה להגיד שבמקרה ש"אגד" לא תסיק את המסקנות לא תהיה לנו ברירה ואנחנו נצטרך להסיק את המסקנות. במלים פשוטות: נצטרך להוציא את ההגה מידיהם.

אסיים בברכה ל"אגד": תקיימו את הפסוק "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות" ולא להיפך. אז תראו ברכה ונחת גשמית ורוחנית בעבודתכם.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מברך מראש את חברי הכנסת אשר יסיימו דבריהם בגבולות הזמן המוקצב לה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק גולן, ואחריו — לחבר-הכנסת אליעזר רונן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המשבר החמור

מפני שהעזנו להגיד שמוכנים לתת כסף, אבל בתנאי שיתחייבו לכסות את הגרעון. ובכן אני שואל עוד פעם: מה זה אם לא חוצפה?

חברת "אגד" מקיימת חברות מקבילות, חברה אחת עושה מאניפולאציה ומפסידה כספים, צוברת גרעונות, כי היא יכולה לקבל סובסידיות ותמיכות ממשלתיות, וחברה מקבילה שנייה, של אותם האנשים, היא חברה לצבירת רווחים. למעשה משלמים לעצמם שכר דירה, דמי שירותים. וכל מיני הוצאות אחרות, זאת אומרת מעבירים כסף מחברה אחת, שבה הממשלה מכסה את ההפסדים, לחברה שנייה שבה הם חשבו שהכסף יישאר לעולם, ודורשים כסיו גרעון של 400 מיליון לירות, בעוד שכ-100 מיליון לירות מזה הן חוב לחברת החבריים, זאת אומרת חוב לעצמם. האם גם את זה צריכים לכסות להם? אני שואל, אדוני היושב-ראש, מה זה אם לא חוצפה?

ועל הכל — וזה שיא החוצפה — השביתה עצמה. אפילו היו אנשי "אגד" צודקים בכל מאת האחוזים, אפילו היה כל הצדק אתם, לדעתי חובתם היתה להתדיין, לדרוש. אבל הם אינם רשאים למעול באמון שאינני יודע עוד איוו חברה זכתה לו. הפקידו בידם את כל התחבורה הציבורית, של הסעת ילדים לבתי ספר, הסעת פועלים לעבודה, של עניינים הקשורים בבטחון. קל וחומר כשהם לא צודקים, כפי שכולנו מבינים. אם זו איננה חוצפה — כי אז אינני יודע כבר חוצפה מהי.

חברי הכנסת, עבירה גוררת עבירה. הזילזול, הציפצוף על כולם עליידי אנשי "אגד", על הציבור, על ועדת הכספים ועל הכנסת — זו תוצאה של הזילזול שהיה קיים ב"אגד" במשך כל השנים. אנחנו כולנו עדים לחוסר-האדיבות אשר כבר עבר הרבה גבולות. כמוכב, חסיד-שלום אינני מכיל. יש נהגים אדיבים, יש נהגים אנשי "אגד" אדיבים למופת. והרי הליכת לוך, זוהמה — אנחנו כולנו נוסעים מי פחות או מי יותר באוטובוסים בארצות שונות, לא בארצות עשירות דווקא, לא אקח לדוגמה דווקא את שווייץ, אלא ארצות שאנחנו לא היינו צריכים להיות ברמה נחותה מהן — מי מכס כבר נתקל בליכלוך וזוהמה כפי שאנו מוצאים באוטובוסים של "אגד"? אני חייב לציין שגם הציבור אשם בזה במידה מסויימת, אבל זה לא מצדיק עדיין שאנשי "אגד" לא עושים את המוטל עליהם בקשר לנקיון.

ביובזו כספים: לא אדבר בהזדמנות זו על המשכורת, על הרווחים, אינני רוצה לנגוע בנושא זה כל זמן שלא ביררנו ברר היטב מה הרווח הכולל של נהגי "אגד" מכל המקורות נוסף על המשכורת. אבל מה שברור כבר היום שיש חריגות, למשל בקשר לפנסיה שנתברר לנו, בדרך אגב, בימים האחרונים, שמוציאים לפנסיה מלאה החל מגיל 46. כל העם יוצא אים לפנסיה בגיל 65. יכול להיות שאצל אנשי "אגד" — לקיימנו על כך בירורים — גיל הפנסיה צריך להיות גיל נמוך יותר. אבל בגיל 46? ובניגוד להוראות הקיימות! איך מגדיר את הדבר הזה הממונה על קרנות הפנסיה ד"ר פיקר? — החלטות אבסורדיות. עניינים אלה גורמים להוצאות של עשרות מיליוני לירות. ביובזו כספים בדרך שכזו, אינני יודע אם הוא קיים בחברה אחרת כלשהי.

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון) (גולן, ישעיהו) —

המדובר לא על הסובסידיה שניתנת בתמורה לאי-העלאת התעריפים, אלא על גרעון מעל ומעבר לסוב-סידיות הניתנות, שהן מגיעות לסכום של 16.5 מיליון לירות לחודש. אבל דרושים לכך כמה תנאים בסיסיים שאפרט אותם:

(א) קודם כל נתונים מהימנים ובדוקים ודו"חות כספיים של הקואופראטיב ושל החברות כדי שאפשר יהיה לדעת מהו מקור הגרעון ולהשתכנע כי אכן יש להורמת הכספים האלה תכלית כלשהי; (ב) תבוצע הע-ברת הרכוש של חברות החברים לבעלות הקואופרא-טיב, כהמלצת ועדת גולומב, במטרה מפורשת להעמידו למכירה לממשלה או לגורמים אחרים בשוק החפשי כדי לפתור את הבעיה ההונית של הקואופראטיב וכדי לכסות את חלקו של "אגד" בגרעון המצטבר. אמרנו בהחלטתנו מאמש שאת גודל החלק הזה תקבע ועדת גולומב הבודקת את העניין; (ג) מן ההכרח שתוקם ב"אגד" הנהלה רחבה ויציבה שתציג את רוב רובו של הציבור המאוגד בקואופראטיב. הריב הפנימי מח-בל בכל מאמץ להבראה יסודית של הקואופראטיב; (ד) הכרחי פיקוח גורם ממלכתי בעל סמכויות רחבות שיוכל גם לפעול ולהשפיע על הניהול העסקי.

אדוני היושב ראש, ועדת הכספים קיבלה אמש החלטות גמישות ונבונות, לדעתי, שיש בהן פתח להבראת הקואופראטיב. ולו חוש האחריות הציבורי רית היה מנחה את חברי "אגד", הם היו מקבלים את החלטת ועדת הכספים ללא היסוס. אבל, לצערנו, לא כך קרה. מה שעושה הנהלת "אגד" — הדעת אצרכי סובלתו. היא דורשת הורמת מיליונים נוספים תוך כדי השבת התחבורה מבלי לרצות לתרום מצידה תר-מה כלשהי.

אין לשכוח שוועדת הכספים אישרה לא מזמן סכו-מים גדולים ללא השבון וללא סיג כמעט אלא על יסוד הבטחות. אותם 50 מיליון לירות עליהם מדובר זה לא הסכום הראשון, שהרי עוד קודם הוקצבו סכו-מים למימון הביניים, מלבד הסובסידיות. האם אין זה סביר להתנות את המשך פעולת ההבראה בתנאי של ביצוע המלצות ועדת גולומב? גם ועדת גולומב מציינת בדו"ח-השבון שלה, שהממשלה איננה צריכה להיות בחזקת "פרה חולבת" המזרימה כספים לקו-אופראטיב כל אימת שהוא נמצא במצוקה, אלא גם הח-ברים עצמם חייבים להשתתף בפתרון בעיותי הכספיות. כפי שאמרתי, לשמחתנו מגלה הציבור בגרות והוא סוגג תוך זעם אצור את הפגיעה בו על-ידי "אגד". מנהלי "אגד" צריכים יפה לפעוש במעשיהם על יסוד הנסיון של השביתה הזאת, כי הזעם הזה הוא לא בשל המיליונים האלה בלבד המעשים בכל ימות השנה.

אני סבור כי עלינו לפנות מעל דוכן זה לחברי "אגד" כי יפעילו את השכל הישר וינהגו במירב הת-בונה, ואז גם הם יגיעו למסקנה שהחלטות ועדת הכספים הן היסוד לפתרון הבעיה. יפסיקו נא את ההשבתה, יקבלו את החלטות הוועדה ויגשו במרץ לבי-צוע. יהא זה לטובתם הם ולטובת הציבור כולו.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רונן, ואחריו לחבר-הכנסת נוף.

הפוקד את הקואופראטיב "אגד" מעמיד את הממשלה ואת הכנסת ואת ועדת הכספים שלה בפני דילמה קשה ביותר. מצד אחד מפעל ענק שבירד מופקד שירות חיוני ביותר — המפעל הבלעדי של התחבורה הצי-בורית; מצד אחר — פוקד אותו משבר כספי חמור המתבטא במאות מיליוני לירות גרעון מצטבר.

לפנינו עתה דו"ח-השבון מס' 2 של ועדת גולומב אשר מציע, למעשה, להטיל את ההבראה הכספית של הקואופראטיב על שני גורמים: על הממשלה ועל חברי "אגד". הצרה היא כי מה שמוכנים אנשי "אגד" הוא — ליישם מייד את החלק הראשון, כלומר לקבל כסף מן הממשלה מבלי לתרום גם משהו מצידם. וההצעה של ועדת הכספים, שאת חלקה בגרעון תקבע ועדת גולומב, הבודקת ביסודיות את הנושא הזה, לעת עתה לא נענתה.

חברי הכנסת, דו"ח-השבון זה של ועדת גולומב קובע כי פתרון יסודי למשבר הקיים ב"אגד" הוא בהחזרת הרכוש שהועבר ב-1967 מבעלות הקואופראטיב לבעלות ישירה של חבריו ללא תמורה מצידם. לפי דעת הוועדה גם אז לא תאמה העברה זו את האינטרס הציבורי. כי לו היתה "אגד", אומרת הוועדה, הב-עלים של רכוש החברות, הרי לפי הוועדה הבעיה ההונית היתה שונה מזו המצטיירת מן ההערכות הנ"תנות על-ידי "אגד" לגבי מצב הקואופראטיב.

ומכאן לנקודה חשובה נוספת. הוועדה גם קובעת שהיא מגישה את ההמלצה העיקרית הזאת אף שהיא איננה מסוגלת להמציא נתונים בדוקים שהיו גם מאפשרים לנתח את הגרעונות לסוגיהם ולהצביע גם על מקורותיהם. עד עתה המצב הוא שאי-אפשר למעשה לדעת מה גודלו של הגרעון, מה מקורו ומה הם סוגיו.

חברי הכנסת, הוועדה מייחסת חשיבות מיוחדת למציאות זו והיא מעירה כי העדר נתונים מעיד על פגם חמור בדרך הניהול של הקואופראטיב ושכנראה אנו עדים לכשלון ניהולי חמור.

בשביל חברי ועדת הכספים זו איננה תופעה חד-שה. כל אימת שנתבקשה לאשר הקצבה או ערבות היא נתקלה בתופעה של העדר תשובות ונתונים בדוקים. ההבטחות להמציא מעולם לא קוימו. נתונים בעלי מהימנות — אין; דו"חות כספיים מאושרים של הקואופראטיב ושל החברות — אין; ולעומת זאת מגלים מנהלי "אגד" התנגדות לכסות את הגרעון שהם חייבים לכסותו ממימוש הרכוש. השאלה היא: כיצד אפשר איפוא להזרים כספי משלם המסים במאות מיליונים לקואופראטיבים? על יסוד מה?

אנשי "אגד" טוענים — וכך הופיעו דבריהם בע-תונות: "מנצלים את המצוקה הכספית שלנו כדי לס-חוט מאתנו את הסכמתנו". ואני שואל: האם "אגד" איננו זה המנצל את מעמדו המונופוליסטי ומנסה לאחוז את הממשלה ואת הציבור בגרעון כדי לסחוט הורמת כספים ללא תמורה מצידו ומצד חבריו? לשמ-חתנו, חברי הכנסת, מגלה הציבור עמידה איתנה ובג-רות אורחית למופת בימי ההשבתה הזאת של התח-בורה הציבורית.

רבתי חברי הכנסת, אני בעד מתן סיוע ממשלתי לקואופראטיב כדי לחלצו ממצוקתו הכספית. שימו לב:

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון)
(רונן, יעקבי, שוסטק, לורינץ) —

עונות של קואופראטיב "אגד". ומוסיפה הוועדה: "קואופראטיב 'אגד' נמצא במשבר כספי חמור, הוועדה אינה מסוגלת להמציא נתונים בדקים לגבי היקפו ומקורותיו של הגרעון מחוסר נתונים".

ועדת הכספים אמרה: הבו לנו דו"ח עם נתונים, עם ניתוח, ונדון הלאה. בלי זה לא נדון. דו"ח גולומב אומר: איננו מסוגלים, אין לו נתונים, יש נתונים ארכיאולוגיים. המאזן האחרון של הקואופראטיב הוא משנת 1972. אנחנו לא יודעים מה הגרעון, מה גדלו, מה מקורותיו, כיצד נוצר. אך אומרת ועדת גולומב: יש משבר כספי מידי, אנחנו מציעים לפתור אותו. כלומר, ועדת גולומב לא דנה במה שנתבקשה לדון והגישה דו"ח על מה שלא נתבקשה לדון: משבר הנזילות הנוכחי של "אגד".

אדוני היושב-ראש, יש עניין של חברות החברים. לדו"ח גולומב נוסף דו"ח של רואה חשבון, שנתמנה על-ידי משרד התחבורה. דו"ח זה צריך היה לתאר לפנינו את היחסים בין חברות החברים ובין הקו-פראטיב. אומר רואה החשבון שחק במכתב הלווי: "חלק ניכר מהנתונים מבוסס על הצהרות קואופראטיב 'אגד' וזאת מאחר-שבחלק מהחברות קיים פיגור רב במשלוח דו"חות לירשם החברות וקשיים בקבלת נתונים שונים ואיתורים". אומר רואה החשבון שחק: "סקירה מקפת על חברות שבבעלות חברי הקואופראטיב ועל קשרי הגומלין שבין החברים והאגודה תיערך על ידי משרדנו לאחר קבלת כל החומר והנתונים שנדרשו מקו-אופראטיב 'אגד'".

במצב זה באו שרי התחבורה והאוצר ואמרו לנו: לאחר שהחלטתם שלא תדונו בלי דו"ח גולומב, לאחר שהחלטתם שלא תדונו בלי שהממשלה תדון, אין לנו נתונים, אין לנו דו"ח כפי שהבטחנו, והממשלה טרם דנה, בכל זאת אנא אשרו 50 מיליון לירות נוספות ל"אגד".

ועדת הכספים, אף שאמרה שלא תדון, החליטה לדון לגופו של עניין מתוך יחס של דאגה למצב הקואופראטיב ודאגה לתחבורה הציבורית. הדיון החל בוועדה, הובאו הצעות לוועדה. בכל ההצעות נאמר שהכספים יינתנו כהלואה ושהממשלה תאמץ המלצות דו"ח גולומב והקואופראטיב יאמץ המלצות דו"ח גולומב, וכל המציעים ביקשו ערבויות שאכן דבר זה יתבצע.

לצערי, ועדת הכספים קיבלה הצעה שאני לא הודיתי אתה וכמעט מחצית חברי הוועדה לא הודתה אתה. כאן אני חולק על חבר הכנסת לורינץ ועל חברים אחרים. כי ההצעה שהובאה לוועדה על-ידי חבר הכנסת לורינץ וקיבלה רוב קבעה בפורש שמכירת הכספים תשמש לכיסוי הגרעון המצטבר. זהו דבר שהוועדה לא יכלה להחליט עליו, אם היא נאמנה לדו"ח גולומב, שכן דו"ח גולומב קובע שוועדת גולומב אינה יודעת מה הגרעון ואינה יודעת ממה נוצר. אי אפשר אז שוועדת הכספים תחליט שהנכס יימכרו רק לכיסוי הגרעון המצטבר. הוועדה צריכה היתה להחליט, לפי דעתי, שאמנם המניות והנכסים יועברו לקואופראטיב ויימכרו להבאה הונית ולכיסוי הגרעון בהתאם להמלצות ועדת גולומב. לדאבנו, הצעה זאת לא נתקבלה.

אליעזר רונן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא הייתי מט-ריד את הכנסת ואת הנוכחים בשעה מאוחרת זו אילולא הייתי סבור שיש צורך להבהיר כמה נקודות אשר לדעתי אינן ברורות די צרכן.

ב-11 בנובמבר 1975 החליטה ועדת הכספים, כאשר דנה בבקשת הממשלה להזרים סכום למימון ביניים ל"אגד", את ההחלטה הבאה: "כל זמן שלא תתקבל החלטה בממשלה בעקבות מסקנות ועדת גולומב ולא יהיה דיון בהן בוועדת הכספים, לא תדון הוועדה בכל פנייה נוספת של הממשלה בעניין המצב הכספי של 'אגד'". זה היה רק לפני חודשיים.

והנה ב-14 בינואר 1976 קיבלנו פנייה נוספת של שר האוצר למענק נוסף בסכום של 50 מיליון לירות, וזאת מבלי שהממשלה דנה בדו"ח הפנייה של שר האוצר היתה במכתב לוועדה.

שר-התחבורה ג. יעקבי:
הלואה.

אליעזר רונן (המערך):

בנוסף של המכתב היה כתוב "מענק".

אליעזר שוסטק (הליכוד):

היה כתוב: הלואה תקציבית.

אליעזר רונן (המערך):

במכתב היה כתוב: להזרים ל"אגד" 50 מיליון לירות — העברה מהרזרבה הכללית, לסעיף מענקים לתחבורה. זה היה נוסח המכתב. אפשר לבדוק אותו.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

לפי ההגדרה המשפטית זה כולל גם הלואה.

אליעזר רונן (המערך):

אני טוען שלא רק שהממשלה לא דנה בדו"ח גולומב, אלא שדו"ח גולומב טרם נמסר עד היום לממשלה ולמשרד התחבורה.

במשך שנתיים או שנה וחצי מאז מינוי הוועדה חכינו לדו"ח ועדת גולומב שימלא אחר כתב המינוי שלו. ומה כתוב בכתב המינוי? לפי סעיף ב' של כתב המינוי נתבקשה הוועדה על ידי שר התחבורה "לבדוק את המצב הכספי של הקואופראטיבים לתחבורה ציבורית באוטובוסים תוך התייחסות למרכיב העלות ול-השפעות שיש למערכת הגומלין עם תאגידי הקואופראטיבים ותאגידי החברים על כל ההשלכות הכרוכות בכך ולהמליץ המלצות בקשר לזה". בסעיף ג' של כתב המינוי נאמר: "להמליץ על דרכים ואמצעים לפיקוח ולביקורת ממשלתיים על פעולות הקואופראטיבים".

ועדת גולומב עצמה אומרת שעל סעיף ג' לא ידונו עכשיו, ידונו בעתיד. ועל סעיף ב': לא דנו — אני מצטט: "לצערנו לא עמדו לרשות הוועדה נתונים מינימאליים שיאפשרו לבצע את שהוטל עליה". ואורי מרת הוועדה שהיא "אינה מוכנה להגיש המלצות כוללות וסופיות המבוססות על נתונים ארכיאולוגיים". הוועדה גם אומרת: "בגלל חוסר נתונים אין אנו עוסקים בדו"ח זה בניתוח הסיבות והמקורות ליצירת הגר-

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון)
(רונן, לוריניץ, ארנס) —

הוא שגה שגיאה שלישית ועוד יותר חמורה בהפגנת האלימות כלפי הכנסת. ובזה לא עזר לעניין, לא סייע לפתרון הבעיה אלא רק הפריע.

חברי הכנסת לוריניץ, אם אתה שואל אותי, ועדת הכספים לא היתה צריכה בכלל לדון בתיקון התחלטה. כל זמן שיש שביתה והפסקת שירות לא צריך היה לדון. כל הסכמה לדון בעניין תוך שביתה גם כשאני במי-עוט, גם לזה יש תוצאה, וגם היום, כשכולנו ברוב "אגד" אינו מתחשב בכלל במה שהחלטנו, וממשיך לשבות.

משה ארנס (הליכוד):

אז למה הצבעת בעד ההחלטה?

שלמה לוריניץ (חזית דתית תורתית):

אבל הביאו לכך שעכשיו הציבור מבין אותנו. אלמלא דנו — איש לא היה מבין אותנו.

אליעזר רונן (המערך):

כל אחד רואה את ההבדל במקום אחר.

אני טוען שתגובת קואופראטיב "אגד", כפי שמצא אה ביטוי, היא תגובה שיש לגנות אותה בכל תוקף, וצריך לקרוא לחברי הקואופראטיב לחזור מיד להספקת השירות ולהפעלת התחבורה.

אבל אינני יכול לסיים בלי הערה אחת נוספת מעל בימה זו ומבלי להגיד שאינני מאושר כלל וכלל מהופעותיו של שר התחבורה בנושא זה.

משה ארנס (הליכוד):

איפה הוא היום?

אליעזר רונן (המערך):

חבר הכנסת ארנס, מה אתה רוצה? תגיד לי. זאת שאילתה? — תגיש בכתב, בשלושה העתקים, ותקבל תשובה תוך 14 יום. מה אתה רוצה עכשיו?

משה ארנס (הליכוד):

אני רואה אותך כמייצג את הקואליציה.

(חברי הכנסת ד. קורן קורא קריאת

ביניים)

אליעזר רונן (המערך):

אינני מאושר מהופעת שר התחבורה בשלושה תחומים: לא שמעתי גינני והסתייגות חד-משמעית מהפסקת השירות על-ידי "אגד". לא שמעתי קריאה חד-משמעית לחידוש השירות. ואינני מאושר מהנוסח שממנו השמעה ביקורת על ועדת הכספים, ואני מצוטט: "אני מקוה שתוך הימים הקרובים ייווצרו תנאים שיאפשרו חידוש השירות", כפי שהתבטא שר התחבורה. בציבור התקבל הרושם — בציבור כולו — ששר התחבורה עומד יחד עם "אגד" מול הכנסת וועדת הכספים. אני גם לא מאושר מן הצורה שבה אורגנה מערכת ההיסעים בארץ. לא היה די לקבוע מקומות ריכוז; לא היה די לאשר הסעה לרכב פרטי. לדעתי היה על משרד התחבורה להפעיל מערכת תחבורה אלטרנטיבית כדי לאפשר לנוסעים להגיע באופן מסודר לעבודה ומן העבודה. זה היה תפקידו של משרד התחבורה. והעובדה שהציבור גילה בגרות ואחריות לא היתה צריכה למנוע ממשרד התחבורה לעשות זאת.

אבל מרגע שנתקבלה ההחלטה, זו החלטת הכנסת ויש לכבד אותה כהחלטת הכנסת. אני אינני מוכן לחנך אף ציבור ואף גוף, גם כאשר דעתי אינה מתקבלת בוועדה או בכנסת לכך, שמותר לו לגלות יחס של זילזול להחלטות של מוסד זה.

למחרת הוסיף קואופראטיב "אגד" חטא על פשע, "שיחק לידיים" של הרוב שהיה בוועדת הכספים והחליט על הפסקת השירות, ללא כל צורך וללא כל סיבה, ובזה שגה שגיאה חמורה.

שלמה לוריניץ (חזית דתית תורתית):

אתה היית יותר קיצוני מכולם. אמרת לא לתת אף אגורה שחוקה.

אליעזר רונן (המערך):

אני חושב כך עד היום, עוד לא גמרתי את דברי.

שלמה לוריניץ (חזית דתית תורתית):

צריך להסביר — — —

אליעזר רונן (המערך):

חברי הכנסת לוריניץ, אני חושב שמי שצריך היום להסביר הוא מישהו אחר. לדעתי, לאחר שתי ההצבעות בוועדת הכספים צריך ההסבר להינתן על-ידי מי שהו אחר. טענתי, ואני טוען עד היום הזה, שבתנאים שהממשלה הביאה את העניין, אף אגורה אחת לא צריך לתת ל"אגד", ואני שהבאתי את ההצעה שלא לתת ל"אגד" אף אגורה אחת, רק להלוות כספים תמורת שיעבוד הנכסים.

שלמה לוריניץ (חזית דתית תורתית):

זאת היתה ההצעה ולזה התנגדה כל הוועדה. אתה נתלה בעניין פורמאלי שכתבו "מענק". הממשלה ביקשה הלוואה, אתה התנגדת להלוואה.

אליעזר רונן (המערך):

התנינו את ההלוואה בשלושה תנאים, שבכלל לא נזכרו בהצעתך: היתה התניה בשיעבוד הנכסים או המניות.

משה ארנס (הליכוד):

הנכסים משועבדים.

אליעזר רונן (המערך):

תודה רבה על האינפורמציה. בדקתי נושא זה, והדבר לא נכון. יש שיעבוד שוטף על החברה ואפשר לשעבד את הנכסים. אני מבקש לא לדבר בלי לבדוק.

משה ארנס (הליכוד):

איוה נכסים לא משועבדים?

אליעזר רונן (המערך):

התנינו בשיעבוד נכסים או מניות, התנינו בפיקוח יותר יעיל, דיווח יותר נכון. בהחלטת הרוב לא היה זכר לכך, היה רק דבר אחד: ההלוואה תינתן כשיממשו את כל הנכסים ויכסו את כל הגרעונות המצטברים.

אני חוזר ואומר שלאחר שהחלטה זו נתקבלה, וזהו ההחלטה, ו"אגד" שגה שגיאה חמורה מאוד כשפתח בשביתה, הוא שגה שגיאה עוד יותר חמורה באלימות שהפגין בחסימת רחובות והפרעה לתנועה,

חבורת ט"ו, ישיבה רנ"ז

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון) (רונן, ישעיהו, לבנבראון) —

רוצה שנהיה המפקחים על הביזנס שעושה כל תעשיין וכל חבר קואופראטיב או כל אורח אחר — הרי זה למעלה מכוחותינו". ועוד אמר: "מותר להם, לחברי הקואופראטיב, להקים חברות על-פי החוק ועל-פי ההגיון. מה שדרוש הוא שנוסעי האוטובוסים לא יסבסדו את החברות הללו".

אני שואל את שר התחבורה הנוכחי (שאנינו נוכח כאן כרגע): האם משרד התחבורה עשה משהו במשך הזמן הזה? מה קרה במשך הזמן הזה? האם נוכח משרד התחבורה שחלק מן הסובסידיות שהממ"ר שלה נותנת לקואופראטיב הלך לחברות ועל כן הוא דורש עכשיו להחזיר חלק מהן כדי לפתור את בעיית הגרעון? ואם לא — מה עשתה הממשלה כדי שה סובסידיות ילכו אך ורק למטרה שהן מיועדות לה: לשמור על מחירים זולים של הנסיעה בתחבורה הציבורית?

חברי הכנסת, במשך התקופה הזאת מינה משרד התחבורה שתי ועדות: ועדת קשתי וועדת גולומב. השאלה היא אם בעזרת ההמלצות של הוועדות הללו יצליחו לפתור את הבעיות, או באיזו מידה גם משרד התחבורה, הממשלה ואנשי הקואופראטיב שומרים על המלצות הוועדה? בכל אופן, עד עכשיו לא הגיעו לפתרון של בעיית היסוד של התחבורה הציבורית.

הטענה של הקואופראטיבים ושל הממשלה, שמחירי הנסיעה באוטובוסים הם הסיבה העיקרית למצב הגרעוני של הקואופראטיב, ושמחירי התחבורה הציבורית זולים אצלנו הרבה יותר מאשר בארצות אירופה — הנחה זו לא מדויקת ביותר. ראשית, יש ברוב ארצות אירופה אמצעי תחבורה אטרנאטיביים, זולים יותר, כמו מטרו וטראם ואמצעים אחרים. שנית, יש ארצות אחרות שבהן המחירים באוטובוסים זולים יותר מאשר בארצנו, ובמיוחד בכל הארצות הסוציאליסטיות.

חברי הכנסת, התחבורה הציבורית היא אחד השירותים החיוניים ביותר לו נזקקים רוב אזרחי המדינה ובעיקר העובדים, עקרות בית, סטודנטים, רוב המוני העם. על כן צריך שירות זה להיות זול. מובן ש כדי לשמור על מחירים זולים בתחבורה הציבורית צריכה הממשלה לסבסד את התחבורה הציבורית. מובן שעליה להקפיד על כך שסובסידיות אלה ינוצלו אך ורק למטרה של הוזלת מחירי הנסיעות. אם הממשלה לא מילאה את ההתחייבויות שלה לפי המוסכם כלפי הקואופראטיב, אין ספק שהיא צריכה לקיים את הבטחתה. בכל מקרה, ההצבעה של חברי הכנסת מן הליכוד בוועדת הכספים בקשר לתשלום מקדמה ל"אגד" לא רק שלא תרמה להפסקת ההשבתה אלא גרמה להארכתה. נוסף לכך היא לא היתה הצבעה לגופו של עניין אלא הצבעה פוליטית, וזאת גם לפי דבריהם של חברי הכנסת מן הליכוד בוועדת הכספים. לפי מה שפורסם בעתונות, חברי הכנסת נלדאו אמר: "הממשלה נחלה תבוסה ועלינו לעשות הכל שהיא תקבל מכות". חברי הכנסת פלומין הכריז: "החלטת ועדת הכספים היא פוליטית ולא כלכלית ועל כן היא נכונה". וחברי הכנסת קורפו: "יש חשיבות פוליטית בכך שהמערך הובס בוועדת הכספים".

הנה כי כן, חברי הכנסת, מצאו חברי הכנסת מסייעת הליכוד ומן החזית הדתית התורתית הודמנת

אינני שמח על הגילויים של מה שחברי הכנסת גולן כינה "זעם", ואני הייתי אומר: של שנאה, שנת גלו פה ושם מצד הציבור כלפי "אגד". אינני סבור שזה יכול לשמח אף אחד מאתנו. כי צדק חברי הכנסת קורן: זהו ציבור של עובדים, שעובדים קשה, שמר בית ימות השנה מספקים שירות חיוני. אבל אני מסכים עם חברי הכנסת גולן: העובדה שלמרות זאת, העובדה שלמרות השירות בכל ימות השנה, העובדה שלמרות תרומתם של חברי "אגד" לבטחון בעת חירום, הציבור גילה לגביהם יחס כזה בעת השביתה — היא צריכה לחייב את חברי "אגד" לחשבון-נפש נוקב ביותר ולהסכת מסקנות עמוקות ביותר מהמצב ולא להיטלות בתירוץ שהיתה הסתה מצד אנשי ציבור. לא היתה הסתה. אמנם, היו חברים שגינו את השביתה ואת האנשים שעמדו בראשה, אבל הם ביטאו את רגשות הציבור כולו ולא הסיתו את הציבור. וחברי "אגד" צריכים לחשוב על כך פעמיים.

השאלה היא: מה אנחנו עושים היום? (1 — יש לקרוא לחברי "אגד" לקבל את ההצעות שנתקבלו, שהן הצעות קונסטרוקטיביות, ולחדש מיד את השירות; 2) אם קואופראטיב "אגד" לא יקבל את ההחלטה הזאת, בגלל המצב הפנימי המעורער ובגלל התחרות בין סיעות בתוך "אגד" — תחרות שאין לעשותה על גבו של הציבור — על משרד התחבורה ליטול יומה ולספק שירות לשלושה מיליון תושבים, באופן מסודר ומאורגן. הוא צריך ממחר בבוקר, אם לא יהיה שירות של "אגד", להפעיל קווי אוטובוסים וקווי תחבורה שישעו בקווים הרגילים, שילדים יסעו לבתי-הספר ושההורים יוכלו להיות שקטים, ושבני-אדם ילכו לעבוד וילכו לבילויים, לכל מה שנהוץ. ממחר בבוקר, יש למשרד כלים מספיקים לעשות זאת. אם חברי "אגד" לא יקבלו את ההצעה לא תיוותר ברירה בידי מי שמוסמך וחיבי לעשות זאת אלא לבצע את הדבר הוה ממחר בבוקר.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אברהם לבנבראון, ואחרי ריו לחברי הכנסת בועז מואב.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה את הממשלה כאחראית העיקרית למצב הקיים בתחבורה הציבורית ולמצב הקיים בקואופראטיב "אגד", מבלי להתעלם מאחריותה של הנהלת "אגד" לצעד הפזיז של השבת האוטובוסים של הקואופראטיב, השבתה ממור שכת הגורמת קשיים ונזקים לציבור הנוסעים ולמשק.

הנושא כשלעצמו אינו חדש. השאלה היא מה עשה תה הממשלה כדי לפתור הן את בעיית התחבורה הציבורית והן את הבעיות של קואופראטיב "אגד".

עוד בשנת 1972 העליתי את הנושא כהצעה דחוי פה לסדר-היום של הכנסת, ובין היתר שאלתי את שר התחבורה דאז אם יש פיקוח של משרדו, או פיקוח ממשלתי אחר, על החברות וחברות-הבת של "אגד" ועל העסקות השונות שבהן מעורב הקואופראטיב, ואם ההתחשבות של הממשלה עם הקואופראטיב בזמן קביעת תעריפי הנסיעה מביאה בחשבון את ההכנסות של קואופראטיב "אגד" מן החברות השונות. תשובת שר התחבורה דאז, השר שמעון פרס, היתה: "אם אתה

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון)
(לבנבראון, ישעיהו, פעיל, מואב) —

מאיר פעיל (מוקד) :

איך יכול להיות שיש הצעה ולא מתקיים דיון משום שיש דיון בסיעת המערך? ואם יתחילו את הדיון בעוד שעה, מה יקרה?

(חברת הכנסת א. נמיר קוראת קרי-
את-ביניים)

(חברת הכנסת מ. פעיל קורא קרי-
את-ביניים)

היו"ר י. ישעיהו :

יש לי מה לומר לך, אבל לא אגיד לך זאת עכשיו.

אני מבקש ממך, חברת הכנסת מואב, להתחיל בדיבור.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהמשך לטענות של חברת הכנסת פעיל אני חייב לנגוע בצורה שבה מתנהל הדיון על "אגד". התחלנו בדיון ביום שבו התחילה השביתה והפסקנו את הדיון אם כי זה היה נושא דחוף.

מאיר פעיל (מוקד) :

אני העליתי אותו, אני הייתי היחיד שהעליתי אותו, אבל אני לא מגיע לדיון.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח) :

לכן טעננו של חברת הכנסת פעיל מוצדקת. הדיון הולך ונמשך. אם זה נושא דחוף ויש שביתה והש-
ביתה מתמשכת, הכנסת היתה צריכה לדון בו באותו יום ובאותה שעה שבה החלה השביתה.

לעצם העניין, חברת "אגד" אינה באה בידים נקיות כדי לקבל את התמיכה מן הקופה הציבורית. כיצד יכולה "אגד" לבוא ולהראות מאזן של הפסד כא-
שר אין היא יכולה להציג מאזן כלל? ועדת גולומב מונתה בחודש מאי 1974. בדו"ח הסופי שהוגש בחודש דצמבר 1975, בסעיף 3 שבו, נאמר: "עד ליום 31 באוקטובר 1975 היו בידי הוועדה דו"חות כספיים של קואופראטיב 'אגד', מאזן חשבון רווח והפסד לשנת 1972/73, כלומר עד ל-31 במרס 1973 בלבד". כלומר, מתאריך זה עד היום, בלי כל מאזן רווח והפ-
סד, קיבלה "אגד" סובסידיות וזריקות כספיים אחרות בסכומים העולים, לפי הערכתי, על 300 מיליון לירות. בסעיף 4 של הדו"ח אומרת הוועדה כי, "חיסרונם של דו"חות אלה מעידים על פגם חמור בדרך גיהול הקו-
אופראטיב".

קואופראטיב "אגד" נמצא במשבר כספי חמור אך ועדת גולומב איננה מסוגלת להמציא נתונים בדוקים לגבי היקפו ומקורותיו של הגרעון מחוסר נתונים.

חברת "אגד" איננה באה בידים נקיות כדי לקבל את התמיכה הציבורית. ההפסד המצטבר שלה מגיע לסוף שנת 1975 לסכום של 350 מיליון לירות, אולם מחיר המניות הנמצאות בידי חברי וגימלאי קואופרא-
טיב "אגד" מגיע לסכום של קרוב ל-300 מיליון ליי-
רות. חברת "אגד" אינה באה בידים נקיות כדי לקבל

נוחה מאוד לנהל את המשחק האופוזיציוני שלהם כלפי הממשלה על גבם של הנוסעים שהם ברובם עמלים והמוני העם, כי הרי בנושאים העיקריים, הקובעים את גורל המדינה באזורנו, הם תומכים במדיניות הממשלה. אבל הם ששים לחסל קואופרא-
טיב.

אני רוצה לציין שאינני מצדיק את העיוותים והחריגות של קואופראטיב "אגד" מעקרונות הקואופ-
ראציה. אינני מצדיק את הזילזול שלהם בטיב השירות שהם נותנים לנוסעים, ואין פירוש הדבר שאין אפ-
שרות לדרוש מן הקואופראטיב לשפר את השירותים שהוא נותן לנוסעים ואפילו להתנות את המשך מתן הסובסידיה בדרישה להקפדה על שמירת עקרונות הקואופראציה ושיפור השירותים שהקואופראטיב נותן לנוסעים, ובכלל זה שמירה על מחירים זולים בתח-
בורה הציבורית. נוסף לכך יש לדרוש מן הממשלה לפתח אמצעי תחבורה אלטרנאטיביים, רכבות תת-
קרקעיות ומעל לקרקע והרחבת התחבורה האווירית הפנים-ארצית. אמנם יש תכניות על גייר זה שנים, אבל צריך להקציב את הסכומים הדרושים לביצוע תכניות אלה ולהביא בזה פתרון יסודי לבעיית התח-
בורה הציבורית.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחברת הכנסת בועז מואב, ואחריי לחברת הכנסת אליעזר שוסטק, אחרון הנואמים בערב זה.

מאיר פעיל (מוקד) :

הצעה לסדר.

היו"ר י. ישעיהו :

עכשיו מדבר חברת הכנסת מואב.

מאיר פעיל (מוקד) :

נדמה לי שאני יכול להתפטר מן הכנסת בשיטה הזאת.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח) :

הוא רוצה להודיע שהוא מתפטר.

מאיר פעיל (מוקד) :

אני רוצה להודיע שהשיטה הזאת שסיעות קטנות לא מגיעות לרשות הדיבור היא לא בסדר.

היו"ר י. ישעיהו :

אני מבקש ממך לא ללמד אותי סדר, תלמד את עצמך.

מאיר פעיל (מוקד) :

זו הפעם השנייה...

היו"ר י. ישעיהו :

תפסיק, תלמד סדר.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

שר התחבורה איננו, נפסיק את הדיון.

(שר-העבודה מ. ברעם קורא קרי-

את-ביניים)

חוברת ט"ו, ישיבה רנ"ז

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דין)
— (מואב, יעקבי, הדר, פעיל, ישעיהו, שוסטק) —

ברבעון לכלכלה מנובמבר 1971. גרעונות כאלה מת-
כסים על ידי סובסידיות מקופת הציבור. מצב דבי-
רים שכזה חייב לגרור לחצים בלתי פוסקים של
חברות התחבורה לכיסוי גרעונותיהן בלי שיווצר
לחץ כלשהו בהעדר תחרות לחיקון המבנה הפנימי
הבלתי יעיל והמעוות של הקואופרטיב.

לצערנו, לא הצליחה הממשלה להסדיר את מתן
הסובסידיה לתחבורה הציבורית ולהתנות בהתחיי-
בות של הקואופרטיבים לספוג חלק מן ההתייקרות
על ידי ייעול ועל ידי פיקוח על הכנסות חברי הקו-
אופרטיבים.

חברי הכנסת, אם המצב של חברת "אגד" הוא
גרוע, לא ייתכן שהציבור בלבד הוא שישא באחר-
יות. קיימת גם אחריות מצד בעלי המניות של החברה.
אינני רוצה ש"אגד" תפשוט את הרגל, אבל לא ייתכן
שיחד עם פשיטת היד של החברה לעבר הסובסידיות
לא תפשפש "אגד" בכיסיה ובכיסיה חבריה וחברות
הבת שלה, וצריך שהמאמץ להבראת החברה יהיה
משותף לחברה ולממשלה — כפי שהציעה ועדת גור-
לומב.

לא ייתכן שהציבור ותקציב המדינה יהיו שות-
פים רק להפסדים של "אגד", בעוד שהרווחים יושקעו
בחברות הבת ויגדילו את ערך המניות של חבריה.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת פעיל, אתה רוצה לדבר?

מאיר פעיל (מוקד):

לא. אני רוצה שהדיון יסתיים היום.

היו"ר י. ישעיהו:

קבעתי שהישיבה הזאת סתתים בשמונה ושלו-
שים, כדי לאפשר לסיעות להתכנס. יש עוד שלושה-
ארבעה נואמים, לא נוכל לגמור את זה הערב.

מאיר פעיל (מוקד):

הנושא חשוב. ועדת הכספים התליטה פעמיים.
הנושא לא חשוב?

היו"ר י. ישעיהו:

אתה מתווכח אתי? נגמור בשעה שמונה ושלו-
שים.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעזר שוסטק.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני חושב שזה
הזמן עכשיו לעשות חשבונות עם "אגד" על כל הנז-
הול בעבר ועל המצב וניחותו, למה הגיע "אגד" למצב
זה. יש לנו, לדעתי, עכשיו רק לעשות בנושא זה
חשבון אמת, עם עצמנו כנציגי העם, כנציגי הציבור,
מה קרה במעשה הזה, וללמוד ממנו לקח. אני חושב
שאין אנו מוסרים לעצמנו דו"ח מה חמור המעשה הזה
שעשתה חברת "אגד" למדינה ולחיה. אילו הם היו
מצליחים שגם "דן" יצטרף לשביתה, או בליבים הם
נכונים היו להפסיק את החיים במדינה בשטח הנסיעה
לעבודה ובשטח הנסיעה ללימודים, ובכל שטחי התח-
בורה החיוניים.

את התמיכה הציבורית. בסקירה של רואה-חשבון על
החברות שבבעלות חברי קואופרטיב "אגד" הוא אומר
דברים בעניין זה, דברים שכבר צוטטו בנאומי של
חבר-הכנסת רונן ואינני רוצה לחזור עליהם. אני מב-
קש להוסיף רק משפט אחד, כי בין הנכסים של החבר-
ות הללו נמצאים גם נכסי דלא-ניידי והשקעות אחר-
ות שאין להן כל קשר או שאין להן קשר ישיר לתח-
בורה הציבורית, כגון: בתי מלון וגופש, קרקעות
ששימשו בעבר את התחבורה הציבורית, רכב להשכרה,
ניירות ערך וכדומה.

צריך לזכור שהמעמד המונופוליסטי של קואופ-
רטיב "אגד" ייהפך, אדוני שר האוצר, לאבסולוטי.
בחודש אפריל השנה יוגשם האיחוד בין "אגד" ל"דן".

שר-התחבורה ג. יעקבי:

אין תכנית להגשים בחודש אפריל את האיחוד
בין "אגד" ל"דן". יש תכנית לתאם את הקווים וליצור
מסלוקה ארצית.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

הבעיה המהותית השנייה של הצטברות הגרעונות,
ועד כמה שהדבר נראה פאראדוקסאלי, נובעת מהמצב
המונופוליסטי של החברה עם כל הקשור בה. הגורמים
להצטברות הגרעונות הם מורכבים אבל ברור כי מכ-
ריות בתוכם ההעלאות התלולות בשכר העובדים;
בשכר החברים ולא בשכר השכירים, כי בשכר הש-
כירים לא היו העלאות שכר מקבילות.

עמוס הדר (הורביין) (המערך):

אין משמעות לדברים אלה.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

אני מצטט מדו"ח ועדת גולומב מ-1966, ועדה
שמונתה על ידי חברת העובדים ומשרד התחבורה.
הוועדה מצאה או גידול בתמורה להון ולניהול עצמי
שלא התאים לרווחיות של "דן" ושל "אגד". הוועדה
מצאה, כי ניתן לחשב שהתשלום בתמורה להון באותן
שנים, אשר הסתכם ב-70 מיליון לירות ב"אגד" ובכ-30
מיליון לירות ב"דן", חופף למעשה את רובו של
הגרעון לאותה תקופה. אני רוצה להמשיך ולצטט דו"ח
של משרד התחבורה ל-1966/67: "נראה לנו שהגורם
העיקרי לגידול בגרעונות הינו תוספות השכר שניתנו
בשנים האחרונות. לו היתה התוספת לשכר העבודה
של החברים שווה לזה של השכירים או של הממוצע
במשק, היתה המאזן של "אגד" מתאזן בסוף התקופה
הנדונה ללא גרעון." הדו"ח מציע קיצוץ באותה הע-
לאת שכר ואומר: "אילו היו נוקטים מדיניות זו כמה
שנים קודם לכן, לא היו הגרעונות קיימים כלל." חבר-
הכנסת הדר, מה שנאמר ב-1966, כאשר הגרעון היה
יחסית קטן, נכון גם היום.

הבעיה השלישית היא אופי הפיקוח הממשלתי על
המונופול הקואופרטיבי. הפיקוח הממשלתי הוא חיוני
אבל כפי שהוא נעשה היום הוא מוגע התפתחות כל-
כלית בריאה של החברה. המגמה של הפיקוח הממ-
שלתי היא בדרך-כלל להוריד את מחירי הנסיעות, כך
שהכנסות אלה ישתוו להוצאות של הקואופרטיב. אולם
הורדת המחיר בופלע עד למינימום גורמת בהכרח
לגרעונות. אני מסתמך על ניתוחו של אברהם דניאל

— הודעת הממשלה על המצב בשירות התחבורה הציבורית עקב הודעת חברת "אגד" (דיון)
— (שוסטק, יעקבי, ישעיהו) —

והיות ואינני רואה שום פתרון למצב זה, אני מזהיר את הממשלה, שתחשוב מיד על הסדר ענייני התחבורה במדינה על-ידי הקמת חברות אחרות או על-ידי מכי רזים. ויהיו במדינה כוחות שירצו להיכנס לענף התחבורה אם יאופשר להם הדבר.

אדוני שר התחבורה, אל תסמוך עוד על "אגד". אפילו ירצו לתקן את עצמם, לא יוכלו לעשות זאת. התנהגותם היום מוכיחה שאינם מסוגלים עוד ללדת, אינם מסוגלים להגיע להחלטה גם אם ייתנו להם 150 מיליון לירות, אינם מסוגלים להגיע להחלטה. לכן אל תסמוך עוד על שירות תחבורה זה. אינני מתנגד להחלטה ועדת הכספים. צריך לעשות את הדברים שהחליטה עליהם ועדת הכספים. אבל צריך להפסיק את ההשבתה. ומה שעושה היום "אגד" הוא השבתה, לא שביתה. מה שעושה היום "אגד" זו השבתה של חברה מונופוליסטית בעלת כוח ובעלת רכוש. ל"אגד" יש מונופול, יש לו כוח, ולכן הוא משבית את התחבורה.

אדוני שר התחבורה, אנא קח לתשומת לבך אזהרה זו. תקן עכשיו מה שניתן לתקון על-ידי טלאי, בכדי להחזיר את שירותי התחבורה לתקנם, אבל מיד אחרי זה תחשוב על הוצאת מכרו לשירותי התחבורה בארץ. אולי "אגד" יישאר בחלק מן הארץ, ובחלקים אחרים יפעילו את התחבורה גורמים אחרים. אם לא נלך בד-רך זאת, נעמוד בפני מצבים הרבה יותר גרועים. יכול להיות שיש אמת בדברי "אגד", שהסכום שהוחלט להקציב להם אינו מספיק, אבל החשבון לקראת הע-תיד צריך להיעשות נוכח השבתה זו. ומיד יש לדאוג לשירותי תחבורה אלטרנאטיביים קבועים; לא רק שי-רות הרכבת, אלא שירותי תחבורה של חברות אחרות שיוקמו בדרך של מכרז.

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, המשך הדיון ותשובת השר — באחת הישיבות הקרובות.

הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

אני אומר; אפילו לא היה שום פגם בתביעתם והם היו צודקים בכל תביעותיהם, ולא היה אתם על כך שום דיו ודברים, הרי המעשה שלהם הוא חמור ביותר. לא קרה כדבר הזה במדינת ישראל. היו לנו שביתות של סקטור אחד במשק, גם בשירותים החיו-ניים. אבל פה לוקחת על עצמה קבוצת חברים, שבידיה עורקי החיים במדינה, ובקלות כזו — מפני שלא מילאו הפעם את תביעתם כפי שהם רצו — הם מפסי-קים את החיים במדינה.

שר-התחבורה ג. יעקבי :

לא כפי שהם רצו אלא כפי שהיו רגילים.

אליעזר שוסטק (הליכוד) :

מזל שיש מכוניות פרטיות, ומזל ש"דן" לא הצטרף לשביתה ושיש טוליות ומשאיות. הלא הם, אנשי "אגד", היו רוצים שבאמת ייפסקו כל החיים במדינה. למה אני אומר את הדברים האלה? כי לגמרי לא איכפת לי ולא מעניין אותי אם זה בדיוק לפי דו"ח ועדת גולומב. כל מה שקרה עכשיו פוקח עי-ניים, וממה שקרה עכשיו חייבת הכנסת להסיק מסקנה אחת: אין עוד המשך לאותו מצב שהיה במדינה עד היום. אני רוצה להגיד פה דבר אפיקורסי: רבותי, הכלי הזה שמו "אגד" נשבר ואין לו תקנה. "אגד" שוב לא יקום כפי שהיה אפילו ניתן את כל הכספים שהם דורשים, אפילו יסכימו להכניס חלק מן הרכוש לכיסוי הגרעונות. אני מזהיר את שר התחבורה ואת המדינה: הכלי הזה הוא בבחינת כלי חרס שנשבר שאין לו תקנה. אולי זה בגלל יחסים פנימיים, אולי זה מפני שאותו הגוף עצמו איננו יכול לשנות את עצמו, אבל זוהי מציאות עגומה ולא יועיל פה שום דבר.

לכן אני רואה כך את המצב. אני רואה את המעשה הזה כפריקת כל עול וכל אחריות מצד אנשי "אגד". אני רק תמה, למה אנו מצטעצעים עם "אגד" ולמה לא קם אפילו אחד להגיד שהם מפירי סדר, מפירי חוק ומפירי החיים במדינה, ושלא קרה כדבר הזה במדינה. והיות ואני רואה את המצב הזה כמצב שאין לו תקנה,

הישיבה ננעלה בשעה 20:43.